

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YASEMİN ŞAHİNASLAN

TÜRK DÜŞÜNCESİNDE ÖMER SEYFETTİN

Felsefe Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yasemin ŞAHİNASLAN

TÜRK DÜŞÜNCESİNDE ÖMER SEYFETTİN

Danışman

Dr. Öğr. Üy. Ayşegül DOĞRUCAN

Felsefe Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yasemin Şahinaslan'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Felsefe Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Kevser ÇELİK (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üy. Ayşegül DOĞRUCAN (İmza)

Üye : Dr. Öğrt. Üy. Ekin Kaynak ILTAR (İmza)

Tez Başlığı: TÜRK DÜŞÜNCESİNDE ÖMER SEYFETTİN

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 20.09.2019

Mezuniyet Tarihi : 17/10/2019

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Düşüncesinde Ömer Seyfettin” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

YASEMİN ŞAHİNASLAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Yasemin ŞAHİNASLAN
Öğrenci Numarası	20165231011
Enstitü Ana Bilim Dalı	Felsefe Ana Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üy. Ayşegül DOĞRUCAN
Tez Başlığı	Türk Düşüncesinde Ömer Seyfettin
Turnitin Ödev Numarası	1190767692

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 84 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 11/10/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 7

alıntılar dahil % 11'dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

Dr. Öğr.Üy. Ayşegül DOĞRUCAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
SUMMARY	iii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM FELSEFE VE EDEBİYAT'IN DİL VE BİLİM İLE İLİŞKİSİ

1.1.Felsefe- Edebiyat- Bilim.....	5
1.2. Felsefe- Edebiyat- Dil.....	10

İKİNCİ BÖLÜM ÖMER SEYFETTİN'İN HAYATI, ÇAĞDAŞ TÜRK DÜŞÜNCESİ, LİSAN VE MİLLİ EDEBİYAT GÖRÜŞÜ

2.1. Hayatı	14
2.2.Çağdaş Türk Düşüncesi ve Ömer Seyfettin.....	17
2.3 Milli Edebiyat Görüşü	33
2.4 Yeni Lisan Hakkındaki Görüşleri.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ÖMER SEYFETTİN'İN BAZI HİKAYELERİNDE FELSEFE

3.1.Eserleri.....	40
3.2. Hikayelerinde Felsefe	42
3.2.1 Diyet	42
3.2.2 Bahar ve Kelebekler	45
3.2.3 Baharın Tesiri	49
3.2.4 Başını Vermeyen Şehit	51
3.2.5. Primo Türk Çocuğu	54
3.2.6. Fon Sadriştayn'ın Oğlu.....	56
3.2.7 Efruz Bey	58
3.2.8 Ahsab-ı Keyfimiz	60
3.2.9. Kesik Bıyık.....	62
3.2.10. Yoğun Olarak Ahlak Felsefesi Konularını Ele Aldığı Hikayeleri.....	62
SONUÇ	65
KAYNAKÇA	72
ÖZGEÇMİŞ	76

ÖZET

Bu çalışmada Ömer Seyfettin (1884-1920)'in yaşamı ve eserleri çerçevesinde bir felsefi inceleme yapılmıştır. Genel olarak edebiyattaki başarısıyla tanınan Ömer Seyfettin'in eserlerindeki siyaset, din ve felsefe konuları çalışmamızda incelenmiştir. Konunun daha net olabilmesi, felsefi alt yapının daha iyi görülebilmesi için birinci bölümde felsefe-edebiyat-bilim arasındaki ilişki ve edebiyat-felsefe-dil arasındaki birliktelik irdelenmiştir. Bütün düşünürler içinde yaşadığı dönemden ve koşullardan etkilenir, bu çerçevede tezimizde Ömer Seyfettin'in hayatına değinilmiştir. Tezin ikinci bölümünde Ömer Seyfettin öncesi Türk düşüncesindeki eğilimler, felsefi çalışmalar, Ömer Seyfettin'in yaşadığı dönemde hakim olan akımlar, felsefi yönelimler hakkında bilgi verilmiş ve Türk düşüncesinde Ömer Seyfettin'in yerine değinilmiştir. Ömer Seyfettin'i edebiyat ve düşün dünyasında bu denli önemli kılan konuların başında gelen Milli Edebiyat Görüşü ve Yeni Lisan hakkındaki görüşleri de çalışmamızda üzerinde durulan konulardan olmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise alfabetik sırayla Ömer Seyfettin'in eserleri bir liste olarak verilmiştir. Ömer Seyfettin'in eserlerinin çokluğu nedeniyle, bilhassa içerisinde felsefi alt yapısının derin olduğunu düşündüğümüz eserlerini seçerek çalışmamızda incelemeye çaba sarf ettik. Hikayelerinde değindiği konular ve üzerinde durduğu alanlar açısından eserleri düşünsel eserleri ve edebi eserleri olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Ele alınan eserlerin öncelikli olarak özetleri aktarıldıktan sonra Seyfettin'in eserlerindeki felsefi alt yapı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Türk Düşüncesi, Ömer Seyfettin, Milli Edebiyat,

SUMMARY

OMER SEYFETTIN IN TURKISH THOUGHT

In this study, a philosophical examination has been made within frame of the life and works of Omer Seyfettin (1884-1920). Political, religious, and philosophical topics in the works of Omer Seyfettin, who is generally known for his success in literature, have been examined in our study. In order for the subject to be more clarified and for the philosophical background to be seen better, in the first section the relationship between philosophy-literature-science and unity among literature-philosophy-language have been evaluated. As it can be considered that all philosophers have been influenced from the period in which they lived and as events from his own life have been observed in most works of Omer Seyfettin, life of the author and the period in which he lived were also mentioned in our study. In the second part of thesis, information has also been provided relating with tendencies in Turkish thought before Omer Seyfettin, the philosophical studies, the movements that were dominating in the period when Omer Seyfettin lived, and the philosophical orientations and place of Omer Seyfettin in Turkish thought has been mentioned. National Literature Opinion of Omer Seyfettin, being among the main topics making him become so important in literature life and world of thinking and his opinions about New Language have also been among the subjects being mentioned in our study.

In the third section of our study, the works of Omer Seyfettin have been given in alphabetical order as a list. Due to the reason that works of Omer Seyfettin are plenty in number, we put our efforts in to choose his works which we considered to have deep philosophical background and to examined them. With respect to the subjects he mentioned in his stories and the areas he focused on, his works have been evaluated under two headings being ideational works and literature works. After first narrating the abstracts of works being evaluated, philosophical background in the works of Seyfettin have been examined.

Keywords: Philosophy, Turkish Thought, Omer Seyfettin, National Literature

GİRİŞ

Türk edebiyatında önemli bir yer teşkil eden Ömer Seyfettin'i yalnızca hikayeciliği, edebiyatçılığı ile irdelemek düşün dünyamız açısından eksik bir çalışma olacaktır. Çünkü Ömer Seyfettin sadece edebiyatla ilgilenen ve sadece edebi olarak incelenebilecek eserler ortaya koymamıştır. O eserlerinde felsefeden, siyasetten, tarihten, ahlaktan da olabildiğince yararlanmış ve bu alanlarda derin bilgi birikimine sahip olduğunu gösteren eserler kaleme almıştır. Araştırmayı, çalışmayı seven bir insan olan Ömer Seyfettin, her açıdan kendini yetiştirmeye çaba sarf eden bir insandır. Çünkü onun düşüncesi ve savunduğu görüşleri gereği, bir toplumun ilerlemesi, öncelikli olarak o toplumdaki bireylerin hepsinin gelişmesi, yetkinliğe ulaşması ile doğru orantılıdır. Bu çerçevede toplumdaki bireylerin gelişmesi ve yetkinliğe ulaşması için onları aydınlatacak onlara bu yetkinlik yolunda yardımcı olabilecek, yol gösterebilecek eserler kaleme alınması önemlidir. Bu önemin farkında olan düşünürler kaleme aldıkları eserleri için bir yöntem ve bir üslup belirlerler. Ağırlıklı olarak edebiyatçı kimliği ile tanınan Ömer Seyfettin'in de çalışmamızda görüleceği üzere topluma ulaşma yöntemi olarak basit, anlaşılır, edebi bir üslubu tercih etmiştir. Bu üslubunun arkasında tarihi, sosyal ve fikri kaygıların bulunduğu, bu kaygılara bağlı olarak da eserlerini fikri bir temelde oluşturduğu görülmektedir.

Toplumun durumunu, önderliğini yaptığı yeni lisan hareketinde, dilde sadeleşme ve milli edebiyat hakkındaki görüşlerinde dahi ısrarla vurgular. Hikayelerinde dahi kurmaca bir şekilde de olsa arka planda hayalini kurduğu ideal toplumun ipuçlarını verir. Düşün hayatındaki çağdaşlarına, Batı'ya karşı duydukları hayranlıktan ve Batı'daki ilerlemeyi sağlayan doktrinleri kendi toplumlarına uygulama noktasında yaptıkları hatalardan dolayı eleştiriler yöneltmiştir. Yaşadığı dönem çerçevesinde hem kendi yaşadığı coğrafyada hem de diğer coğrafyalardaki birçok gelişmeyi de yakından takip etmiştir. Sadece alanı olan edebiyat sahasındaki gelişmeleri takip etmekle yetinmemiş felsefe sahasındaki gelişmelerin de yakından takipçisi olmuştur.

Ömer Seyfettin'in yaşadığı dönemdeki felsefeyle girdiği ilişkisi ve Batı dünyasındaki felsefeyle bir muhasebe içinde oluşu Türk düşüncesi açısından bir devrim arayışı olarak görülmelidir. Çünkü Ömer Seyfettin edebi kişiliği ile tanınmış olmasına rağmen Türk düşüncesindeki asıl duruş noktasını yaşadığı dönemin felsefesinde bulmuş ve felsefenin gelişim ilkelerini de hem edebi eserlerine hem de düşün hayatına uyarlamıştır.¹

---

¹ Doğrucan, 2018: 203

Ömer Seyfettin'in felsefi olarak ortaya koyduğu duruş, onun edebiyat sahasındaki duruşuyla paraleldir. Çünkü gerek ideal toplum arayışı, gerek içinde yaşadığı toplumun teorik ve pratikte etkilendiği Batı dünyasının fikri alt yapısı ve gerekse bireylerin yetkinleşme yolunda sahip olmaları gereken tarihi bilinç ve ahlaki tavırları üzerinde düşünülmesi gereken konular olduğu kadar, bu konularda doğru tavırların da doğru bir yöntemle aktarılması gerekmektedir. İşte bu nokta, fikri alt yapının Ömer Seyfettin için edebi eserlerin çerçevesini belirlediği noktadır. Başka bir ifadeyle Ömer Seyfettin araştırdığı, üzerinde düşündüğü ve çözümler ürettiği fikri meseleleri edebi göstergelerle sunma yoluna gitmiştir. Aslında bu tavır sadece içinde yaşadığı toplumun değil aynı zamanda çağının da özelliklerini ve gereksinimlerini barındırmaktadır. İçinde yaşadığı çağ, yapısal olarak kaotik bir dönemdir. Değişen dünya ve koşulları birçok düşünürü, mevcut değişimler ve yeni hayat koşulları üzerinde düşünmeye sevk etmiş ve hatta birçok düşünür fikri olarak iletişim dili olarak edebiyatı seçmiştir. Bu durum bilhassa 20. yüzyılın teknolojik gelişmelerine paralel olarak değişen fikri ve ahlaki yapısının yarattığı bir bunalım halinin neticesi ve dili olarak karşımıza çıkmaktadır. Ömer Seyfettin'i de bu çerçevede değerlendirmek ve ele almak gerekmektedir.

Ömer Seyfettin'in, edebiyat alanındaki başarısı ve hikayeciliğinin yanı sıra sanatçının, toplum nazarında örnek teşkil etmesi gerektiğinin bilincinde olduğu yazdığı eserlerden de anlaşılabilir. Ömer Seyfettin Türk düşünce hayatında ve edebiyat sahasında ortaya koyduğu başarılar ile dönemindeki sanatçıları, yazarları ve romancıları kimi zaman aleni kimi zaman da farkında olmaksızın etkilemiştir. Bu etkilerin açıklıkla görülebildiği durumların yanı sıra görülemediği, dile getirilemediği durumlar da olmuştur. Yaptığı çalışmalar ve hedeflediği ideallerle etkilediği isimlerden bir tanesi de Sait Faik(1906- 1954)'tir. Sait Faik, Ömer Seyfettin hakkında şu sözleri söylemiştir:

“Bugün eskiler diye adlandırılan yaşlı muharrirler, hayata, cemiyete yukardan bakarlardı. Hâlâ da öyledirler. Hayata karışmayanlar. Yalnız tepeden seslenerek cemiyeti düzeltmek sevdasındalar. Ömer Seyfettin'in bütün hikâyeleri buram buram cemiyeti düzeltme sevdası kokar.”²

Sait Faik'in de belirttiği gibi Ömer Seyfettin toplumu düzeltme çabasını, döneminin diğer sanatçıları gibi üstten bakan bir tavır ile değil, yazdığı eserler ve bu eserlerdeki açık üslubuyla toplumun en küçük yapısına kadar inerek gerçekleştirir. Onun toplumu düzeltme hususunda yaptığı çalışmalar, hayal ettiği 'ideal toplumu' ve toplumundaki çarpık düşüncelere gömülmüş Türk aydınlarına getirdiği eleştiriler, toplumun düzelmesi amacıyla bulunduğu girişimler çalışmamızın ilerleyen kısmında daha net olarak incelenmiştir.

² Kılınç, 2008: 60

Bu çalışmanın başlıca amacı olan Ömer Seyfettin'i eserleri ve düşün hayatı çerçevesinde inceleme meselesine, öncelikli olarak onun hayatıyla başlanmış sonrasında ise Ömer Seyfettin'den önceki Türk düşüncesinin genel bir değerlendirilmesi ve Ömer Seyfettin'in içinde yaşadığı dönemdeki Türk düşüncesinin durumuna ve etkili olan akımlara değinilmiştir. Ardından da Ömer Seyfettin'in 'Milli Edebiyat Görüşü' ve 'Lisan' hakkındaki görüşleri sunulmuştur. Çünkü hiçbir düşünür, hiçbir filozof içinde yaşadığı dönemden, yetiştiği ortamdaki bağımsız olarak eser vermez. Onun kaleme aldığı eserlerde kendi yaşamından birçok parça bulmak mümkündür. Çalışmanın ilerleyen kısmında bazı hikayeleri daha detaylı bir şekilde ele alınacak olsa bile bütün eserlerinin alt metin incelemesi oldukça zordur. Çünkü kendisi kısa süren hayatına rağmen üreten ve çalışmaktan yorulmayan bir insandır. Genel manada eserlerinde işlediği konular irdelenmek istense bile, tamamını incelemek daha kapsamlı bir çalışma ve hatta bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Yazdığı çoğu hikayeyi yaşamı esnasında yayınlamışsa da yarım kalan, ölümünden sonra arkadaşları ve edebiyatçılar tarafından derlenerek okuyucuya sunulan hikayeleri, romanları, düşünsel eserleri de vardır.

Farklı konularda birçok eser veren Ömer Seyfettin'in çalışmalarında işlediği konuları Cevdet Kudret sekiz başlık altında tasniflemiştir. Ömer Seyfettin *Ant* ve *Kaşığı* gibi hikayelerinde çocukluk anılarını işlerken, *Hürriyet Bayrakları* ve *Ashab-ı Keyfimiz* gibi hikayelerinde içinde bulunduğu çağın Osmanlılık, Türkçülük ve Batıcılık şeklindeki siyasal akımlarını ele almıştır. *Bomba* ve *Beyaz Lale* gibi hikayeleri ise Balkan savaşının etkilerini kaleme aldığı eserlerindedir. Bazı hikayelerinin ise konularını belirlerken genel manada halk, fıkra ve menkıbelerden faydalanmıştır. Bunlara; *Binecek Şey*, *Yüz Akı* ve *Kurumuş Ağaçlar* hikayeleri örnek olarak verilebilir. Hikayelerinin konularını belirlemede geniş bir yelpazeye sahip olan Ömer Seyfettin, konularını tarihten aldığı *Pembe İncili Kaftan*, *Topuz*, *Vire*, *Teke Tek*, *Forsa* gibi hikayeleri de vardır. Ömer Seyfettin'in toplumsal sorunlara, bozukluklara değindiği; *Rüşvet*, *Zeytin Ekmek* gibi hikayelerinin yanı sıra, töreleri kurmaca bir şekilde eleştirdiği *Kesik Bıyık* hikayesi de dikkate şayandır.³

Bir başka tasnif de Aziz Kılınç'a aittir. Fakat o bu tasnifi yaparken daha genişletmiş ve Kudret'den farklı olarak Ömer Seyfettin'in hikayelerinden eklemeler de yapmıştır. Ömer Seyfettin'in çocukluk anılarını Cevdet Kudret *Ant* ve *Kaşığı*'da işlediğini belirtmiştir. Fakat Aziz Kılınç, *Falaka* hikayesinde de Ömer Seyfettin'in çocukluk anılarına yer verdiğine değinir. Aziz Kılınç Ömer Seyfettin'in dönemin Osmanlılık, Türkçülük ve Batıcılık gibi siyasal akımlarını işlediği hikayelerini Cevdet Kudret'in belirttiği hikayelerden bir başka

---

³ Kudret, 1981: 26- 27

hikayede daha işlediğini ve bu hikayenin de *Boykotaj Düşmanı* hikayesi olduğunu belirtir. Yine Aziz Kılınç Balkan Savaşının etkilerine yer verdiği hikayeleri olarak Kudret'in *Bomba* ve *Beyaz Lale*'yi gösterdiği tasnifine ek olarak *Tuhaf Bir Zulüm* hikayesini de ekler.⁴

Bu bağlamda Ömer Seyfettin'in eserleri fikri yapılarıyla incelenmeden önce esasında tezimizin de ana dayanak noktasını oluşturan felsefe ve edebiyatın dil ve bilim ile olan ilişkisine bakmakta fayda vardır. Bilindiği üzere gerek felsefe, gerek edebiyat gerekse bilim, dilden bağımsız olarak düşünülemez. Bununla birlikte hayata ve evrene ilişkin bir düşünce sistemini ifade eden felsefe de bu dil ile kendini kimi zaman edebiyatın kimi zaman ise bilimin içinde konumlandırabilmektedir. Tezimizin konusu Ömer Seyfettin olduğundan, tezimizin içeriği edebiyatta felsefe incelemesini içerdiğinden ve Ömer Seyfettin'in kaygıları içinde yaşadığı dönemin kaygıları ve tavırlarıyla ortak olduğundan felsefe, edebiyat, bilim ilişkisini bundan sonraki bölümde değinilecektir.

---

⁴ Kılınç, 2008: 156

BİRİNCİ BÖLÜM

FELSEFE VE EDEBİYAT'IN DİL VE BİLİM İLE İLİŞKİSİ

1.1.Felsefe- Edebiyat- Bilim

Felsefe, edebiyat ve bilimin ilişkileri incelenmeden önce edebiyatın, bilimin ve felsefenin anlamca ne olduğuna da bakılması gerekir. Çünkü bu alanlarla profesyonel olarak ilgilenmeyen yada ilgi alanına girmeyenler tarafından felsefe tamamen soyut, bilim tamamen olgusal ve pratiğe dönük, edebiyat ise tamamen duygular ile alakalı olarak algılanmaktadır. Ancak bildiğimiz üzere soyut kavramlar felsefenin alanına girmekle birlikte salt bilgelik sevgisi olması nedeniyle felsefe esasında bütün bilgi türlerine yönelik bir ilgiyi ve yönelimi ifade etmektedir. Tam da bu sebeple filozoflar arasında dahi felsefenin ne olduğuna ilişkin bir fikir birliği söz konusu değildir. Başlangıcında olduğu gibi bir doğaya yönelimi ya da pozitivistlerde olduğu gibi sadece ‘bilim felsefesi’ olma durumunu ifade ederken kimilerine göre ise bilimle alakalı yahut alakasız bir yaşama biçimini yani pratiği ifade etmektedir. Bilimin tanımı felsefeye göre daha rahat yapılırken, duyguların ifade edilme biçimi olarak görülen edebiyatın hem tanımı hem kim için yapılması gerektiği hem de düşüncelerin duygular üzerindeki etkisi farklı yorumları beraberinde getirmektedir. Edebiyatı tam ve doğru olarak tanımlama sürecinde birçok tartışma olmasının yanı sıra, edebiyat bir manada da ortak paydada buluşulabilen bir tanıma sahip olmuştur. Edebiyat “Düşünce, duygu ve hayallerin yazı halinde, güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı”⁵ şeklinde tanımlanmıştır.

Edebiyat bir söz hazinesidir ve toplumların somut ve soyut bütün değerlerini geçmişten geleceğe taşır. İnsan hayatında da etkin bir role sahip olan edebiyat, ilgi alanları, kavgaları, amaçları, üzüntüleri, sevinçleri yani daha kısa bir tabirle, değişik dünyaları olan, birbirinden farklı insanları ortak duyguda ve ortak paydada buluşturup kendi dünyasında bütünleşmelerini sağlar. Edebiyat edebiyat ile insanların ruhlarının manevi doyumunu sağlarken, hasta olan ruhları iyi etmeye çalışır. Toplumda bitkin haldeki insanlara teselli, hayat mücadelesinde yenilmiş olanlara hürriyet ve gerekli durumlarda kurtuluş ümidi aşılar. Edebiyatın amacı, herhangi bir çağın özel yönlerini gün yüzüne çıkarmak, herhangi bir kişi üzerinden kişiliğin özgünlüğü sınırında ifade etmek değildir. Ancak insana insan olduğunu anımsatarak milletlerin yakınlaşmasını sağlayarak, uygarlığın sürekliliğini teminat altına almaktır. Bir nevi Edebiyat geçmişten haber vererek kuşakları daha da yakınlaştırma ve geçmiş ile geleceğin arasındaki ayrımları onarma çabasıdır. Fikir hayatında farklı gelenekleri

---

⁵ Kılınç, 2008: 56

temsil eden düşünürleri daha da yakınlaştırarak, evrensel birlikteliği sağlamaya çalışan hümanizma çabasıdır.⁶

Bu çabanın ürünü olarak ortaya çıkan edebiyatın türleri de en az kendi kadar eşsiz ve biriciktir. Sanatçının parçası olduğu toplum içerisinde diğer insanlarla olan düşünsel ve duygusal etkileşimi edebiyatın gelişmesini sağlar. Gelişimin devamını gösteren edebiyatın türü olan hikaye de öyledir. Hikayeciliğin tarihsel serüvenine şöyle bir bakıldığında, anlatma yani hikayeleştirme ilk insanın diğer insanlarla etkileşime geçtiği zamandan bu yana vardır. Çünkü insana başka birinin anlattığı bir şeyi dinlemek veya kaleme aldığı bir şeyi okumak daima çekici gelmiştir. İnsanların birbiriyle etkileşime geçmesinin beraberinde getirdiği anlatma geleneği ile birlikte gelişen ve hatta ötesine geçen hikayenin, kendisi de edebiyat kadar eski ve bir o kadar da köklüdür. Böylesi sağlam köklere dayalı olan hikayenin insanlar üzerinde yarattığı bu büyümlü durum sayesinde insanda merakı ve öğrenme isteği kamçılanır. İnsan öğrendiklerini veyahut şahit olduğu bir durumdan edindiklerini başka bir insana satma heyecanı ile daha da bir hırslanır ve üretmeye yönelir. Köklü bir geçmişe sahip olan hikayeye rağmen modern hikayeciliğin geçmişi çok yenidir.⁷

Çalışmanın ana hatlarını oluşturan felsefenin, edebiyat ve diğer bilimlerle olan ilişkisinin de incelenmesi bir gereklilik arz etmektedir. Bu incelemenin gerekliliği Ömer Seyfettin'in bu zamana kadar sadece edebi yönünün araştırılmış olması ve felsefi yönünün irdelenmemiş olması hususuyla da çok yakından ilişkilidir. Bu hususta felsefeyle edebiyat arasındaki irtibat ve ilişkinin irdelenmemesi edebiyat ve diğer alanlarla arasındaki irtibatın da yeterince incelenmediğini göstermiştir.

Edebiyatın felsefe ile olduğu gibi başka belli başlı bilimlerle de ilişkisi vardır. Bu bilimler; sosyoloji, psikoloji, tarih, coğrafya ve en çok da felsefedir. Bu ilişkilere bakacak olursak; Edebiyat Sosyoloji ile ilişkilidir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır. Edebiyatçının da ilgi alanlarından biri sosyal çevredir. Sosyal hayatın iyi yönleri ve kötü yönleri edebi metinler tarafından sıkça işlenir. Kişilerin toplum içindeki yaşantıları sosyoloji ve edebiyatın ortak noktası ve ilgi alanıdır. Bu yüzden sosyoloji edebi metinlerde mutlaka yerini alır. Tıpkı Ömer Seyfettin de olduğu gibi. Ömer Seyfettin çoğu hikayesinde topluma ve toplumsal değişmelere yönelik vurgular yapar. Topluma yaptığı eleştirilerini edebi bir üslupla sunan Ömer Seyfettin, yaptığı sosyolojik tespitler ile de toplumdaki bozulmalara işaret eder.

Edebiyatın bir diğer ilişki içinde olduğu bilim dalı ise Psikoloji'dir. Çünkü edebi eserlerde psikolojik yansımalar görürüz. Edebiyat bir duygu işi olduğu için yazarın psikolojisi edebi esere çoğu zaman yansır. Bununla birlikte çoğu edebiyatçı eserlerinde farklı insanların

⁶ Kılınç, 2008: 57

⁷ Kılınç, 2008: 58

duygu durumlarına yani psikolojilerine işaret eder. Bu durum edebiyatın psikolojiyle yakın ilişkide olduğunun en bariz göstergesidir. Nitekim bu tarz psikolojik göstergelerin edebi eserlerde kullanımını gördüğümüz örneklerden birisi Ömer Seyfettin'dir. Ömer Seyfettin eserlerini kaleme alırken hikayenin kahramanlarının fizyolojik özelliklerini ustaca tasvir ettiği gibi kahramanların psikolojik durumlarını da okuyucuya tasvir eder. Böylece Ömer Seyfettin'in hikayelerinde hem fiziksel hem de psikolojik tasviriyle bütün olarak insanı görürüz.

Edebiyatın ilişki içerisinde olduğu alanlardan bir diğeri ise Tarih'tir. Hatta tarih ile edebiyat iç içedir. Çünkü edebi metinler, belli zaman ve mekan dahilinde gelişir. Edebi metinler bir zaman dilimini veya bir tarihi yansıtır. Bazı edebi metinlerde tarihi olaylar, savaşlar, gelecek hakkındaki ön görüler, tarihi dönemler vb. şeyler içerir. Tarihi dönemleri, savaşları edebi eserlerinde sıkça işleyen düşünürlerden bir tanesi de Ömer Seyfettin'dir. Onun yazdığı hikayelerde tarihi dönemlere, gelecek hakkındaki bazı ön görümlere ve savaşlara rastlamak mümkündür. Yazdığı hikayelerinde savaşlara ve o savaşlar sonrasında bireylerin ve toplumların yaşadığı sorunlara dikkat çekmek onun ustaca yaptığı işlerdendir. Balkan savaşına da şahit olan Ömer Seyfettin orada yaşadığı acıklı olaylara birçok hikayesinde yer vermiştir. Türk tarihi için önemli olaylardan biri olan Meşrutiyet ile ilgili de birçok eser kaleme alan Ömer Seyfettin, o tarihte yaşanan sosyolojik bir taşmanın içerisinde tasvir ettiği bireylerin ruh hallerine hikayelerinde sıkça değinmiştir.

Ömer Seyfettin'in Meşrutiyet'in ilanıyla şuursuzca bireylerin kendini kaybetmesini eleştirdiği ve içerisinde sosyolojik tespitler barındıran hikayelerinden biri de *Hürriyet Gecesi*'dir. Bu eserinde hikayenin ana kahramanın başıbozuk ve şuursuz hareketlerini, on iki saatlik bir zaman diliminde yaşadığı duygusal taşmaları anlatır. Kahramanın hürriyetin ilan edildiği ilk günde kendisini kaybederek dışarıya atması ve 'yaşasın hürriyet' diye haykırmasının ardından hikaye kahramanın yaşlı bir adamla karşılaşması ve bir sohbe tutulması üzerinden ilerler. Hikayenin ana kahramanın bu yaşlı adamla sohbeti sırasında muharrir olduğu ortaya çıkar. Yaşlı adam, onun muharrir olduğunu öğrendiğinde, ona işinin ne kadar önemli olduğunu toplumun içinde bulunduğu o anki durumda ne denli önem arz ettiğini anlatır. Daha sonra ise yaşlı adam genç muharrire hürriyetin ilan edilmiş olduğunu şimdi ne yapacağını sorar. Kahraman bu soru karşısında bir yanıt veremez. Yaşlı adam ile kahraman arasında geçen konuşmalar üzerinden Ömer Seyfettin Meşrutiyet'in ilanından sonra yaşanan durumu, ironik bir şekilde tasvir eder.⁸

---

⁸ Ercilasun, 2010: 7

Edebiyat Coğrafya ile de yakından ilişkilidir. Edebi metinlerde tarih zamandır, coğrafya ise mekandır. Edebi eserlerin hepsi bir zaman diliminde geçtiği gibi bir mekanda geçer. Ömer Seyfettin de kaleme aldığı birçok hikayesinde yaptığı tasvirler ile okuyucuyu olayların geçtiği mekanlara, coğrafyalara götürmüştür. Dili kullanma konusunda usta olan Ömer Seyfettin, olayları kurgularken mekana, zamana önem vermiştir. Mesela *İlk Namaz* adlı hikayesinde çocukluğunun geçtiği coğrafyayı yani Gönen'i o kadar ustaca tasvir etmiştir ki hikayeyi okuyanlar edebi eser içerisinde mekan değişimi yaşamıştır.

Edebiyatın faydalandığı ve yakın ilişki içerisinde olduğu bir diğer alanda Felsefe'dir. Bir edebiyatçı, bir eser ortaya çıkarırken metninin arka planında daima bir düşünce vardır. İnsanın en önemli özelliği, onu diğer canlılardan ayıran yegane melekesi olan, düşünme yeteneğidir. Bir yazarın da edebi metin ortaya koyarken düşünceleri de ön plana çıkar. Eğer bu düşünce olmazsa eser meydana getirmek, yapısal olarak ortaya koymak, olayları kurgulamak, kişileri anlatmak, tanıtmak mümkün olmayacaktır. Tabii ki bu düşünce felsefi bir eserde olduğu gibi eserin tamamına yansımaz. Edebi metinlerin içeriğinde felsefi alt yapısı bulunan bir konu yüzeysel olarak ele alınır. Düşünce bir veya birkaç cümlede, felsefi bir boyutunda dile getirilebilir. Zaten felsefi bir konuyu edebi metnin tamamında anlatmak ya da işlenen konunun ağırlıklı olarak felsefi yönünü ön plana çıkarmak, edebi metnin değerine ve işlevine gölge düşürür.

“Edebi anlayış ile felsefi anlayış birbirini besleyen ve tamamlayan bir yapı oluşturur. Bu yakın ilişki bağıni tarihi süreç içinde görmek mümkündür. Batı'da felsefe ile toplum bilimleri ve sanat, birbiriyle etkileşim içinde gelişir. Romancılar, çağlarının felsefesini ve bilimini ilk kaynakları okuyarak öğrenmeseler bile aynı kültür ortamında yaşayarak özümsemeye çalışırlar.”⁹

Felsefe tarihine bakıldığında pek çok filozofun aynı zamanda edebi bir tarzı kullandıkları görülür. Bu filozoflar bazı felsefi fikirlerini edebiyatın bir tarzı olan nazım ile de ifade etmişlerdir. Böylece felsefi düşünce hem nazım hem de nesir olarak farklı üsluplarla sunulabilmiştir. Platon, St. Augustine, Schopenhauer, Nietzsche gibi isimler bu farklı tarzlara örnektir. Bu düşünürlerin filozof yönleri kadar edebiyat yönleri de güçlüdür. Felsefe literatüründe de önemli bir yere sahip olan Russell, Camus, Sartre Nobel Edebiyat Ödülü'nü almaya hak kazanarak rüştlerini ve edebiyattaki başarılarını kanıtlamışlardır.¹⁰

Felsefeci kimlikleri ile tanınan isimlerin yukarıdaki örnekte olduğu gibi edebi yönlerinin de kuvvetli olduğu / olabileceği görülmektedir. Tıpkı buna benzer şekilde edebi

⁹ Timur, 2002: 51

¹⁰ Gündoğan, 1996:2- 4

metinlerin arkasında da bazı düşüncelerin yattığı görülür. Topluları etkileyen bu düşünceler felsefi yalınlığı ile değil, değiştirilip dönüştürülerek okuyucuya iletilir. Sayfalarca, ciltlerce süren bir edebi metnin arka planında bir cümlelik veya iki, üç kelimelik bir felsefi düşünce olabilir.

“Örneğin; Peyami Sefa'nın ‘Yalnızız’ adlı romanının arkasında bilimsel felsefi bir arka plan vardır. Hem felsefi hem edebi diye adlandırabileceğimiz eserlerden de bahsetmek mümkündür. Nitekim Kafka, Camus, Sartre, Dostoyevski, Simone de Beauvoir gibi yazarların eserleri tezli romanlardır.”¹¹

Camus, Kafka, Sartre felsefe dünyasında ele aldıkları fikirler, savundukları görüşler ile belli bir yere sahiptir. Hem Sartre hem de Kafka'nın düşün yapısı ve sundukları argümanlar incelendiğinde hayatları boyunca yaşadıkları sıkıntıları düşün dünyalarına da yansıttıkları görülür. Tabii ki bu durum yalnızca onlarla sınırlı değildir. Felsefe bir hakikat arayışı olmakla birlikte bu arayış filozofun ya da düşünürün içinde yaşadığı dünyadan bağımsız bir şey değildir. Dolayısıyla düşünürün içinde yaşadığı dünyanın sosyal, siyasal, ekonomik ve bilimsel her türlü özelliği onun düşüncelerini, eser verme şeklini etkilemektedir. Bu bağlamda düşündüğümüzde edebiyatçılar da kendi içinde buldukları dünyanın yapısal ve düşünsel özelliklerinden etkilenmekte, filozoflardan farklı bir üslupla düşüncelerini ifade etmektedirler. Tıpkı Ömer Seyfettin örneğinde olduğu gibi... Bu örnek elbette Ömer Seyfettin ile sınırlı değildir. Diğer edipler için de böyle bir etkilenim, bir düşünce durumu; düşüncelerin felsefi alt yapısının edebi bir dille anlatılması durumu söz konusudur. Ancak bu çok geniş kapsamlı bir çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Anlaşılacağı üzere edebiyat ve felsefe iç içedir. Bu demek değildir ki her edebi eserde felsefi bir alt yapı vardır; tabii ki her eser felsefi açıdan önem teşkil etmez. Her şeyden önce, bir eserin, dolayısıyla, bir düşünüşün felsefi olarak değerlendirilebilmesi için, geriye dönüşümcü olması yani refleksif olması gerekir. Eserin ortaya koyduğu önermelerin mantıksal ve tutarlı olması, var olan karşısında dile getirdikleri ile bir tavır alışı göstermesi, ele aldığı konuyu irdelerken takındığı tavır; eleştirel ve genel olmalıdır. Eserin bütünü kapsaması, kullandığı öğelerle anlatımın duygulara bir üst bakış sergilemesi gerekir. Bunların yanı sıra eserin ortaya çıkışını belirlerken temelinde felsefi bir sorundan yola çıkılmış olması, sistematik olması gerekir ve eserin belli bir tarihsel yapıya dahil olması gerekir.¹²

Çalışmamızın bu kısmına kadar edebiyatın bazı durumlarda sadece kendi içine kapalı halde kalmayarak düşüncenin diğer alanlarıyla da ilişki içinde olduğunu gördük. Bu durumun tabiri caizse vücut bulmuş hali Ömer Seyfettin ve hikayeleridir. Onun yazdığı hikayeler edebi

¹¹ Gündoğan, 1996:2- 4

¹² Öktem, 2010: 6

boyutunun yanı sıra tarih, sosyoloji, psikoloji, ve özellikle felsefe alanlarıyla edebiyatın harmanlanmış halini ifade etmektedir. Çalışma konumuzu açıklığa kavuşturabilmek için edebiyat ve felsefenin dil ile olan ilişkilerine bakmak faydalı olacaktır.

1.2. Felsefe- Edebiyat- Dil

Bir milletin veya bir ulusun tanınmasında en etkin role sahip unsurlardan birisi o milletin edebiyatıdır. Çünkü edebiyatına bakılarak bir milletin psikolojisi, fizyolojisi ve hatta tarihi ve yaşadığı toplumsal değişimler anlaşılabilir. O milletin ahlaki değer yargıları, mizacı, doğası, hayal etme biçiminin anlaşılabilmesinde edebiyat da önemli bir yere sahiptir. Dilde edebiyat gibi, içinde geliştiği toplumun özelliklerini yansıtır ve barındırır. Çünkü dil ve millet birbirinden ayrılamayacak şekilde birbirlerine bağlıdır. Bir milletin karakteri o milletin diline bakılarak anlaşılabilir. Dil ve milletin bu birlikteliğinden doğan felsefenin, edebiyatın, bilimin ve sanatın ayrılmaz bir bütün olmasının nedeni o milletin dili ve kültürüdür.

Dil olmadan ne düşünceden nede kültürden bahsedilemez. Çünkü insan yalnızca dille düşünebilir ve dil düşünülünü dile getirir. Dilin anlam taşıyan iletişim aracı olması vasfının yanı sıra kültür taşıyıcısı olma vasfı da vardır. Çünkü bir kuşaktan diğere aktarılacak olan adet, gelenek ve görenekler yalnızca dille aktarılabilir. Yapılacak olan bir değişim yalnızca dilde sınırlı kalmaz veyahut da kültürde sınırlı kalmaz. Çünkü kültürü değişen bir milletin ne dili aynı kalır ne de adeti, geleneği, göreneği aynı kalır.

Hayatı evreni anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırken araç olarak kullanılan dil, onu kullanan insan tarafından yön alır. “La Fontaine’in dediği gibi; Her şey konuşur, her şey evrende; yok dilden yoksun bir şey evrende.”¹³ İnsanların birbirleriyle etkileşim ve iletişim içerisinde bulunması dil aracılığıyla olur. Böylesi bir ilişki içerisinde de dil, toplumsal hayatta zorunlu bir gereksinim halini alır. Bu gereksinim beraberinde toplumdaki tüm kültürel üretimleri dilde yansıtmayı doğurur. Bu yansıtma, dilde anlatımını bulur ve dilden kopamaz bir hal alır. Dolayısıyla bir toplum ve o toplumun kültürü incelenmek istenirse öncelikle incelemeye dilden başlanması gerekir. Çünkü bir toplumun kültürel dinamiklerine en iyi dil aracılığıyla ulaşılır.

Dilin bir diğer yönü de, insanın çevresinde olup biten tüm olgu ve olayları duyusallığın dışında anlamlandırmasına olanak sağlamasıdır. Vendryes’in, “İnsan nesnelere varlığını onları adlandırarak, dünyayı düşünce düzlemine aktararak kavrayabilir ve karmaşaya düzen verebilir”¹⁴ sözü, dilin insanı çevreleyen evrene bakışı ve toplumsal olaylar üzerindeki başarısına örnek verilebilir. İşte bir kültürün karakteristik ögesi olan anlam ve anlamlandırma

¹³ Vendryes, 2001: 17

¹⁴ Vendryes, 2001: 21

öncelikli olarak dildedir. Bu yüzden dil yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir toplumun ve kültürün biçimi veya biçimlendiricisidir. İnsan hayatında dil zorunlu bir araç konumundadır.

“Aslında dil yerine göre yararlı yerine göre zararlı bir araçtır. Bilge kişi her zaman dili ölçüyle ve aklın denetimi altında kullanmasını bilir. Dil hayata çok yakından bağlıdır. Hayat gücü nerede kendini gösterirse dil de oradadır.”¹⁵ İnsan, hayatı üzerinde bu kadar önemli bir yeri olan dil hakkında, dil nedir? Nasıl ortaya çıkmıştır? İletişimdeki bu rolü nasıl yerine getirmektedir? gibi sorular soran insan bu konuya merak sarmıştır. İnsanoğlu yaradılışından bu yana düşünme serüveninde dilde büyümlü bir gücün olduğunu ummuş ve bunun etkisinde kalarak bu sihirli güce sahip olmak istemiştir. Tarihte mitolojik söylemlerin etkin olduğu zamanlarda insan, dilin büyümlü bir güç olduğu düşüncesiyle, dili doğüstü bir kuvvet olarak algılamış ve kabul etmiştir. Çağımızda ise evreni, dünyayı, cansız değil canlı bir varlık olarak algılamıştır ve dünyayı algılarken doğadaki güçlerden uygun şekilde yardım istediğinde, insana bu serüveninde yardım edebileceğini ummuştur. Çünkü hiçbir şey böylesi büyüye sahip olan sözcüklere karşı duramaz. İnsanoğlu dilin sahip olduğuna inandığı sihirli gücün etkisinden kurtulduğu zamanda, canlı olarak algıladığı doğaya yönelmiş ve doğa üzerine araştırmalar yapmıştır.¹⁶

Antikçağ filozofları, dilin büyümlü gücü ile doğaya sahip olunamayacağını anlayarak, dilin doğası üzerinde düşünmeye ve araştırma yapmaya başlar. Varlığın araştırılmasının yanı sıra dilin doğasının da araştırılması, ilk filozofların düşünce için dilin zorunlu şart olduğunu anlamaları, felsefe tarihinde dil felsefesinin de varlık felsefesi kadar eskiye dayandığını göstermiştir.

“Herakleitos felsefe tarihinde, doğayı anlamının yolunun maddî sebeplerden değil, mantıktan ve akıldan geçtiğini söyleyen ilk filozoftur. Evrendeki değişme, bir yasaya, bir ölçüye göre olmaktadır. Bu yasaya; insandaki akıl, söz, düşünce, anlam ve insana doğadaki değişimin kanunlarını anlama imkanı sağlayan ‘Tanrı’ anlamında ‘logos’ adını vermiştir. Ona göre, evrenin anlamı konuşmanın anlaşılması ile birlikte açıklık kazanacaktır.”¹⁷

Felsefe dünyasında da filozofların ve düşünürlerin oldukça dikkatini çeken bu konu, İlkçağ filozoflarının dilin doğuşu, dil-dünya ilişkisi ve dil-varlık ilişkisi hakkında düşünceleriyle dile getirilse bile dil felsefesi, diğer felsefe disiplinleri gibi bir felsefi disiplin olarak ancak son yüzyıllarda ortaya konulabilmiştir. Böylesi geniş çalışma sahasına sahip olan

¹⁵ Vendryes, 2001: 37

¹⁶ Cassirer, 1997: 136.

¹⁷ Cassirer, 1997: 137- 138

dilin felsefi bir disiplin olarak sahaya inmesi 19. yüzyılın ilk yarısında Von Humbolt, Hamann ve Herder'in dilin yapısal özellikleri ve kökeni hakkındaki çalışmalarıyla başlamış ve belirginlik kazanmıştır. Lakin felsefenin diğer disiplinleri gibi bağımsız bir şekilde olabilmesi Wittgenstein'in birinci ve ikinci döneminde gerçekleştirdiği dil analizleriyle olmuştur. Çağdaş felsefede, Wittgenstein'dan sonra dil felsefesinde yaptıkları çalışmalarla birçok filozof bu sahada tanınır hale gelmiştir. Bu filozoflara bakılacak olursa; B. Russell, J. Searle, R. Carnap, D. Davidson, W. Quine, G. Ryle, N. Chomsky, J. L. Austin, ve P. F. Strawson'dan bahsedilebilir.¹⁸ Yaptıkları çalışmalar ve ortaya koydukları araştırmalarla dil felsefesinde etkin olan Batı filozoflarının yanı sıra, İslam dünyasında sözlü edebiyatın gelişmiş olmasına rağmen yazının ve yazılı kültürün yaygın olmaması yüzünden, dilbilim araştırmaları Batı dünyasında olduğu kadar bir etki uyandıramamıştır denilebilir.

İslâm düşüncesinde dil üzerine yapılan çalışmaların başlangıcı, Kur'anı doğru anlama ve anlatma çabalarının sonucu olarak Müslüman Araplar tarafından başlatılan hadis, fıkıh ve kelamın oluşması , öğretilmesi ve öğrenilmesinde gramerin bilinmesinin zorunluluğu, dilbilim çalışmalarının gelişmesine ön ayak olmuştur. Kutsal kitaplarda geçen ifadeler ile de dilin işlevsel gücüne işaret edilmiştir. Mesela Eski Ahit'te (Mezmurlar: 33\9) 'O söyledi ve oldu. O emretti ve sabit durdu' , Yeni Ahit'te (Yuhanna: 1/1) 'Önce söz vardı ve söz Tanrıyla birlikteydi ve söz Tanrıydı', Kur'an'da ise (Âli İmran: 3/47, Yasin: 83/82) 'Allah bir şeyin olmasını dilediğinde "ol!" der ve olur' ifadeleri dilin yaratmaya eşlik eden doğasına işaret eder ve yine Kur'an da (Bakara: 2/30-33), Âdem'e Allah tarafından bütün isimlerin öğretilmesi durumu, dilin insana özgü en üstün nitelik olmasıyla insanın meleklerden daha üstün bir konuma getirilişinin altı çizilir.¹⁹

Öte yandan, fethedilen coğrafi bölgelerdeki ilmî ve kültürel çalışmalar üzerinde uyanan merak ve bilme isteği; yeni diller öğrenmeyi ve dil üzerinde incelemeleri gerekli kılmıştır. Antikçağ düşüncesinden İslâm düşüncesine geçen felsefe ve mantık gibi aklı ilimlerle tanışan Müslüman düşünürler, bu ilimlerin etkisiyle dil ve mantık araştırmaları üzerinde yoğunlaşmışlardır. Özellikle Aristoteles mantığının, ilimlerin öğrenilmesi ve öğretilmesinde bir yöntem olarak kabul edilmesi veya edilmemesine dair tartışmalar yapılmıştır. Eski Yunan düşüncesinde Platon ve Aristoteles'le birlikte son biçimine kavuşan dil, düşünce ve varlık arasında uygunluk gören anlayış, İslam düşüncesinde de Farabi tarafından geliştirilerek toplum felsefesine aktarılmıştır.

---

¹⁸ Yakıt, 1992: 9

¹⁹ Yıldız, 2012: 94

Dilin ne olduğuna, dil felsefesinin bir disiplin olarak ortaya konulma serüvenine ve dilin toplum üzerindeki etkisine baktıktan sonra; edebiyat ve felsefenin bağlayıcısı olan dil için, edebiyat ile felsefenin ortak noktası diyebiliriz. İkisinin de başlangıcında dil vardır. Edebiyatında en büyük kaynağı ve malzemesi dildir. Dili kullanmada edebiyat felsefeden daha üstündür. Felsefenin kuru bir dili olabilir ve kullandığı dile sanat katmayabilir. Felsefe edebiyatta kullanılan dilin damıtılmış halini kullanır.

Gündoğan'a göre dilin kullanımını bakımından Aristoteles ve Kant çok iyi filozoflar olmalarına rağmen başarılı olamamışlardır.²⁰ Kendi derinliğini ve yoğunluğunu içinde barındıran felsefe, dili kullanmada usta olan edebiyat kadar kesin ve sanatsal sınırlılıklar içerisinde kullanmakla yükümlü değildir.

Timuçin, iyi bir felsefenin de iyi bir edebiyatın da ancak gelişmiş bir dil bilinci üzerine kurulabileceğini vurgular ve anlatımda sahip oldukları olanakları sonsuza dek zorlayan gelişmiş bir dil edebiyata gerekli olduğu gibi felsefeye de gerekli olduğunu savunur. Edebiyat kadar incelikli bir dili olmayan felsefenin de filozofun kullanımına ve üslubuna göre dili incelikli bir hal alabilir. Gündelik hayatın doğallığında dahi birlikte olan felsefe ve edebiyat, sürekli bir kontak halindedir. Yaşamın günlük seyrinde bile karşılaştığımız sözsel kalıplar da bu birlikteliği vurgular. Toplumda edebiyat yapanın felsefe yapıyor diye, felsefe yapanın da edebiyat yapıyor diye algılandığı ve eleştirildiği de olmuştur. Edebiyattaki felsefe ya da genel olarak sanattaki felsefe sanatlaşmış bir felsefedir.²¹

Çalışmanın seyri boyunca değindiğimiz edebiyat ve felsefe birlikteliği o kadar net ayrımlar içermez. Edebiyatında kullanılan dil kadar kullanılan sözlerde muazzam bir tasarım zenginliği vardır. Felsefenin kullandığı sözlerde ise böyle bir tasarım gücü yoktur. Denemeler edebiyat ile felsefe arasında bir köprü oluşturur. Edebiyattaki denemeler felsefi konulara yani akıl yürütmelere ve mantığa dayanır. Kimi edebiyatçılar felsefeyi kimi felsefeciler de edebiyatı eserlerinde kullanırlar. Felsefe ile edebiyat arasındaki ilişkinin bu denli yoğun olması ve ikisinin de sınırlarının belirlenememesi bu alanda yapılacak olan çalışmalarını da güçleştirmektedir. Bu çalışmanın amacı, bu sınırları biraz da olsa belirginleştirmek ve felsefesiz bir edebiyatın güçlüğünü göstermektir.

---

²⁰ Gündoğan, 1996: 2- 4

²¹ Timuçin, 2002: 9

İKİNCİ BÖLÜM

ÖMER SEYFETTİN'İN HAYATI, ÇAĞDAŞ TÜRK DÜŞÜNCESİ, LİSAN VE MİLLİ EDEBİYAT GÖRÜŞÜ

2.1. Hayatı

1884 yılında Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğan Ömer Seyfettin'in yaşadığı, doğduğu yere olan sevgisi ve özlemi alan araştırmacıları tarafından bilinen hususlardır. Kaleme aldığı *And*, *Kaşığı*, *Doğduğum Yer*, *İlk Namaz* gibi eserlerine Gönen özleminin yansıdığını görüyoruz. Çocukluğunun geçtiği Gönen'i hikayelerinde, şiirlerinde gerçeğe yakın, çok canlı bir anlatımla tasvir etmiştir.²² Gönen'in o sıralarda, büyükçe bir köyden farksız tam bir Anadolu kasabası olduğunu 'And' hikayesindeki tasvirinden anlıyoruz:

“Ben Gönen'de doğdum. Yirmi yıldan beri görmediğim bu kasaba, hayalimde artık seraplaştı. Birçok yerleri unutulmuş, eski uzak bir rüya gibi oldu. O zaman genç bir yüzbaşı olan babamla her vakit önünden geçtiğimiz Çarşı Camii'ni, karşısındaki küçük, harap şadırvanı, içinde binlerce kereste tomruğu yüzen nehirciği, bazı yıkanmağa gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu, şimdi hatırlamağa çalışırım. Fakat beyaz bir nisyen dumanı önüme gelir.”²³

Ömer Seyfettin yaşamının sıkıntılı evrelerini geçirdiği zamanlarda çocukluğunun geçtiği bu cenneti özlemlerle anmıştır. Hikayelerinde, şiirlerinde içten bir şekilde tasvir ettiği bu cenneti, oradan ayrıldıktan sonra bir daha gidip görememiştir. Onun Gönen'e duyduğu özlemin yegane nedeni orada çocukluğunu geçirmiş olmasıdır. Çünkü bir insan yakın zamanda yaşadığı şeyi kolaylıkla unutabilir, yakın zamanda gittiği bir yerin her noktasını hatırlayıp onu betimleyemeyebilir. Çocukluk çağındaki anılarımız, hem en unutulmaz hem de en içten ve katkısız olanlarıdır. O zamanlarda yaşadıklarımız iliklerimize kadar işler ve her anını şu an yaşıyormuşçasına net bir şekilde hatırlayabiliriz. Üniversiteye giden birine lisedeki öğretmeninin adını sorsanız size hemen cevap veremeyebilir. Fakat o kişiye ilkokuldaki öğretmenini sorduğunuzda size hemen ismini söyleyebilir. Çünkü insan çocukluğunu başka düşüncelere, kuytulara yerleştirir. İnsanın çocukluğunda yaşadıkları benliğine ağır ağır işler. Ömer Seyfettin'in de zorlu bir çocukluk hayatı geçirmesi, onun benliğinde büyük etki yaratmıştır. O yüzden yazdığı hikayeleri insanı sarar ve içine alır, o hikayelerde kendinizden bir şeyler bulursunuz.

Ömer Seyfettin'in ailesinin kökeni hakkında farklı şeyler söylenmiştir. Babası Ömer Şevki Bey'in Dağıstanlı veya Çerkez olduğunu söyleyenler varsa da yakın arkadaşı Ali Canip,

²² Alangu,,1968:31

²³ Göktürk, 2015:211

Seyfettin'in babasının Kafkas Türklerinden olduğunu söyler. Ömer Seyfettin'in dedesi, Hacca gitmek amacıyla Kafkasya'dan İstanbul'a gelmiştir. Yanında oğlunu da getirmiş, Ömer Şevki'yi Sultan tepesi Şeyhi'ne emanet etmiştir. Çıktığı hacı yolculuğunda da Mekke'de vefat etmiştir. Kaşığı hikayesinde yer verdiği şekliyle bildiğimiz Seyfettin'in babası sert bir adamdır. Seyfettin'in annesi Fatma Hanım ise İstanbul'un tanınmış ailelerinden birinin kızıdır. Annesinin babası İsfendiyaroğulları'ndan Ankaralı Topçu Kaymakam Mehmed Bey'dir. Ömer Seyfettin'in babası Ömer Şevki Bey, bu aileye iç güveysi olarak girmiştir. Ömer Seyfettin annesine duyduğu sevgiyi *İlk Namaz* adlı hikayesinde dile getirir.²⁴ Babasının yaptığı görev ve bir yandan da kişilik olarak sert biri olması vesilesi ile Ömer Seyfettin onu daha çok sever ve onunla geçirdiği vakitlerden oldukça hoşlanırmış. Bu sevgiyi 'And' hikayesinde yaşadıkları ev ve annesini anlatım şeklinden de anlayabiliyoruz. Ömer Seyfettin'in gözünden annesi ve yaşadıkları ev şu şekildedir:

“Büyük bir bahçe... Ortasında köşk tarzında yapılmış bembeyaz bir ev... Sağ köşesinde her zaman oturduğumuz beyaz perdeli oda. Sabahları annem beni bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirirdi.”²⁵

Evini ve annesini bu kadar okuyucunun hafızasında canlanacak derecede anlatan yazarımızı, ailesi Ayancık'taki mahalle mektebinde okurken aldığı eğitimden memnun kalmayarak, İstanbul'da bulunan 'Mekteb-i Osmaniye'ye kaydettirmiştir. Fransızca eğitim verilen bu özel okulda yaramaz bir çocuk olan Ömer yine uslu durmaz ve bu okuldan alınır, babası tarafından 'Askeri Baytar Rüştüyesi'ne kaydettirilir.²⁶ Ömer Seyfettin'in okul hayatı hem baba mesleğinin etkisiyle hem de Seyfettin'in kendi yaramaz tavırları nedeniyle hareketli olmuştur ve sürekli yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Ömer Seyfettin 1896'da Eyüp'teki Baytar Rüştüyesi'nden mezun olduktan sonra, arkadaşı Aka Gündüz ile birlikte lise eğitimleri için Edirne Askeri okuluna kaydolurlar. 4 yılın sonunda buradan da mezun olurlar. Mezun olduktan sonra İstanbul'a dönen Ömer Seyfettin, hayatının ve düşüncelerinin şekilleneceği Mekteb-i Harbiye-i Şahane'ye başlar. İki yıl süren bu okuldan piyade asteğmeni unvanını alır.

Okulun sonunda görev alınacak yerlerin belirlendiği kurada Selanik'teki 3. Ordu'nun İzmir Redif Fırkası'nı seçer ve Serez Mutasarrıflığı'nın ilçesi olan Razlık kasabasının Yakorit Köyünde komutan olarak görev alır. Sadece asker olmakla kalmaz; beden eğitimi öğretmenliği görevini, 1909'da Köprülü'deki askeri Rüştüye'de yapar. İleride, hayatının dönüm noktalarından biri olan Genç Kalemler'de de birlikte çalışmalar yürüteceği arkadaşı

²⁴ Yardım, 1997: 13

²⁵ Göktürk, 2015:212

²⁶ Yardım, 1997: 14

olan Mustafa Bey'le burada yolları kesişir. Görev aldığı bu bölgenin sınır boylarında olması ve orada yaşadıkları, milli görüşünü filizlendirir. Milliyetçilik ideali, vatan sevgisi ve istiklal düşüncesi iyiden iyiye gönlüne yerleşir.²⁷ Hayatını, düşüncelerini ve ideolojisini belirleyen bu deneyimler ve yaşadığı bu çalkantılı hayat onu zorluklar karşısında dik durmaya yöneltmiş ve edindiği sağlam arkadaşlıklar da hayat mücadelesini hafifletmesine imkan sağlamıştır.

Ömer Seyfettin annesinin ölümüyle boşluğa düşer, bu zor zamanlarında arkadaşı Ali Canip'in annesi bu boşluğu doldurmaya çalışır. Canip, Ömer Seyfettin'e oğlu gibi sevgi ve şevkat gösterir. Hayatın getirdiği zorluklarla mücadele ederken yakınlaşan Canip'in Ömer Seyfettin'e anlattığı menkıbeler yazarımızın hikayelerine konu olur. Ömer Seyfettin, 1914 yılında, ölümüne kadar devam edecek olan, Kabataş Lisesindeki edebiyat ve felsefe öğretmenliği görevine başlamıştır. 1915 yılında hayatıyla alakalı radikal kararlar alır ve düzenli bir hayat için evlenmek ister. Doktor Besim Ethem Bey, İttihat ve Terakki Fırkası'nın ileri gelenlerindedir. Seyfettin onun kızı Calibe Hanım'la evlenir. Tahsilli bir kız olan Calibe Hanım, Fransızların Kadıköy'deki Saint Euphemie Mektebi'nde okumuştur. 1916 yılında Fahriye Güner adında kızları olur. Ancak Ömer Seyfettin ile Calibe hanımın evlilikleri uzun sürmez. 3 Eylül 1918'de boşanırlar.²⁸ Ömer Seyfettin boşandıktan sonra yalnız kalır. Kalamış Koyu'nda Münferit Yalı adını verdiği küçük bir köşke kapanır.

Ömer Seyfettin'in yaşamı içinde en verimli olduğu, en çok eser verdiği yıllar 1917-1920 arasındır. Bu yıllar arasında kaleme aldığı her hafta yazdığı bir hikaye 'Yeni Mecmua' ile 'Vakit Gazetesi'nde yayınlanmıştır. 1917'de başlayan ve Nevraliye, romatizmaya benzetilen ciddi rahatsızlığı, 25 Şubat 1920 tarihinde iyice artar. Hastalığı 6 ay boyunca sürer. Hastalığıyla mücadele ederken bir de zatürreye yakalanmıştır. Vücudunun yorgun düşmesinden dolayı 4 ay yazı yazamaz hale gelmiştir. Fakat bu durumunda bile başta Ali Canip olmak üzere edebiyatçı arkadaşları onu yalnız bırakmazlar. Ahmet Rasim, Cemil Sena, Salih Zeki Aktay, Yusuf Ziya Ortaç, Fuat Köprülü, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Reşat Nuri Güntekin gibi çağdaşları ve arkadaşları da onu bu haldeyken yalnız bırakmamışlardır.²⁹

"6 Mart 1920 günü saat 13: 30 da hastanede hayatını kaybeder. Otopsi yapıldığında ölüm sebebinin şeker hastalığı olduğu anlaşılır. Kadıköy Kuşdili'nde Mahmut Baba Mezarlığı'na defnedilir. Bu mezarlıktan yol geçeceği gerekçesiyle 23 Ağustos 1939 tarihinde Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'na nakledilir."³⁰

²⁷ Yardım, 1997: 15- 16

²⁸ Yardım, 1997: 18

²⁹ Yardım, 1997: 19

³⁰ Yardım,1997: 19

Edebiyat dünyasında ve milli düşüncenin gelişmesinde bu denli etkili olan bir düşünürün bu kadar genç yaşta vefat etmesi kadar üzücü olan bir diğer konu ise, ölümünün ardından kaldırıldığı hastanede kimsenin Ömer Seyfettin'i tanımamasıdır. Milleti ve içinde yaşadığı toplumu bu denli seven ve onu yüceltmek, yükseltmek hak ettiği yerlere getirmek için tabiri caizse ömrünü harcayan bir düşünürün hak ettiği ilgiyi ve tanınmışlığı bulamaması da oldukça acı ve düşündürücüdür.

2.2. Çağdaş Türk Düşüncesi ve Ömer Seyfettin

Bir insanı anlamak için yaşadığı dönemi anlamak önemlidir. Bir düşünür, edebiyatçı ve yazarı anlamak için dönemine bakmak da bu nedenle önem teşkil etmektedir. Çünkü bir insan içine doğduğu coğrafyadan, yaşadığı dönemin siyasi, ekonomik ve kültürel şartlarından, çağdaşlarından ve çevre olarak etkileşim içinde olduğu insanlardan etkilenir. Bu durum Ömer Seyfettin için de geçerlidir. Dolayısıyla Ömer Seyfettin döneminin koşullarından ve olaylarından etkilenmiş ve bu etki doğrultusunda eserler vermiştir. Bu noktada Ömer Seyfettin'in etkilendiği dönem Türk düşüncesindeki hakim havaya bakılmalıdır. Yaşadığı dönem bir düşünür üzerinde ekili olurken, aslında o dönemi belirleyen hemen kendinden önceki dönemin düşün dünyasıdır. Bu nedenle bir önceki dönemin o ana gelene kadar ne yöne evrildiği ve nasıl oluştuğu da büyük önem arz etmektedir. Bu nedendir ki Türk düşüncesinin Ömer Seyfettin'den önce nasıl süreçlerden geçtiğine değinmek istedik. Bu incelemeye öncelikli olarak Türk düşüncesinin gelişim evrelerine ve modernleşme girişimlerine bakarak başlamak da fayda vardır.

Batı ile girilen temaslar sonucunda Türk düşüncesi kendini yeni bir devrenin içinde bulmuştur. Batı ile Türk düşüncesi arasındaki temas bilindiği üzere çok eskilere dayansa dahi, uzunca bir süre iki düşünce tarzı birbirinin alanlarına müdahale etmeden, paralel bir tarzda uzlaşmaya çalışarak devam etmiştir. Bu nedendir ki Türkler Batılılaşma hususunda Müslümanlığa girerkenki kadar kesin ve kararlı olamamışlardır. Batı kültürünün başta ekonomik ve siyasi alanlarda gösterdiği gelişmeler ve devamında değerler alanında yaptığı genişlemeler diğer kültürler için bir geri kalma halinin doğmasına sebebiyet vermiştir. Diğer kültürlere ise Batı kültürünün gelişme hızına ayak uydurabilmek için Modernleşmekten başka bir yol kalmamıştır. Batı'ya yönelmenin tam manasıyla başlaması açısından Lale Devri önem teşkil etmektedir.³¹

Batı ile karşılaşan Osmanlı 17. yüzyılda aldığı yenilgi ile Batı'nın üstünlüğünü kabul etmiş gibi görünüyordu. Diğer kültürler de artık Batı ile karşılaşacak ve Batı'nın gösterdiği

---

³¹ Çubukçu, 1986: 17

ilerlemeye ulaşabilmek için modernleşme zorunluluğunu hissedeceklerdi. Türkiye'nin içinde bulunduğu ideolojik gerginlikler ve yenileşme hususundaki yabancı tesirleri 'Gavur icadı' olarak gören fanatik görüşler sebebiyle esaslı hiçbir Modernleşmeye varılamamıştır. III. Selim döneminden sonra Modernleşme süreci önceki süreçlere oranla biraz daha hızlandı. Bu yüzeysel Modernleşme hareketi hükümdarın ve vezirlerin öldürülmesiyle tekrardan eski durağan zamanlarına dönse dahi, II. Mahmut ve Abdülmecit ile tekrardan bir ivme kazandı ve bazı sonuçlar elde edilmeye başlandı. Sınırlı bir grup idareci tarafından benimsenen Modernleşme hareketi, onların kafasında dahi net olarak anlaşılamadı ve bir yana İslamcılar bir yana Modernciler şeklinde bir ayırım yapıldı. Bu iki düşünce birbirinden, farklı birbirine yabancı iki düşünce olarak sürdürüldü. 1839'da yayınlanan Tanzimat Fermanı ile kesin hatlarıyla Modernleşme tanımlanmaya çalışılsa bile hala iki düşünce arasında bir hesaplaşma devam ediyordu.³²

Türk düşüncesinin içinde bulunduğu modernleşme girişimlerine ek olarak Batı dünyasında fikri olarak etki yaratacak atılımlar da olmaya devam ediyordu. 17. yüzyılda Rönesans sayesinde uyanan Batı dünyası Descartes ile yeni bir çağın açılımını yapıyordu. Bu yeni çağda akıl artık gerçeğin bilinmesi ve açıklanmasının tek yetisi olarak görülüyordu. Bu yeni felsefeye göre insan artık doğayı ve Tanrı'yı ancak akıl ile kavrayabilirdi. 18. yüzyılda ise Batıda aydınlanma çağı başlamış ve aydınlanmanın da başlıca amacı din ve geleneklerden kurtulmak, insan aklı ile hayatı aydınlatmak olmuştur. Bu dönemin düşünür ve yazarları sistemli yazmaktan çok, aydınlatan ve geniş çevrelere etki eden yazılar yazmayı, ulusal dilleri kullanmayı hedeflemişlerdir. Bu düşünürlere en iyi örnek olarak Montesquieu ve Voltaire verilebilir. Felsefe yüzyılı da sayılabilecek olan 18. yüzyılda aydınlanma, düşünürler tarafından farklı yorumlamalara da uğramıştır. Bunlara kısaca bakılacak olursa; Rousseau aydınlanmanın ana karakteri olan akıla verilen değer yanısıra duyguya da değer verilmesi gerektiğini savunmuştur. Kant ise insanın erginliğe kavuşması ve aklını özgürce kullanması olarak tanımladığı aydınlanmayla aklın gidebileceği sınırları da göstermiştir. Aydınlanma felsefesi filozoflar arasında farklı açılardan ele alındığı gibi devletler arasında da farklı açılardan yorumlanmıştır. İngiltere'de deneyci, Fransa'da rasyonalist, Almanya'da ise mistik rasyonalist bir tavır olarak ele alınan aydınlanma felsefesi, büyük etkiler uyandıran bir açılım olmuştur.³³

Batı dünyasında ve batılı devletlerde bu denli açılımların görüldüğü bu dönemde Türkiye'de modernleşme açısından önemli gelişmeler olmadı denilemez. Lakin bu gelişmelerin Batıda olduğu kadar hızlı ve geniş çerçevelere ulaşmadığı da aşıkardır. Toynbee

³² Ülken, 2018: 20

³³ Çubukçu, 1986: 21

Modernleşme hususunda İslam dünyasında iki tavır olduğundan ve ilk tavır olarak III. Selim ve Mısır'lı Mehmet Ali'nin giriştiği Modernleşme hareketinden bahseder. Bu tavra kendi peygamberinin başını kesen Kral Herode'aya atıfta bulunarak Herodiate adını verir. Bu hareketin başarısızlığını kendi kutsal kurumlarını yıkmakla işe başlamalarına bağlar. İkinci tavır olarak ise Sünusiler ve Vahabiler'in Modernleşme hareketinden bahseder. Bu harekete de inançları hususundaki fanatikliğe atıfta bulunarak 'Zelote' adını verir. Toynbee'ye göre bu ikinci hareket de başarısız, sonuçsuz kalma zorunluluğundadır. Toynbe'nin bahsettiği bu iki tavrın doğru olmadığını savunan Hilmi Ziya Ülken hocaya göre, "Doğru olan, derece farkı ile Zelote hareketinin İslam dünyasını kararsızlığa götürmüş olmasıdır."³⁴

Hilmi Ziya Ülken'in bahsettiği fark, kültürü medeniyetten ayrı tutanlar, modern kültür karşısında kulak tıkayanlar, eski ile yeniye, Batı ile Doğu'yu bir yandan ayırıp bir yandan uzlaştırmanın mümkün olacağını savunanlar yahut kültür medeniyet ikiliğinden kurtulmanın yolu olarak Modernleşmeyi yalnızca teknik ve ekonomide görenlerin arasındadır. Kültür gerçekte felsefeden, ilimden, ahlaktan, sanattan ve hukuktan ayrı düşünülemez. Modernleşme hususunda farklı görüşlerin varlığından söz eden Ülken, birinci görüşte olan kesimin modernleşmeyi toptan reddettiklerinden bahseder. İkinci görüşte olan kesime göre ise modernleşme hususunda taklitten daha öteye gidilememiş, sadece taklit edilmiş üretilerek kültürel bir katkı sağlanmamıştır. Modernleşmeye dahil olan milletler için üretilen milli, ama üretim yapılan alanlar milletler arasındadır. Yani batıdan alınan modernleşme fikirleri milletler arası olmasına rağmen o fikirleri alan milletlerin yaptıkları üretimler onlara göre millidir.³⁵

Milletler arası yaratıcılığın ve üreticiliğin dayanak noktası zihniyet ve dünya görüşüdür. Çağdaş kültüre girmenin kilit noktası bu zihniyeti almak ve dünya görüşüne ulaşabilmektir. Bunu yapamayan milletlerin başarısızlıkları modernleşme hareketinde Ortadoğu'da yaşanan sıkıntılardan da anlaşılabilir. Türkiye de tıpkı Yakındoğu kavimleri gibi modernleşme denemelerinde bulunmuş ve bu denemeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Fakat girişilen Modernleşme çabalarının olumlu sonuçlarının da olduğu bilinmelidir. Türkiye'de bazı aydınlar üzerinde modernleşme hareketi önemli bir yere sahip olmuş ve derinleşmeye yüz tutmuştur. Türkiye'de modernleşme hareketinin en önemli ve hızlı olduğu zamanlar III. Selim ile II. Mahmut dönemleridir.³⁶

Bu dönemlerde devlet kurumlarında ve eğitim alanlarında yapılan reform hareketleri Modernleşme hususundaki önemli girişimlerdenidir. Reform yapmayı amaçlayan, Batı ilminin araştırma metotlarını ve Batı alimlerini memlekete getirmeyi amaçlayan kesimin karşısına

³⁴ Ülken, 2018: 37

³⁵ Ülken,2018: 8

³⁶ Ülken, 2018: 10

bazı sıkıntılar çıkmıştır. Modernleşme hareketini din için tehlikeli olarak gören skolastik ve fanatik zihniyete sahip bir çevre ile karşı karşıya kalınmıştır. Böyle zihniyete sahip bir çevrenin yanı sıra bir de modern araştırmanın köklerine inme hususunda sabırsız olan ve yalnızca kendi güçlerini arttırma yönünde eksikliklerin giderilmesi alanında yeniliklerle sınırlı kalınmasını isteyen bir idareci zihniyetle de karşılaşmıştır. Karşılaşılan birinci zihniyeti yıkmak nispeten diğer zihniyeti yıkmaya oranla daha basit olmuştur. Birinci zihniyetin modernleşmeyi din için tehlikeli gören skolastik zihniyeti aşıldı ve 19. yüzyılın son yıllarında modern hareket medresenin içlerine kısmen de olsa sokulmayı başardı. Asıl sıkıntı bugünü dahi etkileyen ikinci zihniyete sahip kesimin aşılması hususunda yaşandı. Bu zihniyetle savaşılmaya çalışıldığı bu dönemde Osmanlı'nın çöküş dönemi olması hasebiyle başka sıkıntılar da gün yüzüne çıkıyordu. Batılı devletlere tanınan imtiyazlar devlet zayıfladıkça yabancı devletler tarafından daha da genişletilmeye çalışılıyordu. Batılı kuvvetlerin ellerinde bulunan imtiyazları genişletme çabaları Türkiye'nin ekonomik alanda da sıkıntılar yaşamasına neden oluyordu. Modernleşme hareketi bağlamında açılan yeni kurumlar, yapılan değişiklikler için Batılı devletlerden alınan borçlarda içinde bulunulan ekonomik sıkıntıyı daha da büyütüyordu.³⁷

Yaşanılan bu problemlerin ışığında modernleşme hareketini gerçekleştirmeyi amaçlayanların kafasında, Batı kültüründen yalnızca tekniğini alıp, Doğu skolastik düşüncede hiçbir değişime gidilmeden sıkıntıların çözülebileceği; yani bir başka deyişle problemin çözümünün ruhun Şarklı kalması, Garp'ın ise yalnızca tekniğinden faydalanılması ile mümkündür düşüncesi hakimdi. Başarısızlığa mahkum olan bu ikili dünya görüşü sonraki devirlerde de devam ettirildi. Aslında aktarma yoluyla alınan modern tekniğin eski devlet görüşü içinde çalışmayacağı göze çarpan bir gerçektir. Teknik olarak başlayan modernleşmenin hukuki bir zemine oturtulmasını ifade eden Tanzimat, Batılı milletlerin gerçekleştirdikleri gibi millet için hürriyet, eşitlik ve demokrasi ideallerinden çok, yabancı devletlerin müdahalesinden faydalanan azınlıkların işine yarayan bir vasıta halinde kalmıştır.³⁸

Tanzimat'ta halkın sesini duyurma yolu olarak gazetenin, tenkidin yaygınlaşması yeni zihniyetin savunulmasına olanak sağlamıştır. Namık Kemal'in 'İbret' adlı gazetesinde Şinasi'nin 'Basiret' adlı gazetesinde yaptıkları güçlü yayınlar halkın sesi halini aldı. Öğretim alanıyla ve çeviriler ile sınırlı kalan modernleşmenin mühendishane, tıbbiye gibi kurumlar ile birlikte toplumun içine kadar girdiğini görmek mümkündür. Modernleşmenin yalnızca kanun olarak, teknik olarak yüzeysel kalmaması gerektiğini, fikre ve öze de etki etmesinin

³⁷ Ülken, 2018: 27

³⁸ Çetinkaya, 2002: 67

gerekliliğini savunanların istekleri yerini bulmuştur. Bu alanda etkili bir rol oynayanların başında Şinasi ve Namık Kemal gelmektedir.³⁹ Yapılacak değişikliklerin halkın her katmanına kadar inebilmesi büyük önem arz etmektedir. Tıpkı Ömer Seyfettin'in de dilde sadeleşmeyi savunurken ısrarla üzerinde durduğu gibi halkın anlamadığı veyahut toplumsal hayatta bir karşılık bulmayan hiçbir değişimin sürekli olamayacağı düşüncesi gibi, bu düşünürler de yapılan modernleşme hareketinde halkın sesi olmayı yeğlemişlerdir.

Avrupa'daki siyasi hayata dahi etki eden aydınlanma felsefesinin akılcılığı, Montesquieu ve J.J. Rousseau tarafından yapılan yayınlar ile halka indirgenmiş ve geniş halk kitlelerinde karşılık bulabilmişti. Batı dünyasındaki bu gelişmelerden Türkiye'nin de etkileneceği açıktır. Türkiye'de devlet yönetiminde aydınlanma felsefesinin etkisiyle akılcılığı savunan bir kesim olmuştur. Türk düşüncesinde bu düşünürlerden etkilenen isimlerden bir tanesi de Namık Kemal'dir.⁴⁰

Genç Osmanlılar, başta Namık Kemal ve Ziya Paşa olmak üzere insan hak ve özgürlüklerini savunmuşlardır. Bir yandan devlet yönetiminde akılcılığın savunuculuğu yapılırken bir yandan da felsefe de, sanata ve edebiyata romantik görüşlerde çoğalmıştır. Batı dünyasındaki romantik görüşler üzerinde hissedilen Victor Hugo etkisi, Türk yazarlar üzerinde de görülmeye başlanmıştır. Özellikle Namık Kemal'in yazdığı romanlarda Fransız romantizminin etkisi göze çarpar. Bilincin karanlıklarından çıkan yeni bir bilgi anlayışını ortaya koyan romantizm, düşüncenin irrasyonel alanının doğmasına da olanak sağlamıştır. Ortaya çıktığı zamandan sonra geçen süre ile Fransız romantizmi dinsel, mistik havadan kurtulmuş ve liberal bir havaya bürünmüş, böylelikle de aydınlanmanın devamı niteliği halini almıştır. Türkiye'de savunulan ve Tanzimat'ın ilkelerinin gelişmesini sağlayan romantizm ise, gelenekçi, insanîyetçi bir nevi de milliyetçi bir hale büründü demek mümkündür.⁴¹

Romantizmin etkisini romanlarında hissettiren Namık Kemal, daha sonraki görüşlerinde Fransız romantizminin içine büründüğü liberal havanın etkisini düşüncelerinde göstermiştir. Toplumda eski Türk aile yapısını savunanlar tarafından modernleşmeye karşı durulsa dahi, eski gelenekçi zihniyete karşı, hürriyetçi bir zihniyet doğmuştur. Ortaya çıkan bu yeni hürriyetçi zihniyetin başında Namık Kemal'i görmek mümkündür. Genç Osmanlılar ve bu hareketin içinde olan Namık Kemal edebiyatta Fransız romantizminden, fikir de ise Aydınlanma felsefesinden etkilenmiştir.⁴²

³⁹ Ülken, 2018: 35

⁴⁰ Çetinkaya, 2002: 69

⁴¹ Çubukçu, 1986: 28

⁴² Çetinkaya, 2002: 70

Geleneksel zihniyetin savunduğu ‘konak’ ailesi ahlakına karşı hürriyetçi zihniyet aileyi modernleştirme yönünde ‘yuva’ ailesi ahlakını savunmuştur. Namık Kemal savunduğu bu anlayışla kaleme aldığı eserlerde, geleneksel zihniyetin hüküm sürdüğü ailedeki ana, baba ve çocuk ilişkilerini tahlil ve tenkit etmiş ve modern batı ailesinin çocuk yetiştirme hususundaki üstünlüğünü belirtmiştir. Modernleşmenin teknik üstünlüğünün yanı sıra düşünüşte ve ruhta da üstünlüğün kabulü için yapılan hamleler ile birlikte Ohannes Paşa ve Namık Kemal iktisadi liberalizmi savunmuşlardır. Öte yandan Gazzali’den etkilenerek ortaya attığı iktisat görüşünü canlandırmaya çalışan Ali Suavi’nin içinde buldukları bu iki görüş Hilmi Ziya Ülken’e göre memleket için isabetli değildir. Namık Kemal ile Ohannes Paşa’nın görüşleri kapitalizm öncesi çözülmekte olan bir sistem içinde yersiz bir hürriyet savunmasıdır. Ali Suavi’nin görüşü ise geleneği bırakmamak için çırpınırken sarıldığı iktisadi görüş geri kalmış bir hareketten fazlası değildir.⁴³

Tanzimat sonrası devrede fikir hayatındaki bu iki karşıt görüş, konağın, sarayın, giyim ve kuşamın modernleşmesindeki etkisinin yanı sıra, Batı tarzının eski adetlerin arasına yavaşça sokulmasında da etkili olmuştur. Bu ikilik hali düşüncede ve sosyal hayatta etkin rol oynama durumu Tanzimat’ın bir nevi karakterini yansıtır. Tanzimat’ın eski ile yeniye, bir başka deyişle, İslamcılığın karşısına Avrupacılığın getirilmesi, yalnızca Avrupacılığa bir kazanç sağlamamış, medrese dışına çıkmamış İslami ilimlerin Türkçeleşmesi ve yayılması konusunda, İslamcılığa da kazanç sağlamıştır.⁴⁴

Tanzimat’ı Hilmi Ziya Ülken bir geçiş, buhran devri olarak niteler. Tanzimat’ın ilanıyla birlikte imparatorluğun bölünmesine sebebiyet verecek olan iç krizlerin temelleri atılıyor ve Tanzimat sonrası yetişen yeni neslin Babıali caddesinde fikirlerini savunmalarına olanak sağlanıyordu. Devlet adamlarının modernleşmenin ortaya çıkardığı bu yeni fikirlerin önüne nasıl geçeceklerini düşünmelerinin yanı sıra Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa(1830-1875) bu yeni fikirlerin savunuculuğunu yapan gençleri koruyordu. Gençlerin fikirlerini geliştirmeleri, daha rahat yayabilmeleri için onların yurt dışına çıkmalarında maddi yardımda bulunuyordu. Bu yardımı alan Ali Suavi, Namık Kemal, Ziya Paşa yurt dışına çıkmışlar ve oradan yaptıkları yayınlar ile hürriyetçi fikirlerini yaymaya başlamışlardır. Bu hürriyet fikirleri Yeni Osmanlıların veya Genç Osmanlıların temel fikirleri halini alacaktı. Genç Osmanlıların yurt dışında çıkardıkları dergilerde yaptıkları yayınlar grup arasında açılmalara da sebebiyet vermiştir. Çıkardıkları dergide kaleme aldıkları mektupla padişahı Meşrutiyet’i ilana davet etmişlerdir. Bu mektup halk tabanında büyük etki yaratmıştır.⁴⁵

⁴³ Ülken, 2018: 36

⁴⁴ Çetinkaya, 2002: 66

⁴⁵ Ülken, 2018: 38

Ebüzziya'ya göre bu Meşrutiyet fikrinin temelleri Fransa'ya dayanmaktadır. Avrupa'da dahil bütün memleketlerde ortaya çıkan bu Meşrutiyet fikri Fransa'dan gelmektedir. Bu Meşrutiyet fikri Fransa'dan İtalya'ya oradan da Doğu Avrupa'ya yayılmıştır. İster Fransa'dan gelmiş olsun ister yeni bir fikir olsun Meşrutiyet fikri Yeni Osmanlıların temsili ile tecrübesizliğine ve zayıflığına rağmen toplumda oldukça etkili olmuştur. Bunun başlıca nedenlerinden birisi bu fikrin yeni bir ideoloji olması olabilir. Bu yeni ideoloji Milliyetçi hareketlerin de uyanmasına ön ayak olmuştur. Yeni Osmanlılardan Avrupa'da 'Jön Türkler' olarak bahsedilmesi bu hareketin bir Türk hareketi olmasına olanak sağlıyordu. Uyandırmayı amaçladıkları milli şuurun grubun kendi içlerinde dahi uyandıramadıklarını kullandıkları 'Osmanlı ümmeti' sözünü yazılarında kullanmalarından anlaşılmaktadır. Meşrutiyet idaresiyle milletçe ve dince ayrı olan unsurları buluşturmayı amaçlasalar bile Meşrutiyetin getirdiği hürriyet fikri çeşitli unsurlara farklı etkiler yapmıştır. Bu unsurlar tarafından hürriyet fikri kendilerine göre kullanılmak istenmiştir. Şekil bakımından milliyetçi köklere benzeyen Meşrutiyet, fiilde ve özde bakıldığında imparatorluğun parçalanmasına, ayrı milliyetçi hareketlerin doğmasına da olanak sağlıyordu.⁴⁶

Meşrutiyet fikrinin karşısında doğan ve Tanzimat'ın ruhunun devamını isteyen aydınlar ve devlet adamlarının savunuculuğunu yaptığı ikinci bir 'Medeniyetçilik' ve 'Terakki' fikri vardı. Terakkicilere göre Osmanlı siyasi bütünlüğünün korunması gerekliydi. Fakat Meşrutiyet fikri bu bütünlüğün korunması hususunda tehlike arz etmekteydi. Bu zamanda İslamcılık ve Türkçülük şeklinde ayrı iki teorisi bulunan bir Tanzimat fikri yoktu. Türkçülük yalnızca tarihi bir merak olarak belirsiz bir şekilde uyanmaya başlamıştır. I.Meşrutiyet'in başarısızlıkla sona ermesi hürriyet fikrine karşı bir tepki doğmasına da neden olmuştur.⁴⁷

Basın üzerinde uygulanan 'sansür' de hürriyetin savunulmasını imkansız hale getirdi. Modernleşme artık Batı'dan yeni fikirlerin gelmesi ve halka yayılması haline büründü. Ortaya çıkan bu yeni eğilim ile anarşiye karşı disiplin, edebiyatta realizme karşı ahlakçılık savunuldu. Yeni fikrin yayılması hususunda en büyük rolü Ahmet Mithat (1844-1912) oynamıştır. Ahmet Mithat'ın kurduğu Tercüman-ı Hakikat'te çıkardığı yazılar türlü tartışmalara yol açmıştır. Tıpkı Ömer Seyfettin gibi dilde sadeleşmeyi savunmuştur fakat bu düşüncesine karşıt görüşler de çıkmıştır. Ahmet Mithat'ın amacı Tanzimat'tan başlayarak memlekete giren Batı kültürünü yaymak halkın kafasına aydın fikirler yerleştirmektir.⁴⁸

⁴⁶ Ülken, 2018: 146

⁴⁷ Çetinkaya, 2002: 71

⁴⁸ Ülken, 2018: 141

Ahmet Mithat, Ömer Seyfettin gibi Şinasi tarafından ortaya atılan Ziya Paşa ve Ali Suavi'nin de desteklediği sade Türkçeciliği ilke haline getirmeyi amaçlamıştır. Halkın anlayabileceği bir dil kullanmayı ilke edinerek, konuşma dilinin yazı dili haline getirilmesini önermiştir. Ahmet Mithat'ın Türk düşüncesi açısından fikri derinliğine bakıldığında ilk yazdığı yazılarda materyalizm etkileri görülür. Fakat sonrasında ise İslam ahlakına olan bağının artmasıyla materyalist yazarları tenkite başlamıştır. Ahmet Mithat'ın Türk düşüncesi açısından en önemli rolü, ilk defa Batıdaki felsefe problemlerinin de Türk düşün dünyasında düşünülüp tartışılmasına olanak sağlamasıdır. Tanzimatçılar ve Yeni Osmanlılar o vakte kadar Batı fikir dünyasıyla yalnızca siyasi düşünce çerçevesinde ilgileniyorlardı. İbni Sina ve Gazzali'yi felsefe alanında yeterli gören bu kesim, Batı'daki felsefi problemlere değinmeye fırsat bulamıyordu. Ahmet Mithat 'Felsefe ve Feylesoflar' adlı yazısında felsefenin anlamına, feylesofların toplumumuzda dinsiz veya kayıtsız insan olarak anlaşıldıklarına, felsefenin kökenine, feylesofların ilim ve fen adamı olup olmadıkları hususundaki tartışmalara ve Thales'ten Sokrates'e kadar felsefenin kısa bir tarihine yer vermiştir.⁴⁹

Ahmet Mithat 'Hürriyetin Mahiyeti' adlı yazısında ise hürriyeti ilk defa siyasi düşünceden farklı olarak felsefi bir biçimde ele almıştır. Yaptığı yayınlarda hürriyeti anlatır, ondan önce yapılan tanımlamaların eksik ve yanlışlıklarından bahseder. Ahmet Mithat hürriyet fikri savunulurken fizyoloji, psikoloji ve felsefe gibi ilimlere dayanılmadığını dile getirir. Hürriyetin fizyoloji ve psikoloji esaslarına göre bireyler mutlak olarak hür değildir. Ona göre mutlak hür olan metafizik anlamda yalnızca Allah'tır. 'Dağarcık' adlı eserinde Schopenhauer, Lamarck ve Darwin'in teorilerinden, Kant'tan birçok filozofa ve onların fikir dünyalarına değinmiştir. Ahmet Mithat'a göre felsefe diğer ilimlerin hakikatine dokunmaz. O, felsefenin her türlü ilimin alanına girebileceğini fakat şüpheciliğini de beraberinde getireceğini savunur.⁵⁰

Ahmet Mithat bilgiyi halka yayma ve aydınlanma fikirlerine olan bağlılığı ile de önemli bir yere sahiptir. Türk düşün hayatına verdiği hizmetlerin yanı sıra yıkılan bir devletin iktisadi hayatına sahip çıkmak için, liberalizme karşı himayeciliği savunması da onu önemli kılan etmenlerden birisidir. Yapılan yayınlar, kaleme alınan yazılar o dönemde gençler üzerinde büyük etkiye sahipti. Ahmet Mithat, Namık Kemal, Ziya Gökalp gibi büyük düşünürlerin fikirleri gençler arasında yaygınlaşıyordu. Özellikle Namık Kemal ve Ziya Gökalp'in eserlerini okuyan genç nesil Yeni Osmanlılar gibi cemiyet kurma derdine düşmüşlerdir ve 'İttihat ve Terakki'yi kurmuşlardır. Ziya Gökalp de bu cemiyettedir.⁵¹

⁴⁹ Ülken, 2018: 149

⁵⁰ Çetinkaya, 2002: 81

⁵¹ Ülken, 2018: 162

II. Meşrutiyet'in ilanıyla fikir hayatında çeşitli yeni dergi ve gazeteler yayınlanmıştır. Avrupacılık eskiden içinde bulunduğu dar çerçeveden çıkmış, artık sosyalizm-kapitalizm, hürriyetçilik, toplumculuk, devrimcilik gibi Batı'nın yeni problemleri, düşün dünyamızda tartışılmaya başlanmıştır. Tartışma konularına Fransız İhtilalinden sonra çıkan kolektivizm, anarşizm ve kominizm de dahil olmuştur. Felsefi düşüncenin ilk adımlarının atıldığı yıllarda Türk düşüncesine bakıldığında karşımıza çıkan bir diğer isim Baha Tevfik (1881-1914)tir. Baha Tevfik, Tanzimat'tan bu yana iki aleme aynı derecede yakınlığı olan ilk düşünür olarak bütün yönelimini Batı'ya çevirir. Çıkarıldığı 'Felsefe' adlı dergi Türkiye'deki felsefe alanında ilk dergidir. Çıkarıldığı bu dergideki ilk yazısında Türk düşüncesinde felsefe dilinin olmadığından, kendisinin bu dili yapmaya çalıştığından bahseder. Şark ile Garp arasında yaşanan gitgellerin yok edilmesi gerektiğinden ve Şarkın artık eskisi gibi yeni ürünler ortaya çıkaramayacağından bahseder. Düşün dünyamızda felsefenin ne olduğunun bilinmediğinden bahsederek, felsefeyi ilim ve fenin varamadığı safha olarak nitelendirmiştir.⁵²

Baha Tevfik felsefeyi geleceğin ilmi olarak görür ve bugünün ilminin dünün felsefesi olduğunu savunur. Baha Tevfik'e göre felsefenin bir toplumun adetlerine, ahlakına ve hatta halkın mizacına dahi etkisi vardır. Felsefenin iki temel meselesini ise Ahlak ve Mantık olarak belirtir. Yunan ve Ortaçağın ahlakına hücum ederken en eski ahlak teorisinin Epicure'e ait olan haz teorisi olduğundan bahseder. 19. yüzyıl biyolojik ve evrimci materyalizminin temsilcisi olan Baha Tevfik, Lamarck ve Darwin'in evrim teorilerine dayandırdığı materyalizm anlayışını, Hegel felsefesinin çözülmesiyle daha da güçlendirmiştir. Güçlenen evrimci materyalistler düşün dünyasında bazı noktalarda idealistler ile karşı karşıya gelmişlerse de idealistler tarafından materyalistlerin kimi düşünceleri desteklenmiştir. Aldıkları bu destekler materyalistleri daha cesur çalışmalar konusunda teşvik etti. Baha Tevfik materyalist görüşünü temellendirme konusunda Batılı kaynakları okumaya, çevirmeye devam etmiştir. Onun etkilendiği Batı düşünürlerine bakılacak olursa; 19. yüzyılın ortasında üniversal mekanizm ilkesine dayandırdığı materyalist görüşü ile L. Büchnner (1824-1899) karşımıza çıkıyor. Onun görüşleri maddesiz bir kuvvetten, kuvvetsizde bir maddeden söz edilemeyeceği yönündedir. Her ikisi de birbiri üzerinde etkiye sahiptir. O halde kuvvetin geldiği kaynak maddedir şeklindeki görüşlerinde ise bir Spinoza etkisi hemen göze çarpmaktadır.⁵³

Spinoza'nın sonsuz cevher kabul ettiği Tanrı gibi Büchnner de tabiatı madde ve kuvvet sıfatlarına sahip bir cevher olarak ele alıyor. Buradan da anlaşılacağı gibi ilk kez materyalizm, ateizm ve monizm şeklini almıştır. Büchnner'in 'Madde ve Kuvvet' adlı

⁵² Ülken,2018: 330

⁵³ Çetinkaya, 2002: 76

eserinin çevirisini yapan Baha Tevfik, Türk düşüncesinde derin izler bırakmıştır. Bütün kanıtlarıyla materyalizmin izahı olan bu eseri çevirmesi ve fikir olarak savunuculuğunu yapması, spiritüalist felsefeciler ve İslamcılar tarafından büyük tepkiler almasına neden olmuştur. Baha Tevfik'in aldığı eleştiriler ve girilen tartışmalar felsefi bir zeminde olmuştur ki bu Türk düşüncesi açısından önemli bir safhanın göstergesidir. Baha Tevfik Büchner ile kalmayarak Lamarck, Darwin, Kant gibi birçok filozofun eserlerinin çevirilerini çıkardığı dergide yayınlamıştır. Kant hakkında da yayınladığı bir yazıda tenkit kaleme almıştır. Alman materyalistlerin 19. yüzyılda yaptığı gibi görüşlerini Kant'ın 'Saf Aklın Tenkidi' adlı esere dayandırmıştır. Baha Tevfik'in halkın anlayabileceği gibi makaleler yazması ve öğrenciler için felsefe ders kitapları çıkarması da yine Türk düşüncesi açısından önemlidir. Kaleme aldığı 'Nietzsche' adlı küçük kitabına bakılarak onun, Nietzsche'nin bazı fikirlerine katıldığını, metafiziğe yönelen tavrına ise şüphe ile yaklaştığını söylemek mümkündür. Baha Tevfik Türk düşüncesinde önemli bir yere sahip olan ve yaşadığı dönemde düşünürler üzerinde etkiler yaratabilen bir düşünürümüzdür. En önemli eserlerinden bir tanesi de 'Tecedüd-i Felsefi' isimli serinin 'Vahdet-i Mevcut' adlı kitabıdır. Ernest Haeckel'in (1834-1919) 'Monisme' adlı konferansından Ahmet Nebil ile yaptıkları tercümeyle dayanan bu kitap Şark'ta 'Vahdet-i Vücut' olarak bilinen pantheisme karşı, tanrısız pan-naturisme'i 'Vahdet-i Mevcut' adıyla savunma isteklerinin göstergesidir.⁵⁴

1918-1920 yılları arasında siyasi ve fikri olarak buhran içinde olan bir milletin, vatani baştan kurmaya çalışırken fikri atılımlar yapması pek mümkün gözüküyordu. Bu problemler ile uğraşan bir milletin üzerinde yalnızca iki fikir oluşabilirdi. Mistik ve manevi güce dayalı bir fikir yahut ümitsizliğin hakim olduğu noktadan idealist harekete tepki olarak maddeye dayalı bir fikir. Maddi imkansızlıkların eşliğinde manevi güce dayanan fikir Bergson'un (1859- 1941) metafiziği, idealist harekete tepki olarak maddeye dayanan fikir ise Diyalektik Materyalizmdir. Her iki fikrin ortak noktaları zihinci evrimci görüşe karşı aldıkları vaziyettir. O zamanın Türkiye'sinde Bergson henüz tanınmıyordu. Fakat Ziya Gökalp Hüseyinzade'nin tavsiyesiyle Bergson'u okur ancak Tarde ve Durheim'in etkisinde olduğu için çok fazla Bergson ile ilgilenememiştir. Aradan geçen zaman ile Bergson'un görüşleri Türk düşünürler arasında kendisine taraftarlar bulmuştur. Bazı genç profesör ve yazar zümresi 1905'ten 1918'e kadar pozitivism ve mekanik evrimcilik akımlarına karşı Bergsonizmi savundular. Bu zümre görüşlerini yaymak için 'Dergah' adında bir de dergi çıkarmıştır. Derginin yazarları İsmail Hakkı (1869- 1946), Mustafa Şekip (1883- 1958) ve Mehmet Emin (1869- 1944)di. Yazdıkları yazılar ve savundukları görüşler ile Dergah dergisi yazarları Pozitivizme

⁵⁴ Ülken, 2018: 349

karşıdrlar. Görüşlerini Gökalp'in sosyolojik felsefesine karşı 'Anti- intellectualisme' dayandırmışlardır. Fakat düşünürler arasında Anti – Intellectualism konusunda da tam bir tutarlılık veyahut tam bir birleşmeden bahsetmek de mümkün değildir.⁵⁵

Anti-intellectualism hareketi ilerledikçe ayrılmalar baş göstermiştir ve düşünürlerden bazıları Nietzsche üzerinde fazla düşünmesi hasebiyle Pragmatizme, bazıları ise onu da aşarak Bergson metafiziğine yönelmiştir. Görüşleriyle farklı noktalara yönelseler dahi bu zümrenin birleşmesini Ziya Gökalp'e karşı koydukları tavır ve kurtuluş cephesi sağlamıştır. Kurtuluş savaşında sayılar ile bir başarı alınmadığını, alınan başarının içgüdülerin başarısı olduğunu savunmuşlardır. Yani elde edilen zaferin, niceliğine karşı nitelikle, mekaniğe karşı yaratıcı hamleler ile kazanıldığını savunmuşlardır. Bu görüşlerin edebi yönünü ise Yakup Kadri (1889- 1974) ve Yahya Kemal (1884- 1958) temsil etmişlerdir. Batı da metafizikten doğup gelen ve mistik havayı temsil eden Bergsonizm, halk ruhu ve halk sufiliği ile harmanlanmıştır. Bergsonizmi savunan geçlere Rıza Tevfik destek çıkmış ve Bergsonizm ile halk sufiliği arasında bir bağlantı aramıştır. Rıza Tevfik Türk mistiklerinin dünya görüşünü yeni felsefe diliyle yorumlamıştır.⁵⁶ Çağdaş Türk düşüncesinde bu tür uzlaştırma çabaları sıklıkla görülmektedir. Bunun nedeni belki millet olarak genetiğimizde, belki de kültürümüzde olan aşırı fanatiklik durumudur. Bu durum o zamanların aydınlarında ve hatta bugünün aydınlarında dahi kendini göstermektedir. Bir görüşü yahut düşünceyi savunurken daima uçlarda dolanan bir milletiz.

Zaman ilerledikçe Dergah dergisinin yazarları arasındaki Pragmatist ve Bergsoncu ayrım iyice derinleşmiş ve Mustafa Şekip tek başına Bergsoncu kanadı ilerletme işine girişmiştir. Mustafa Şekip'in savunuculuğunu üstlendiği Bergsonizm'e karşı o dönemlerin Türkiye'sinde bir merak uyanmıştır. Şekip'in dini ahlak ve sanat gibi bilimlerin anası olarak görmesi ve Doğu'nun eşsiz medeniyet hazinelerini yani dini sakladıkça, kendini tam manasıyla bulamayacağı yönündeki görüşleri o günkü hakim görüş halini almıştır. O güne kadar ortaçağ zihniyetine dayanan 'Ceride-i İlmi'ye gibi Doğucular, bir yandan da Pozitivizme dayanan 'Servet-i Fünun'cular , 'Yeni Mecmuacılar' gibi Batıcıların görüşleri hakim durumdaydı. O günlerde filizlenen bu yeni çığırın ana karakteri Doğu'yu modern felsefe sayesinde aydınlatarak onun değerlerini yeni metafizikle harmanlayarak ortaya çıkarılmaktı. O dönemde idealist harekete tepki olarak maddeye dayanan fikir olan Diyalektik Materyalizm de kendisine Türk düşünürleri arasından taraftarlar bulmuş ve ilk yayınlarını yapmaya başlamıştır. 1919 da 'Kurtuluş', 1920 de ise 'Aydınlık', 'Projektör' ve 'Adımlar' adında dergiler çıkaran Diyalektik Materyalistler, kendilerine işçi ve orta tabakadan taraftarlar

⁵⁵ Ülken, 2018: 551

⁵⁶ Ülken, 2018: 553

toplamıştı. Sonradan açılan ‘Kadro’ adlı derginin kendini milli hareketin fikir cephesi olarak gören yazarları, Marksist düşüncenin kavramlarına da yazılarında yer vermekten geri durmuyordu. Dergah dergisinin eski yazarlarından Yakup Kadri de Kadro dergisine dahil olmuştur. Kadro dergisi yazarlarına göre Türkiye bir devrim içindedir ve devrim derinleşmeye, genişlemeye devam etmektedir.⁵⁷

29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilan edilmesi ve daha sonrasında medreselerin kapatılması, 1933 yılında ise modern üniversitelerin kurulmaya başlanması ile cumhuriyet dönemindeki felsefi atılımlar hız kazanmıştır.⁵⁸ Cumhuriyetin ilanı ile birlikte felsefi cereyanlar hareket kazanmış ve ilk kez Konya da fikir dünyasındaki dikkate değer hareketlerden bir olan ‘Enerjetizm’ hareketi başlatılmıştır. Konya da başlayan bu hareketle önce felsefe sözlüğünün yeni terimler ile oluşturulması gerektiği düşünülmüştür. Fikri olarak bu harekette Naci Fikret (1891- 1945) ve Namdar Rahmi (1896-1944) rol oynamıştır. Bu yeni felsefe hareketinin, ilmi ve felsefi bir çığır açmak için kurulduğu açıklandı. Bu hareketin savunucuları, Bergsonizmin ve Gökalp’in o dönemlerde ün kazanmış, arkalarında kitleler oluşturmuş olmasını, moda ve gösterişe dayanmalarına bağlamışlardır. Bergsonizme hücum ettikleri kadar yazdıkları yazılarda Pragmatizme de hücum etmişlerdir. Estetik, felsefe, sosyoloji, ve siyaset gibi konularda yazılar kaleme almışlardır.⁵⁹

Türk düşüncesinde etkili olan bir başka görüş ise ‘Pragmatizm’dir. Pragmatizm savunuculuğunu Emin Erişgil (1891- 1965) ve Avni Başman (1887- 1964) yapmıştır. Birlikte çıkardıkları ‘Hayat’ adlı dergi ile pragmatizmi ve hayat felsefelerini yaymayı amaçlamışlardır. Şekip’in Bergsonizme varırken James’ten geçtiğini, fakat kendilerinin James’in düşüncelerinde kaldıklarından bahsederler. Tanzimat’tan bu yana Batıdan gelen düşünce tarzlarından ve Türk aydınlarının Batılı eserleri çevirerek kendi fikir dünyalarını belirlemelerinin yetersiz olduğundan, kitapların dışında cereyan eden vakalar ile karşılaşan aydın kesimin kalakaldıklarından bahsederler. Kendilerinin gayelerinin ise yalnızca kavramları bilen bir aydın kesim değil, vakalar üzerinde düşünebilen kuvvetli bir aydın zümresi oluşturmak olduğundan bahsederler. James ve Dewey’den etkilenen Türk Pragmatistler, Türkiye Maarifine Dewey’in eğitimci Pragmatizmiyle yön vermeyi amaçlamışlardır. Avni Başman ise realist ve plüralist olan James’in Pragmatizminden ayrılarak, İdealizmden gelen Dewey’in Pragmatizmini benimsemiştir.⁶⁰

⁵⁷ Ülken, 2018: 566

⁵⁸ Çubukçu, 1986: 51

⁵⁹ Ülken, 2018: 619

⁶⁰ Ülken, 2018: 642

Burada bahsettiğimiz Türk düşüncesinin zaman içerisinde içinde bulunduğu fikri değişim ve atılımlar, etkisi altına girilen felsefi akımlar çalışmamızın gidişatı açısından büyük bir öneme sahiptir. Batı düşüncesinden gelen düşünce tarzlarının Türk düşüncesine uygulanması açısından birçok sıkıntı ile karşılaşılrsa dahi, bu akımlar önemli etkiler de yaratmışlardır. Türk düşüncesinin modernleşme hususundaki girişimlerinden, Tanzimat'ın ilanından, meşrutiyetin ilanından ve bu dönemlerde ortaya çıkan koşulların düşün dünyamıza getirilerinden bahsedilmiştir. Türk düşüncesinde felsefe çalışmalarının ne zaman tam anlamıyla başladığına, felsefi akımların Türk düşünürler tarafından nasıl anlaşılıp ne denli yorumlamalara uğradığına da değinilmiştir.

Türk düşüncesinin evrimlesinde etkili olan bu toplumsal olayların Ömer Seyfettin ve onun düşüncesi üzerinde nasıl etki ettiğine bakılacak olursa da; Şüphesiz ki Ömer Seyfettin, Meşrutiyet döneminde ortaya çıkan koşullarla yüzleşmek zorunda kalan bir düşünür konumundadır. “Ömer Seyfettin’in hikayelerinde yirminci yüzyılın başlarında Balkan coğrafyasında çıkan siyasi etnik çatışmalar önemli yer tutar.”⁶¹ Bilindiği üzere asker olan Ömer Seyfettin çıkan bu çatışmalar sırasında Yanya Kalesinde esir düşer. Bu çerçevede Ömer Seyfettin’in içinde bulunduğu çatışma ortamı, Balkanlardaki milli birliği tehdit eden hareketler ve esaret psikolojisinden etkilendiğini varsaymak ve bu olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerini eserlerine yansıttığını düşünmek hatalı olmayacaktır. “Balkanlarda asker ve esir olan Ömer Seyfettin’in, Balkanlardaki etnik ve siyasi çatışmaları konu alan hikayeleri ve hayatı arasında ilişki vardır.”⁶² Esir düştüğü zamanda yaptığı gözlemleri ve başından geçen olayları da kurmaca bir şekilde işleyen yazar, kişiliği ve milliyetçi görüşüyle de yerine göre siyasi çıkarımlarda bulunmuştur. Esir düştüğü zamanlarda şahit olduğu acı olayları ve orada yaşayan Türklerin dönemin siyasi yapısı gereği rahatsız edildiklerini, balkanlardaki diğer unsurlar tarafından Türklere karşı arındırma politikası güdüldüğünden yazılarında bahsetmiştir.⁶³ Türklere yapılan bu yıldırma politikası Ömer Seyfettin’i ve arkadaşlarını derinden etkilemiştir. Irkına ve milletine olan düşkünlüğü herkesçe bilinen Ömer Seyfettin çoğu eserini kaleme alırken bu durumdan aleni veyahut gizli olarak bahsetmiştir. Böylelikle;

“Osmanlı’nın Balkan coğrafyasındaki mağlubiyeti ve kopuşlar Ömer Seyfettin gibi dönemin Türkçü aydınlarının gözünü Asya’daki köklere çevirmesine neden olmuştur. Bu nedenle Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp gibi dönemin aydınları Doğu’ya yönelmeyi ve Türk halklarının birlikteliğini amaçlayan

⁶¹ Güneş,2011:1

⁶²Torun, 2004: 477- 488

⁶³ Güneş, 2011: 165

‘Turan Ülküsü’nü oluşturmayı amaçlamışlardır. Ömer Seyfettin ‘Kızıl Elma Neresi’ olarak anlattığı hikayesinde, bu ülkünün bir anlamda teorisini kurmuştur.”⁶⁴

Yazarın hayatında ve yazdıklarında etkin bir rol oynayan milliyetçiliği, belki de bugün onu Ömer Seyfettin yapan etmenlerdendir. Yazar, 36 yıllık kısa yaşamı içerisinde toplumsal olaylara ve siyasi çalkantılara denk gelmesine rağmen düşünce dünyamıza büyük etkiler sunan birçok eser kaleme almayı başarmıştır. Yaşamı boyunca hem yaptığı meslek hem de dönemin şartları gereği savaflara da denk gelen Ömer Seyfettin, iyi bir düşünür ve fikir insanı olduğunu bu kötü olayların alt yapısından aldığı dersleri ve yaptığı çıkarımları okuyucuya sunarak göstermiştir.⁶⁵ Ömer Seyfettin’in hayatı boyunca yaşadığı bu çalkantılarla birlikte, yaşadığı dönemin düşünsel evriminin de incelenmesi ehemmiyetli konulardandır.

“Dönemin hakim Batı felsefesi, siyasal ve ahlaki manada liberal öğretilere kaynaklık eden pragmatizmdir ve bu düşünce biçimi geleneğin kısıtlayıcı ilkeleri ile hesaplaşma ve onu reddetme eğilimi göstermektedir. Ancak dönem içerisinde Ömer Seyfettin’i bazen liberal pragmatizm ile kavga ederken, bazen de gelenekçi taassup ile hesaplaşırken görürüz.... Yazarın pragmatizm karşıtlığı ‘Efruz Bey’ isimli eserinde ortaya çıkar.”⁶⁶

Ömer Seyfettin yaşadığı dönem itibariyle modernizm hareketinin getirilerinden olan birçok felsefi akımla etkileşim içinde olma durumunda kalmıştır. Karşı çıktığı ve hesaplaşma içerisine girdiği akımların yanı sıra bazı noktalarda kendisinin kullandığı akımlar da olmuştur. Bu dönemin düşünürleri tarafından popüler olan akımlardan bir tanesi de pozitivistizmdir.

Tanzimat sonrasında başlayan Usul-i Cedid hareketi, Türk aydınları üzerinde büyük etkilere neden olmuş ve yeni metodolojilerin araştırılmasını ve bu araştırmalarında en gözdesi olan pozitizm ekolünün moda halini almasını sağlamıştır.⁶⁷ Pozitivistizm akımı felsefi literatürden önce kendini edebiyatta natüralizm akımıyla göstermiştir. Bunun da nedeni modernitenin de etkisiyle felsefenin edebiyata evrilmesidir.⁶⁸

Natüralist akım edebiyatta, pozitivistizmin felsefede yarattığından daha büyük etkiler yaratmıştır. Felsefedeki pozitivist akımın yayılmasına ortam ve olanak sağlayan edebiyattaki natüralist akımdır. Natüralistlerde görülen Tanrı tanımazlık durumunun Batı dünyasındaki değerler üzerinde yarattığı etkinin bir benzeri de Türk düşünce sistemindeki değer yapısında

⁶⁴ Uyguner, 2002: 99

⁶⁵ Başçallı, 2010: 50

⁶⁶ Doğrucan, 2018: 208

⁶⁷ Doğrucan, 2018: 207

⁶⁸ Doğrucan, 2011: 307

görülmüştür. Esasında bu durum o dönemde bilimsel gelişmelerin felsefe ve edebiyat üzerindeki etkisinin bir sonucudur. Darwin'in evrim teorisinde yer alan doğal seçim ilkesi yani güçlü olanın hayatta kalma ilkesi bilimsel ve teknolojik belirlenimin neticesinde oluşan yenedünyada bireyin toplumsal olarak hayatta kalabilmesi için güçlü olması gerekliliğine evrilmiştir. Dolayısıyla bu akım sosyo-ekonomik çerçevede belirlenen bireyin kapitalist dünyada var olabilmek için ya da varlığını devam ettirebilmek için maddi ve manevi olarak güçlü olma zorunluluğunun duygusal tasvirlerine dönüşmüştür.

Türk aydınları Tanzimat'ın ilanı ile yönlerini Batı'ya dönerler. Bu batıya yönelmenin amacı; batı kültürünü tanımak, yaygınlaştırmak ve bu görüşte bireyler, yeni nesiller yetiştirmektir. Batı düşüncesindeki aydınlanmayı Türk düşünce dünyasına getirme işi siyasi, felsefi ve sosyal bilimlerle başlar. Fakat en büyük atılım ve değişim edebiyatta olur. Edebiyat bu dönemde yeniliğin öncüsü olur. Pozitivizmin gelişiminde edebi eserler büyük yer tutar. Edebi eserler ile pek çok yeni düşünce, anlayış anlatılır ve yaygınlaştırılır. Yaygınlaştırma çabalarının sonucunda Türk aydınlarında edebi eserler vasıtasıyla yeni bir zihniyet değişimi görülür. Pozitivizmin ülkemize girişi doğrudan doğruya felsefi bir kanal ile olmayıp, edebiyat akımları, yeni okullara konan müspet ilim dersleri, Fransızca öğretim yapan okullar, Avrupa'ya gönderilen öğrenciler, eğitim kurumlarımıza gelen yabancı uzmanlar ve bazı dernekler vasıtası ile gerçekleşir.⁶⁹

Jön Türklerin bir kısmının katılımı ile kurulan 'İttihat ve Terakki' cemiyetiyle pozitivism Türk düşüncesine girmiş ve Servet-i Fünun ile de pozitivism Türkiye'ye tanıtılmıştır. Servet-i Fünun dergisi yazarları edebiyatta pozitivist sanat felsefesine dayanmış, edebiyat ve düşünce birlikte yürütülerek 'sanat sanat içindir' anlayışı yayılmak istenmiştir. Fakat Ömer Seyfettin, Ali Canip gibi düşünürler ise bu hareketin görüşlerine karşı 'sanat toplum içindir' anlayışını koyarak pozitivism karşısındaki duruşlarını ortaya koymuşlardır.⁷⁰

Avrupa fikir hayatını ve batılı tarzı savunan Servet-i Fünunculara karşı İslamcı kanadın önemli eserlerini tercümeyle işe başlayan başka bir kanatta bulunmaktaydı. Abdülhamit, bu iki fikrin paralel olarak sunulması için olanak sağlamıştır. Yapılan Gazali tercümeleri, bağnaz medrese çevresine karşı tasavvufun, kelim ve felsefeyi uzlaştıran tavrın yayılması bakımından önemlidir. Pozitivizm etkisini arttıran Servet-i Fünunun dergisi ve yukarıda bahsedilen etmenlerin yanı sıra yapılan tercüme çalışmaları da Türkiye'deki pozitivism etkisini önemli ölçüde arttırmış ve dönemin çoğu yazarı bu akımdan etkilenmiştir.⁷¹

⁶⁹ Yüce, 2012: 2161- 2162

⁷⁰ Çetinkaya, 2002: 71

⁷¹ Ülken, 1992: 184

İster yazar olsun ister filozof, okudukları eserlerden veya kişilerin düşüncelerinden etkilenebilir. Bu etkilenme örneklerinden biri de Ziya Gökalp'tir. Ancak her ne kadar etkilendi desek bile Gökalp kendi sistemini de kurmuş ve döneminde birçok düşünürü etkilemeyi başarmıştır. Ömer Seyfettin içinde önemli bir yere sahip olan Ziya Gökalp 1876 yılında Diyarbakır da doğmuştur. "Gökalp babasının ölümünden sonra amcası tarafından yetiştirilir. Yorgi Efendi'den Fransızca dersleri alır. Ziya Gökalp'e ilk felsefe merakı uyandıran Yorgi Efendi'dir."⁷²

Gökalp kendinden önceki dönemde yani Tanzimat'ta ve Meşrutiyet'in ilk yıllarında bir türlü barıştırılmayan zıt görüşleri kaynaştırmıştır. Türkçülük, İslamcılık ve çağdaşlaşma görüşlerini bir sentez haline getirerek, Türkiye'ye uygulamaya çalışmıştır. Bu hususta yaptığı çalışmalar, savunduğu görüşler ve uzlaştırma konusundaki başarısı ile döneminde etkili olan bir düşünür olmuştur.⁷³

Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip ile arkadaş olur. Savundukları görüşler ve yaşadıkları dönem itibariyle fikir birliği ettiği bu insanlarla bir araya gelen Ömer Seyfettin, arkadaşlarının düşünsel yapısından da bazı noktalarda etkilenmiştir. Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'in ortak düşünceleri, terimlerin Türkçeleşmesidir. Onların bu konudaki tavırları ve girişimleri çokça tepki almalarına neden olsa dahi sonraları onların görüşlerini benimseyen düşünürler de olmuştur. Bunlara en başarılı örnek olarak Baha Tevfik verilebilir. Çünkü Baha Tevfik önceleri eski dili savunup ve Türkçülere de cephe alırken, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'ten etkilenmiş ve Genç Kalemlerin ilkelerini bile benimsemiştir.⁷⁴

Türk düşüncesinin önemli isimlerinden olan Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Selanik'te 1911 yılında toplanarak Türkçülük akımının temellerini atmışlardır. Siyasi bir anlamda değil edebi bir hareket olarak başlatılan Türkçülük akımı, Türk edebiyatında Milli edebiyat döneminde programlı bir biçimde görülmeye başlanmıştır. Milliyetçilik kavramı birçok düşünür tarafından işlene bile en çok Ömer Seyfettin'in eserlerinde kendini gösterir. Ömer Seyfettin dili ustaca kullanarak düşüncelerine toplum nezdinde bir karşılık bulmayı amaçlamıştır. Ömer Seyfettin, millet olma yolunda dilin önemli bir yere sahip olduğunun, Türklük bilinci ve bu bilincin oluşmasında, korunmasında toplumun en küçük yapı taşı olan aileye düşen görevlerin farkındadır ve bunu yayma çabasındadır.⁷⁵

⁷² Yüce,2012: 2170

⁷³ Çubukçu, 1986: 78

⁷⁴ Ülken, 1992: 190

⁷⁵ Kuş, 2013: 9

Ömer Seyfettin herkes tarafından bilindiği üzere milliyetçi bir yazardır. Ömer Seyfettin'in millet düşüncesi büyük ölçüde Ziya Gökalp'ın düşüncelerine paraleldir. Ona göre Türk milliyetçiliği şu şekilde formüle edilebilir:

“Türk ataları, milliyeti ‘Dili dilime Dini dinime uyan’ diye tarif etmişlerdi. İlim karşısında hiçbir ehemmiyeti olmayan eski ırk nazariyesine saptanmayarak ana lisanı Türkçe, dini İslam olan bütün fertleri Türk saymak. Konuşulan tabii, İstanbul Türkçesini edebiyat lisanı yapıp medresenin ilmi skolastik lisanı, Arapça, Acemce terkipli o suni müesseseyi yalnız alimlere bırakmak. Ömer Seyfettin’e göre o günkü milliyet perverlerin ortak amacı, lisan, edebiyat ve hars yani kültür birlikteliğini sağlamaktır çünkü bu emel sağlanınca Türk dünyasında ayrılık kalmayacaktır.”⁷⁶

Ömer Seyfettin'in düşün hayatı boyunca hedeflediği de tam manada budur. Türk dünyasındaki ayrılıklardan kurtulmak, milli bir dil, milli bir edebiyat oluşturmak ve milli bir düşünce oluşturarak kültür birliğini sağlamaktır. Bu çerçevede Gökalp ile birlikte de dilde milliyetçiliğin savunuculuğunu yapmışlardır. Milli bir edebiyatın varlığından yalnızca milli bir dil oluşturulduktan sonra bahsedilebileceğini ve kültürün devamı için medresenin skolastik lisanından kurtulup, halkın anlayabileceği bir dil ile yapılan edebiyatın gerekliliğini savunmuşlardır. Milli bir edebiyata sahip bir milletin yüzyıllar sonra başına felaketler gelse, dağılsalar bile tekrardan toparlanabileceğini savunmuşlardır. Bu çerçevede söz konusu milli edebiyat görüşüne bakmak gerekir.

2.3 Milli Edebiyat Görüşü

Ömer Seyfettin, edebiyat dünyasına şiir kaleme alarak girmiş, bunun yanı sıra Türkçenin sadeleşmesi ve milli kültürümüzün de korunup gelişmesi hususunda önemli bir katkıya sahip olmuştur. Ömer Seyfettin'in düşünce sistemine göre milli bir edebiyatı vücuda getirebilmek için öncelikli olarak milli bir lisan oluşturulmalıdır. Çünkü ister konu edebiyat olsun isterse felsefe olsun dil bir temeldir. Temelin sağlam olması inşa edilen yapının sağlamlığı hususunda büyük önem teşkil etmektedir. Bu nedenle eğer milli bir edebiyat yaratılmak isteniyorsa edebi metinlerdeki Türkçenin anlaşılır olması ve sağlamlığı büyük bir önem arz etmektedir. Ortaya koyduğu bu düşünceyle yaşadığı dönemin Türk dilinin ve edebiyatının içinde bulunduğu ahvali gözler önüne serer. Çünkü Ömer Seyfettin'e göre bizim dilimiz hastadır; milli edebiyatı böyle hasta bir dil ile vücuda getirmek olanaksızdır. Bu yüzden bizim ihtiyacımız olan yegane şey dilimizin sadeleştirilmesiyle ortaya çıkacak olan yeni bir dildir. Savunduğu bu düşünceleri, edebiyat tarihimizin durumunu belirttiği ‘Şarka Doğru’ ve ‘Garba Doğru’ diye iki başlıkta incelemiştir. Türk şair ve yazarların Şarkı model

⁷⁶ Uyguner, 2000: 29

alırken ortaya koydukları edebi metinleri Türkçeyle dile getirmekten çekindiklerini ve Farsça, Arapça gibi dillerde divanlarını yazdıklarını ifade eder.⁷⁷ Böylesi bir hal içerisinde olan Türk edebiyatında da Türkçe ihmal edilmiş olur. Yaşanılan bu durumlar Ömer Seyfettin'in milli bir edebiyatımız yok şeklindeki başkaldırısına neden olmuştur.

“Ömer Seyfettin, Siyasî alanda ‘Türkçülük’ akımını doğuran ‘halka doğru’ hareketi; edebiyatta Doğu ve Batı taklitçiliğini terk ederek ulusal kaynaklara dönmeyi ülkü edinen ‘millî edebiyat’ akımını başlatmıştır. Bu akım, ‘dil, ölçü ve konu millî olmalı’ ilkeleri doğrultusunda edebiyatımızın Anadolu’ya açılışını ifade etmektedir.”⁷⁸

Seyfettin'in başlattığı bu Millî Edebiyat akımı çağdaş Türk düşüncesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Millî edebiyatçılar, oluşturdukları tarzlar ile Tanzimat ve Servet-i Fünun döneminden çok farklı olduklarını ortaya koymuşlardır. Halkın anlayabileceği bir dil kullanmaları, romanların, öykülerin konularını belirlerken hayatın içinden konulara yer vermeleri, çevre olarak yalnızca İstanbul ile sınırlı kalmayarak memleketin her köşesinden konuları seçmeleri Millî edebiyatçıların en belirgin özellikleri arasındadır. Ömer Seyfettin'in halka doğru ilkesini edebiyata uygulanmasının sonucu olarak yurdun her köşesine öykü ve roman girmiş, kaleme alınan eserlerin konuları taşrada, köyde yaşayan insanların gerçek hayatlarından seçilmeye başlanmıştır. Millî edebiyat bu mana da ‘Memleket edebiyat’ı halini almıştır. Bu dönemin önemli bir diğer özelliği ise yazılan roman ve öykülerin toplumsal sorunlara yönelik oluşudur ve bu sorunlara yazdıkları eserlerde sıkça yer veren en önemli yazarlarımız, Ömer Seyfettin, Memduh Şevket, Refik Halit Karay ve Reşat Nuri Güntekindir.⁷⁹ Millî Edebiyat akımı sanatçıları, Divan edebiyatını Fars edebiyatının, Şinasi'den sonra gelenlerini de Fransız edebiyatının taklitçisi sayarak millî bir edebiyat oluşturmanın mücadelesini vermişlerdir. Bu konu ile alakalı Ömer Seyfettin şöyle demiştir: “Bugünkülerin dünküleri taklit etmekten vazgeçtikleri dakika hakiki fecir olacak, onların sayesinde yeni bir lisanla terennüm olunan millî bir edebiyat doğacaktır.”⁸⁰ Ömer Seyfettin'in de Millî edebiyat ve lisan hakkındaki sözlerine bakılacak olursa şöyle der;

“Milliyetimiz nasıl Türklük, vatanımız nasıl Türkiye ise lisanımızda Türkçedir. Türkçe bizim manevi ve mukaddes vatanımızdır. Bu manevi vatanın istiklali, kuvveti resmi ve millî vatanımızın istiklalinden daha büyüktür. Çünkü vatanını kaybeden bir millet lisanına ve edebiyatına hakim kalırsa mahvolmaz, yaşar ve yine bir gün gelir, siyasi istiklalini kazanır, düşmanlarından intikamını alır. Fakat

⁷⁷ Sürgit, 2013: 249

⁷⁸ Argunşah, 2006: 197

⁷⁹ Özdemir, 2013: 184

⁸⁰ Özdemir, 2013: 181

bir millet lisanını bozar, kaybederse, hatta siyasi hakimiyeti baki kalsa bile tarihten silinir. Eserleri onu yutar"⁸¹

Bu denli önem atfettiği bu konuda Ömer Seyfettin, büyük gayret harcamıştır. Yalnız o değil milli edebiyatçıların çoğu taklitçiliğe karşı durmuşlar ve eski dönemlerin kapandığını ve yeni bir döneme geçildiğini topluma ve çağdaşlarına anlatmaya çalışmışlardır. II. Meşrutiyet dönemiyle oluşan bu memleket edebiyatı, Cumhuriyet edebiyatının bir ön evresi sayılabilir. Milli edebiyat Cumhuriyet dönemi edebiyatını beslemiştir demek yanlış olmayacaktır. Mili edebiyat dönemi sanatçıları bir açıdan bakıldığında önemli eserlerini Cumhuriyet döneminde vermişlerdir. ⁸²

Milli edebiyat akımının önderliğini yapan Ömer Seyfettin, milli bir edebiyatın milli bir dil olmadan olamayacağını da söylemiştir. Onun dilde sadeleşme konusuna çok fazla eğilmesinin nedeni milli bir edebiyatı vücuda getirmenin temelinde milli bir dilin oluşturulması gerekliliğidir. Yazdığı öyküler ve yazılar ile milli edebiyatın gelişmesine ve yayılmasına büyük fayda sağlayan Seyfettin, yeni bir lisan oluşturma hususunda da büyük fikri atılımlar gerçekleştirmiş ve milli bir dil oluşturmanın ne denli ehemmiyetli bir konu olduğundan bahsetmiştir.

2.4 Yeni Lisan Hakkındaki Görüşleri

Edebiyat ve Türk düşünce dünyasını 21. yüzyılın başından itibaren meşgul eden yegane mesele Türkçenin sadeleşmesi meselesidir. Bu sadeleşme meselesi ile alakalı adımlar Tanzimat Fermanının ilanından sonra atılmıştır. Bu milli uyanışın zeminindeki bir diğer unsur ise 20. yüzyıl'da Osmanlı'da yaşayan Gayrimüslimlerin bağımsızlıklarını ilan etmeleridir. Bunu gören Osmanlı aydınlarında milli bir uyanış baş göstermiştir. Milli uyanışın en temel unsuru olan dil için, dönemin birçok düşünürü edebiyatın kullandığı dilin toplumun bütün katmanlarınca anlaşılabilmesi için çaba sarf edilmiştir. Bu hususta çalışan düşünürlere Namık Kemal, Ali Suavi, Ahmet Mithat, Muallim Naci, Şinasi ve Ahmet Vefik'i örnek olarak gösterebiliriz. İnanıkları dava ne kadar doğru olsa da yaptıkları sadeleşme hareketi çalışmaları programsız ve sistemsizdir. Böylesi sistemsiz bir şekilde savundukları davanın sonuçlandırılması zor olacaktı. Bu sistemsizlik zorluğunun yanı sıra o dönemde süslü ve gösterişli bir sanat dili yaratmayı amaçlayan Servet-i Fünun düşünürlerinin tavrı da milli edebiyatçılar için ayrı bir sorun teşkil etmekteydi. Servet-i Fünun dergisinin yazarlarının çabaları, milli edebiyatçıların ortaya koyduğu sadeleşme hususuna balta vuruyordu. ⁸³

⁸¹ Argunşah, 2000:329

⁸² Özdemir, 2013: 188

⁸³ Sürgit, 2013: 247

Dilde sadeleşmeyi savunan edebiyatçılar, dile ve etnik kimliğe dayalı Avrupa'da şekillenen milliyetçilik akımından etkilenmiştir. Milliyetçilikle beraber Türk diline dayalı bir "millet" fikri toplumda benimsenmeye başlanmıştır ve sonrasında yapılan çalışmalar bu fikri yaymaya yönelik olmuştur. Bir görüşün ortaya çıkışını nasıl içinde bulunduğu toplum, içinde bulunduğu siyasi, ekonomik yapı etkiliyor ise; bir fikrin yayılmasında da bu unsurlar büyük önem taşır. İçine doğduğu toplumun dinamikleriyle yakın ilişki içerisinde olan fikri atılım ve açılımlar ister istemez toplum yapısının içinde bulunduğu etkileşimlerden de payını alır. Tıpkı sadeleşme hareketinin yaygınlaşmaya başladığı zamanda, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle toplumun içinde bulunduğu hürriyet ortamının girdiği yakın ilişki gibi. Yapılan bu yenilikle, yani Meşrutiyet'in ilanı ile toplum rahat bir nefes almış ve yaygınlaştırılmak istenen sosyal ve politik faaliyetler serbestçe gerçekleştirilmiştir. Ortaya çıkan bu durum sayesinde Türklük bilinci aşılacak istenen gençlere yönelik birçok dernek açılmış ve bunu koylaştıracak yazıların, şiirlerin nakşedilebileceği dergiler açılmıştır. Böylelikle dilde sadeleşme hareketi, bu dönemin şartlarıyla açılan Genç Kalemler dergisiyle gelişme göstermiştir. Bu çerçevede edebi olmaktan çok sosyal bir hareket olan 'Yeni Lisan' hareketi tarihte önemli bir yer tutar ve yarattığı etkiler günümüze kadar uzanır.⁸⁴ Fikri ve sosyal bir hareket olan Yeni Lisan hareketinin başında gelen yegane düşünür ve ediplerden biri ve en önemlisi de Ömer Seyfettin'dir.

Ömer Seyfettin Türk düşünce hayatında dilde sadeleşme konusuna, tabiri caizse hayatını adanmış bir edebiyatçıdır. Onun dilde sadeleşme, milli bir edebiyatın yaratılması gerektiği hususundaki görüşleri ve kaleme aldığı eserlerde bu görüşleri aktarırken savunduğu noktalar, kullandığı dil, konuyla alakalı ortaya attığı mantıksal sonuçlar Ömer Seyfettin'in döneminin birçok düşünürü üzerinde bir etki yaratmasına neden olmuştur. Ömer Seyfettin Genç kalemler dergisinde yazdığı yazılar ile dilde sadeleşme meselesinde, bu konunun yaygınlaşması hususunda çok büyük bir yere sahiptir.

"Türk Yurdu, Milli Talim ve Terbiye Mecmuası, Türk Sözü, Yirminci Asırda Zeka ve İnci dergilerinde, İkdam, Tanin, İfham gazetelerinde ve bunların eklerinde yayımladığı yazılarıyla kamuoyunu bu yöne çekmeye; halka, doğru olan durumu anlatmaya çalışmıştır."⁸⁵

Hikayeleriyle de savunduğu bu anlayışı örneklendirerek temellendirmeyi elden bırakmamıştır. Yine Ömer Seyfettin; "Her millet kendi lisanında yaşar. Lisan, vatan kadar mukaddestir. Fiili vatanımız olan Türkiye'de, nasıl yabancı düşmanlar bulunmasını

⁸⁴ Sürgüt, 2013: 248

⁸⁵ Seyfettin, 1999: 10

istememezsek, lisanımızda da Türkçeleşmemiş ecnebi kelimeleri, ecnebi kaideleri istemeyiz.”⁸⁶ sözü ile lisanın da tıpkı vatan gibi korunması gerektiğini ve yeri geldiğinde ona yapılabilecek en ufak saldırılarda savunulması gerektiğini vurgulamıştır.

Çağdaşları görmek istemedikleri, önemini kavrayamadıkları, doğuracağı sonuçları anlayamadıkları için süslü ve gösterişli bir dille edebiyat, sanat yapmaya devam etmişlerdir. Ömer Seyfettin ise, böylesi önem arz eden bir hususta hala gösterişli ve süslü bir dille eser vermeye devam eden Divan edebiyatı sanatçıları ve Servet-i Fünuncuları eleştirmiş, onların kullandıkları, oluşturmayı hedefledikleri o yalın olmayan dile karşı koymuştur. Türkçe olmayan ve eski olan dili kullananlara Ömer Seyfettin ‘Enderuncular’ demiştir. Lisan hakkındaki görüşlerini bildirirken sıkça eleştirdiği bu kişilere, Türkçe olmayan dili kullanmaları hususunda kızması üzerine verdiği isim de oldukça orijinal olmakla birlikte yerinde ve uygun olmuştur.

Ömer Seyfettin ‘Enderunca ve Doğal Dil’ ismiyle kaleme aldığı yazısında dilde yapılacak olan tavsiye öngörenler, eski dili kullanmada ısrarcı olan Enderuncular ve Türkçenin Türkçeleşmesini yerinde bulanlar şeklinde üç görüş olduğunu belirtmiştir.⁸⁷ Yaptığı bu sınıflandırma ile Ömer Seyfettin Tanzimat’tan bu zamana yani milli edebiyata ve hatta günümüze kadar süregelen tabloyu ortaya koymuştur. Ömer Seyfettin yabancı kelimelerden arındırılmış sade bir Türkçeyi ifade eden yeni bir dil üzerinde ısrarla durmuştur. Dille ilgili yanlış yönde olan gelişmelere, yeniliklere, çarpık fikirlere karşı yaptığı eleştirileri sözlerin kullanımını esnasında yapılan hatalar üzerinden sunduğu eleştirilerle devam etmiştir.

“Her Lisan cezirlerden değil, tasarruflardan mürekkeptir. Türkçeye giren ve manasını Türk halkının bildiği her Arapça ve Acemce kelime Türkçedir’ demiştir. Demek oluyor ki; önemli olan sözcüklerin kökleri değildir. Ona göre, asıl olan sözcükleri kullanmadır; bir sözün kökünü bilmeseniz de, kullandığımız anda o söz sizindir.”⁸⁸

Ömer Seyfettin sözlerin kökeninden çok Türkçeleşip Türkçeleşmediğine bakmıştır. Eğer o kelime Türk halkının hafızasında yerini bulup kullanılıyorsa o kelime artık Türkçedir. Ömer Seyfettin;

“Konuşulan tabi lisana asla giremeyen ecnebi kelimeleri edebiyat lisanından da atarsak, fazla ve lüzumsuz kelimeler de sahifelerde yaşamayacak, kendi vatanlarına kapitülasyonsuz kalmış ecnebiler gibi savuşup gidecektir. Mesela, ecnebi terkip kaideleri atılırsa ‘seng-i mezar’ diyemeyeceğiz. Desek

⁸⁶ Seyfettin, 1999: 11

⁸⁷ Seyfettin, 1999: 14

⁸⁸ Seyfettin, 1999: 14

desek ‘mezar taşı’ diyeceğiz ki, mezar de taş da birbirinden farksız Türkçedir. Ve ‘sang’ kelimesinin lisanımızda ‘taş’ dururken ve ‘taş’la arasında manaca hiçbir fark yokken terkip kaidesinin hatırı için ve onun sayesinde anlayacağız.”⁸⁹

Şeklindeki sözleriyle Türkçenin sanılanın aksine hiç de kısır bir dil olmadığına, yeni gelen yabancı kelimelerin atılmasıyla da dilin yetersiz kalmayacağına dikkat çekmiştir. Lisan hakkında verdiği onca mücadelenin anlaşılmması en kötüsü de yanlış anlaşılması onu oldukça üzmüştür. Yazdığı yazılar ile savunduğu görüşü yanlış anlayanlara cevap vermiştir.

“Enderuncular; ‘Bu gençler yeni bir lisan tesis etmek istiyorlar. Halbuki yeni bir lisan tesis edilmez’ diyorlar. Ömer Seyfettin ise, ‘Yeni lisancılar bir lisan tesis etmek istemiyorlardı. Onların maksatları asırlardan beri teessüs etmiş konuşulan tabi Türkçeyi edebiyat lisanı yapmaktı’ demiştir.”⁹⁰

Seyfettin’in savunduğu görüşe karşı bir sav üreten Enderuncular daha onun ne yapmak istediğini bile anlamamışlardı. Fakat o bunca yanlış anlamaya rağmen yapmak istediğinden asla geri durmayacak, gençler ile birlikte daha da çoğalarak savunduğu görüşü ilerletecekti.

“1914 yılında İstanbul’da yayımlanan Türk Sözü adlı dergide yazmış, bu dergide toplanan gençlerle birlikte, ‘Türk dilini bu edebiyat zalimlerinin elinden kurtarmaya çalışacağız. Türk Sözü, uyanan alem ve milliyete aşık, yüksek Türk gençliği ile hala uyuyan ve ışık bekleyen Türk halkı arasında bir kapıdır. Gençlik o kapıdan girmekle alçalmayacak, bilakis halkı yani kendi varlığını, kendi milliyetini yükseltecek, kendine benzeyecektir.”⁹¹

Savunduğu görüşün doğruluğundan o kadar emindi ki, bunun yanı sıra emin olduğu bir diğer şey ise Türk gençleriydi. Gençlerin ileride, onu şuanda savunduğu görüşleri daha da ilerleteceklerine inanıyordu. İleride gençlerin başaracakları şeyleri düşündükçe içi her ne kadar aydınlansa da yaşadığı dönemdeki edebiyatçıların onun gördüğü bu yanlışları görememeleri de içini bir o kadar karartıyordu. Bu konuyla alakalı olarak da Ömer Seyfettin şöyle der: “Şairlerimiz ve ediplerimiz Türk namı altında bir millet olduğunu ve Türkçe konuşulan bir lisan olduğunu akıllarına bile getirmemişlerdir. Düşününüz o Nergisi’nin Veysi’nin yazdığı şeyler nedir? O secilere hangi kulak tahammül eder?”⁹² İşte bahsettiği tam da buydu mensubu oldukları milletin Türk olduğunun ve onların yeterli bir lisanlarının olduklarının unutulması o şairleri bu hatalara yöneltmiştir. Ve böylesi hatalar daima başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkumdur. Bu başarısızlıklarını Ömer Seyfettin şöyle ifade

⁸⁹ Seyfettin 1999: 15

⁹⁰ Seyfettin, 1999: 16

⁹¹ Seyfettin, 1999: 16

⁹² Seyfettin, 1999: 17

etmiştir: “Bütün hayat ve hakikat bu halkın ruhundadır. Kanunlar, hükümetler, adetler, ayinler hep onun ruhundan doğmuş ve suni olarak yapılmak istenenleri hemen devirmiştir. İşte halk Enderun Edebiyatı’nı da kabul etmemiştir.”⁹³ Halkın kabul etmediği bu edebiyatı bazı yazar ve düşünürlerimizin savunuculuğunu yapmasını ve bunu yaparken kendilerinin dahi bilinçsiz olduğunu şu sözleriyle anlatmıştır:

“En büyük ediplerimizin bile, “lisan=langue” ile “beyan=language” arasındaki büyük farkı ayırt etmedikleri eserlerinin delaletiyle sabittir. “Lisan” ile “beyan”ın hududunu çizmeyen, hiçbir vakit “üslup”un ne demek olduğunu anlayamaz: ‘Lisan, unsurlarını hepimizin tanıdığı umumi bir alettir. Hepimizin lafızları, sarfi, nahvi, mantığı birdir. Halk ile münevverlerin lafızları ayrı, sarfları, nahivleri ayrıdır. Halk suya su; toprağa toprak; taşa taş der. Münevver denize bahr, derya; suya ab, mâ; toprağa hak; taşa seng, hacir falan der. Beyan ise; lisanın şahsa göre değişen bir hususiyetidir. Hepimizin umumi, müşterek malı olan lisanı biz öyle kullanırız ki lafızları, sarfi, nahvi bir olduğu halde ortaya mühim bir “beyan” farkı çıkar.”⁹⁴

Sonuç olarak Ömer Seyfettin, pozitivist akımın halk ve aydınlar üzerinde etkilerini arttırmak ve onları kendi düşüncelerine çekmek için açılan Servet-i Fünun dergisine ve süslü bir dil kullanarak edebi eserler ortaya koymakta ısrarlı olan Türk aydınlarına, edebiyatçılarına karşı durmuştur. Pozitivist düşünürlere eleştirilerini sunarken bir yandan da katı gelenekçiliğe saplanıp kalanlara da eleştirilerini yöneltir. Ömer Seyfettin’in düşün hayatı boyunca döneminde kullanılan dilin sadeleştirilerek yeni bir Türkçenin, edebiyat dilinin oluşturulmasını Arapça veya Acemceden alınan sözlerin yanlış kullanılmasını, dili geliştirmek amacıyla yabancı dillerden eklemeler yapmak isteyenlere karşı Türkçenin hiç de sanıldığı gibi kısır bir dil olmadığını savunmuştur.

---

⁹³ Seyfettin, 1999: 17

⁹⁴ Seyfettin, 1998: 153

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖMER SEYFETTİN'İN BAZI HİKAYELERİNDE FELSEFE

3.1.Eserleri

Ömer Seyfettin birçok alanda çok sayıda eser veren bir düşünür olduğu için çalışmanın bu bölümünde alfabetik sırayla eserlerine yer verilmiştir. Ömer Seyfettin hem kişiliği ve yaşam tarzı gereği hem de yaşadığı dönemde yaşanmış olan toplumsal olayların yoğunluğu nedeniyle birçok eser kaleme almıştır. Bu nedenle konu bulmak hususunda Ömer Seyfettin zorluk yaşamamıştır denilebilir. Ömer Seyfettin hikaye, roman, şiir, risale tarzında eserler vermiştir. Yazdığı bu eserlerin çoğunda toplumsal sorunlara ve toplumun içinde bulunduğu girdaplara da değinmiştir. Özellikle hikayelerinde kimi zaman mizahi şekilde kimi zamanda yekten toplum ile ilgili eleştirilerini sunmuştur.

Alfabetik Olarak Hikayeleri:

1. Acaba Neydi?	21. Birdenbire
2. Acıklı Bir Hikaye	22. Bir Hayır
3. Açık Hava Mektebi	23. Bir Temiz Havlu Uğruna
4. Aleko (Bir Çocuk)	24. Bir Muhteri
5. And	25. Bir Vasiyetname
6. Anti Septik	26. Bit
7. Apandisit	27. Bomba
8. Ahsab-ı Kehfimiz	28. Busenin İptidai Şekli
9. Asilzadeler	29. Büyücü
10. Aşk Dalgası	30. Cesaret
11. Aşk ve Ayak Parmakları	31. Çakmak
12. Baharın Tesiri	32. Çanakkale'den Sonra
13. Bahar ve Kelebekler	33. Çirkinliğin Esrarı
14. Balkon	34. Dama Taşları
15. Başını Vermeyen Şehit	35. Deve
16. Beşeriyet ve Köpek	36. Devletin Menfaati Uğruna
17. Beyaz Lale	37. Diyet
18. Beynamaz	38. Dünyanın Nizamı
19. Bilgi Bucağı	39. Düşünme Zamanı
20. Binecek Şey	40. Efruz Bey

41. Eleğin Sağma
42. Erkek Mektubu
43. Falaka
44. Ferman
45. Fon Sadiştayn'ın Karısı
46. Fon Sadiştayn'ın Oğlu
47. Forsa
48. Gayet Büyük Bir Adam
49. Gizli Mabet
50. Gurultu
51. Harem
52. Hafiften Bir Sada
53. Havyar
54. Herkesin İçtiği Su
55. Horoz
56. Hürriyet Bayrakları
57. Hürriyet Gecesi
58. İlk Mebus
59. İlk Cinayet
60. İffet
61. İnat
62. İlk Düşen Ak
63. İrtica Haberi
64. Kaç Yerinden?
65. Kaşağı
66. Keramet
67. Kesik Bıyık
68. Kıskançlık
69. Kızıl Elma Neresi?
70. Koleksiyon
71. Korkunç Bir Ceza
72. Kurbağa Duası
73. Kurumuş Ağaçlar
74. Külâh
75. Kütük,
76. Kazın Ayağı
77. Kayışın Tesiri
78. Lokanta Esrarı
79. Mahçupluk İmtihanı
80. Makul Bir Dönüş
81. Mermer Tezgah
82. Miras
83. Müjde
84. Nadan
85. Nakarat
86. Namus
87. Nasıl Kurtarılmış?
88. Nezle
89. Nişanlılar
90. Pembe İncilli Kaftan
91. Perili Köşk
92. Piç
93. Primo Türk Çocuğu
94. Pireler
95. Rüşvet
96. Rütbe
97. Sivrisinek
98. Şevkate İnan
99. Sultanlığın Sonu
100. Tam Bir Görüş
101. Tarih Özenli Bir Tekerrürdür
102. Tavuklar
103. Terakki
104. Teselli
105. Topuz
106. Tos
107. Tuhaf Bir Zulüm
108. Türbe

109.Türkçe Peçete	119.Yüz akı
110.Uçurumun Kenarında	120.Zeytin Ekmek
111.Uzun Ömer	Romanları:
112.Üç Nasihat	1. Efruz Bey
113.Velinimet	2. Yalnız Efe
114.Vire	3. Ahsab-ı Kehfimiz
115.Yalnız Efe	Risalesi:
116.Yemin	Yarınki Turan Devleti
117.Yeni Bir Hediye	Şiirleri: Ömer Seyfettin Şiirleri (1972,
118.Yüksek Ökçeler	Fevziye Abdullah, Tansel Derlemesi)

3.2. Hikayelerinde Felsefe

Çalışmamızın bu bölümde Ömer Seyfettin'in eserleri içerisinde seçtiğimiz bazı hikayelerinde felsefi arka plan incelemesi yapılmıştır. Eserlerin incelemesi yapılırken çokça eser yazmasından dolayı eserlerin kısa birer özeti verildikten sonra eserlerin içerisindeki felsefi akımlar, felsefi disiplinler belirterek konu hakkındaki argümanlar sunulmuştur. Özetleri verilen eserler Mete Göktürk tarafından hazırlanan Ömer Seyfettin'den Seçmeler adlı kitabın 2015'te basılan birinci basımından özet çıkartılmıştır.

3.2.1 Diyet

Ömer Seyfettin'in bu hikayesinde nerden geldiği, kim olduğu bilinmeyen bir adam olan Koca Ali anlatılır. Koca Ali demircilikle uğraşır. Kendine has kılıçlar yapar ve savaş zamanı da yaptığı kılıçları ile savaşmaya gider. Çok insanlarla konuşmaz kendi işini yapar. Bir gün namaz sonrasında iki dervişin geleceğini ve mesnevi okuyacağını öğrenince kalıp dinlemeye karar verir. Koca Ali'nin yaşadığı dönemde gece belli saatten sonra sokağa çıkma yasağı vardır. Subaşının adamları dışarıda gördüklerini döverler. Koca Ali mesneviyi dinledikten sonra çok etkilenir ve biraz yürüyüş yapmayı ve bunun tadını çıkarmayı ister. Fakat kentte subaşının adamlarıyla karşılaşır. Fakat Koca Ali herkes tarafından sevilen bir insan olduğu için subaşının adamları onun gitmesine izin verir. Koca Ali dükkânına döndüğünde kapısını açık bulur ve tedirgin olur. Ama yine de dükkânına girer ve uyur. Sabah olduğunda ise bekçi başı gelir ve dükkânı arayacaklarını söyler. Akşam o yörenin ileri gelenlerinden Budak Bey'in mandırasında hırsızlık olur. Koca Ali'nin dükkanında yapılan aramalar sonucunda yeni soyulmuş bir deri ve bir kesede para bulunur. Koca Ali bunların kendisine ait olmadığını ve bir şey yapmadığını söylese de inandıramaz ve Subaşının karşısına

çıkartılır. Askerler akşam geç saatte onu dışarıda gördüklerini de söyler ve Koca Ali o saatte dışarıda ne yaptığını ve neden dolaştığını da kanıtlayamaz.

Subaşı, akşam olan hırsızlıkta hırsızın Budak Bey'in kolunu kırdığını söyler ve Koca Ali'nin de kolunun kesilmesi gerektiği kararına varır. Koca Ali sevilen biri olduğu için Sipahiler böyle iyi bir demir ustasının kolunu kaybetmemesi için kentin en zengini olan Hacı Kasaptan Koca Ali'nin kolunun diyetini ödemesini isterler. Hacı Kasap ise karşılığında Koca Ali'yi hizmetçisi olarak ister. Koca Ali bu zamana kadar hiç kimseye gönül borcunun olmasını istememiştir. Fakat sanatı için koluna ihtiyacı olacağından bu hizmetçiliği kabul eder. Hacı Kasap, Koca Ali'nin kolu için ödediği diyeti her fırsatta dile getirir ve başına kakar. Zaman böyle ilerlerken bir gün artık Koca Ali bunun başına kakılmasından bıkar ve kendi kolunu kendi kesip Hacı Kasap'ın önüne atar ve ortadan kaybolur. Onu bir daha ne gören ne de duyan olur.

Ömer Seyfettin'in bu hikayesinde felsefede de sıkça kullanılan pragmatizm akımından yararlanmıştı. Pragmatizm anlam olarak faydacılık, yararcılık, uygulayıcılık anlamındadır.

“Pragmatizm Alman düşünürü Immanuel Kant'ın bilinemezçiliğine (agnostisizm) ve İngiliz düşünürü John Stuart Mill'in yararcılığına (ütilitarizm) dayanan metafizik bir öğretimdir. Pragmacılığa göre her düşünce yaşayışımız için elverişli olduğu sürece doğrudur. Doğru sözcüğü doğrulama sürecini harekete getiren bir düşüncenin, yarar sözcüğü de onun deneyde tamamlanan görevinin adıdır. Doğru düşünceler yararlı olmadıkça değer belirten bir ad kazanamazlar. Sonsuz derecede yararlı ya da sonsuz derecede zararlı bir gerçeklikler dünyasında yaşamaktayız. Bu bakımdan doğru düşünce bizler için önemlidir. Pragmacılar dünyanın nesnel gerçekliğine de gözlerini kapamışlardır. Gerçek, kendi yararımıza göre belirlemekle, öznelidir. Bu bakımdan pragmacılık tekbencilige (solipsizm) varmaktadır. Her şey ben'im, her şey benim içindir.”⁹⁵

Yaptığımız bu tanımla Ömer Seyfettin'in bu hikayede bu akım üzerinden bir durum tespiti ve ahlaki belirlenim yaptığı görülmektedir. Hikayenin kahramanlarından Hacı Kasap'ın yaptığı şey tam da budur. Her şey benim, bir şey bana ne fayda sağlıyorsa o kadar iyi, bana bir yararı yoksa kötü, tarzında yanlış bir anlayışı vardır. Aslında bu tür insanları hikayeler de kahraman olarak değil gerçek hayatımızda da sıkça görürüz. Ömer Seyfettin kaleme aldığı bu 'Diyet' isimli hikayesinde toplumun içinde bulunduğu sorunlarına, bozukluklara da değinmiştir. Hikayenin alt yapısındaki o hırsızlık olayı ve bunun yüzünden Koca Ali'nin maruz kaldığı durumda oldukça önemlidir. Hikayede bireyin sahip olduğu değerlere karşı yapılan saldırı ve adalet karşısında bir karşılıklılık durumundan doğan ceza sisteminin Hacı Kasap tarafından ısrarla dile getirilmesi ve Koca Ali'nin kendisi için çok önemli olan işini

⁹⁵ Hançerlioğlu,, 1970: 296

kaybetmemek pahasına kabul ettiği durum onun değer sistemine yapılan bir nevi saldırının gözler önüne serilmesidir. Bireyin değerler sistemine yapılan saldırı ve Koca Ali'nin hırsızlık ile itham edilmesi, kendisini subaşı karakteri ile kurgulanan adalet sistemi karşısında kendini savunamaması durumu okuyucuya sunulmuştur. Koca Ali'nin yapmadığı bir hırsızlık olayı üzerinden düştüğü haksızca durum, Ömer Seyfettin'e kurmaca bir şekilde olsa toplumdaki bozuklukları eleştirme zemini vermiştir. Ömer Seyfettin için toplum önemli bir etmendir. Onu düşün dünyasında sıklıkla üzerinde durduğu toplumsal sorunlar ve bozukluklar hayalinde bir ideal toplum kurmaya itmiştir.

Çünkü Ömer Seyfettin için toplumun bireyleri yalandan, iftiradan, hırsızlıktan uzak durmalıdır. Dolayısıyla burada ahlak teorisine dayalı bir toplum teorisi geliştirmektedir. O hikayelerinde hayalindeki ideal toplumun önünde engel teşkil eden durumları tasvir eder. Bu hikayesinde de okuyucuya sunmak istediği eğer toplumundaki her bir birey ahlaki değer yargılarına uyar, kötü alışkanlıklardan uzak durur ise kendileri ve diğer bireylerin haksızlığa uğramalarının önüne geçilir. Toplumu bir araya gelerek oluşturan bireyler içinde buldukları yapıya karşı da en az kendilerine karşı sorumlu oldukları kadar sorumludurlar. Tek bir ferdin iyi olması ahlaki değerlere uygun olması yeterli değildir. Koca Ali örneğinde de olduğu gibi, Koca Ali herhangi bir suç işlemiş değildir. Fakat içinde yaşadığı toplumun bir başka bireyinin yaptığı hırsızlık olayı onunda başının yanmasına neden olur. Ve hikayenin geçtiği dönemdeki ahlak kuralları, adalet yapısına ve törelere kurmaca bir şekilde de olsa Ömer Seyfettin eleştirisini sunmuştur. Ömer Seyfettin'in belli bir düzeyde ontoloji düşüncesi ve başvurduğu bir episteme algısı vardır.

“Yaslandığı epistemoloji, doğrudan bir felsefi sistem olmak yerine, kültür ve öğelerini belirleyen, onları toplumsal tecrübe olarak tasnifleyen bir epistemolojidir. Yaslandığı ontoloji ise Türk kültür yapısının inşa ettiği toplum ve ona ait dinamikler olarak karşımıza çıkmaktadır.”⁹⁶

Türk toplum yapısını inşa ederken dayandığı ontolojik görüşünün fark edilmesi ve pragmatizme karşı koyduğu tavrın anlaşılması hususunda da Diyet hikayesi önem teşkil etmektedir. Sosyolojik tespitlere de yer verdiği bu hikayesi Ömer Seyfettin'in sadece edebiyat alanında değil, sosyoloji, felsefe, siyasi alanlarda da ne kadar başarılı olduğunu göstermek için iyi bir örnektir.

---

⁹⁶ Doğrucan, 2018: 203

3.2.2 Bahar ve Kelebekler

Bu hikayesinde olduğu gibi Ömer Seyfettin yaptığı harika betimlemeler ile okuru olayın geçtiği yerlere sürüklemeyi başarır. Kurmaca bir metin oluştururken edebiyatçıların sıklıkla kullandıkları zaman, mekan birlikteliğinin doğru bir örneği olması açısından Bahar ve Kelebekler hikayesi önemlidir. Yaptığı betimlemelerin bu denli başarılı olması onun daima savunduğu milli bir dil ile mümkün olmuştur. Kullandığı dilin halkın her tabakasına ulaşabilmesi, anlaşılır ve akıcı olması onun savunduğu görüşün ne denli etkili olduğunu gösterir. Çağdaşı olan edebiyatçıların her hikayesinin bugüne ulaşamaması veyahut yazıldığı dönemle sınırlı kalması kullandıkları dil yüzündendir. Bu hikayesinde ele aldığı konuya bakılacak olursa; Hikâyenin kahramanları 97 yaşında bir kadın ve onun torunudur. Ömer Seyfettin bu hikâyesinde iki kadın arasındaki zihniyet farkını özellikle vurgular. Diğer bütün hikayelerinde olduğu gibi Ömer Seyfettin, Bahar ve Kelebekler hikayesinde de sade bir dil kullanmaya özen göstermiştir. Ele aldığı konu bazında bakılacak olursa milli olana dönme çabası göze çapar. Değişen toplum yapısı ve sosyal yaşamda yaratılmaya çalışılan yeni insan kimliği, eski ile karşılaştırılarak verilmiştir. Edebi bir eser olması yanı sıra sosyolojik manada da tespitler içerir. Hikayede bir arada yaşayan iki kuşak aralarındaki ikilik ile sunulur. Her iki kuşağın değer yargıları arasındaki fark, genç kuşağın değer yargılarının eskiye oranla değişmesi, nesil çatışması açısından sergilenmesi bakımından önemlidir. Ömer Seyfettin'in hikayeyi anlatan olarak seçtiği kişinin eski nesil olması da dikkat çekicidir. Hikayeyi yaşlı kadın ağzından kurgulaması ona yeni nesile eleştirilerini sunabilmesine olanak sağlamıştır. Bu güngörmüş kadın ile yeni nesilde değişen değer yargılarının eleştirisini sunar ve kendisinin de eskiye duyduğu özlemi kurmaca bir şekilde dile getirir.⁹⁷

Hikayede nine torununun sürekli kitap okumasında ve kitap yüzünden dışarıdaki hayatı kaçırmamasından şikâyetçidir. Yaşlı kadın üzerinden yaptığı betimlemeler ile hem kendinin hem de kendi gibi düşünen diğer ediplerinin hüznünü Ömer Seyfettin nine üzerinden okuyucuya aktarır. Ömer Seyfettin hikayedeki genç kızı tanıtırken kullandığı betimlemeler de önem teşkil etmektedir. Genç kızın içinde bulunduğu buhran durumu yeni nesil diğer Türk kadınlarına atıfta bulunularak tasvir edilmiştir. Hikayenin en başından beri vurgulanan kızın durmadan kitap okuması meselesi ninenin dikkatini çekmesinin yanı sıra hikayeyi okuyan okuyucunun bile dikkatini çekmiştir. Genç kızın okuduğu kitap bir romandır. Genç kızı bu kadar etkilediğini gören nine kitabın konusunu merak ettiğinde aldığı cevap kızın durmadan kitap okuması kadar şaşırtıcıdır. Genç kız kitabın bir 'hiç'ten ibaret olduğunu söyler. Ninenin kitabın mahiyetini kavramak amacıyla yönelttiği sorulara genç kız kitabın isminin Dezanşante

⁹⁷ Bulduker, 2012: 441

olduğunu anlamının ise ‘sevinç ve saadetten Mahrum Kadınlar’ olduğunu söyler. Bu kadınların kim olduğu konusu da nineyi merakı salan bir diğer konudur. Genç kız o kadınların Türk kadınları olduğunu söyler. Böylesi bir karamsar durum içerisinde olan genç kızın halini hiç beğenmez ve onu böyle düşünmeye iten, böyle kitaplar okumaya iten sebebi öğrenmek ister. Nine genç kızın bu matemler geçirmiş, felakete şahit olmuş bir zavallı gibi durmasına anlam verememektedir. Okuduğu kitapların gençliğinin baharındaki gencecik kızı zehirlediğini görmektedir. Sadece kendi torunu değil, kızın yaşıtındaki diğer gençlerin ahvali de böyledir.

Ninenin aklına kendi gençliği gelir ve gençliğinde neler yaptıklarını nasıl eğlendiklerini torununa anlatır. Gençliğinde bahar geldiğinde dışarı çıkar arkadaşları ile yılın ilk kelebeğini görmeyi beklediklerini anlatmaya başlar. Nine genç kızın gördüğünün aksine Türk kadınlarının asla sevinçten ve saadetten mahrum olmadıklarını düşünür. Asıl bu durumda olan şimdiki yeni nesildir. Çünkü onlar okudukları kitaplar ve kendilerini içine attığı karamsar ruh halinden dolayı bozulmuşlardır. Yeni nesil kadınlarının aksine ninenin zamanındaki kadınlar çok mesut yaşamışlardır. İki nesil arasındaki birçok farkın belki de en basiti Baharı algılayış biçimleridir. Eski nesildeki kadınlar eğlenir, kendilerini mutlu edecek en ufak bir şeye dört kolla sarılırken, yeni neslin mutluluk getirecek birçok şeyi kaçırdıklarını söyler. Doğanın insana sunduğu baharı bile yeni nesil fark edemez. Zehirli kitaplara düşüp, hayatı orda arayarak dış dünya ile bağlantılarını koparırlar ve hırçın, bedbaht bir hale bürünürler.⁹⁸

Eski zamanlarda baharın ve baharda gelen kelebeklerin insanlar ve psikolojileri üzerindeki etkilerinden de bahseden nine genç kıza bu durumu şöyle anlatır; Kelebeğin renginin sıradan bir şey olmadığını ve o yılın nasıl geçeceği hakkında ipuçları verdiğinden bahseder. Eğer kelebek beyaz renk ise saadete, pembe ise sıhate, sarı ise kedere, siyah ise de felakete dalalet ettiğini söyler. Kadınlar eğer kümeler halinde uçan kelebek görürlerse bunu hemen eşlerine haber ederler. Yani nine önceden yaşayan kadınların ne kadar mesut ve her şeyden bir mutluluk çıkarma çabaları olduğunu, şimdiki kadınların ise tam tersi olarak her şeyden bir matem çıkarır hale dönüştüklerini ve bu duruma ne kadar şaşırdığını, ne kadar üzülüğünü torununa anlatmak ister.

Kitap okumanın zararlı olduğuna değil okunan eserin içeriği için bu tepkileri verdiğinden bahseder. Önceki neslin okuduğu kaynaklara sözü getirerek ‘Doğu’ ve ‘Batı’ya ait eserlerin insanın hayatı algılayışı üzerinde ne denli etkili olduğu okuyucuya sunulur. Ömer Seyfettin’in hikayesinde bu karşılaştırmayı sunmasının en önemli nedeni onun milli edebiyata

---

⁹⁸ Bulduker, 2012: 442

dönüş hususundaki ısrarlı görüşündendir. Yaşlı kadının ağzından genç kıza eski neslin nasıl edebi eserlerden yararlandıkları aktarılır. Nine onun zamanında zengin efendilerin kızlarına Farisî öğrettiğini, Tuhfe-i Vehbî'yi okuturlarını, Füzulî'nin, Bâkî'nin gazellerini ezberlediklerini anlatır. O zamanlarda edebi eserlerin okunması, hem bireyin kendi düşün dünyasının gelişimi için hem de hayatına uygulama açısından da önemlidir. Okunan Mesnevi ile mükemmel kafiyeler, seciler yaparak bireyin hem hafızasıyla hem de zekasıyla toplum nazarında takdire nail olduğundan bahseder. Böylesi zengin, bireyin ve toplumun gelişimi için önemli olan edebi eserlerin Frenk mürebbiyelerin gelmesiyle unutulmuş olmasından şikayet eder. Mürebbiyelerin elinde büyüyen yeni neslin kendi lisanının güzelliklerine vakıf olamamasından yakınır. Batı kültürüne özendirilen gençler zamanla kendi kimliklerinden, kendi milli değerlerinden uzaklaşarak sevinç ve saadetten mahrum kalırlar. Milli kültürden uzaklaşmanın doğurduğu problemler, milli edebiyat yerine Fransız edebi eserlerinin okunması üzerinden bir nebze de olsa okuyucuya aktarılmıştır. Yazar yabancı kaynaklara tamamıyla karşı değildir. Ömer Seyfettin'in sorun ettiği yabancı kaynakların okutulması değil, yeni nesle kendi milli eserlerimizin okutulmadan yabancı kaynakların okutulmasıdır. Edebiyatta, bilimde, sanatta yenileşmeye oldukça hazır olan Ömer Seyfettin Batı kültürünün Türk kültürüne getirilirken taklit düzeyinde kalmasını eleştirir. Batı dünyasından getirilen yeniliklerin taklit olarak yapılması kendi kültürümüze uyarlanmadan direk olarak sunulması yazarı rahatsız olduğu noktadır.⁹⁹

Hikayenin kahramanı olan ninenin eski nesilde bir kadınlar alemi olduğundan bahsetmesi, bu alemde kızların annelerinin eşyalarını giymesi, ninelerinin takılarını takması durumunun ne denli kıymetli bir şey olduğundan bahseder. Bu durum basit bir şey gibi algılansa da bireyin nesnelere verdiği değer ile alakalıdır. Eşyanın manevi değerinin önemli olduğu o zamanlarda kadınların annelerinin, ninelerinin eşyalarını kullanmaktan duydukları mutluluk yerini yeni nesilde hiçbir şeyi beğenmeyen hiçbir şeyden mutlu olmayan kadınlara bırakmıştır. “Frenklik bir veba gibi eşya, esvap ve evleri değiştirmekle kalmayıp ruhları da değiştirmiştir.”¹⁰⁰ Yaşadıkları ortamın değişmesine bu denli vurgu yapması yine yazarın dilde sadeleşme meselesiyle irdelediği milli kimliğin korunması ve dille beraber toplumun çoğu etmeninin de yabancılaşmasına olan hassasiyetinin göstergesidir.

Eski ile yeninin karşılaştırılması verilirken son bir asırda, hiçbir devirde olmadığı kadar hızlı bir sosyal değişim yaşandığı sosyolojik bir tespit olarak karşımıza çıkmıştır. Ömer Seyfettin'in eserlerinin önemli noktası olan inandırıcılık ve okuyucuya kurmaca gibi gelmeme durumu onun hikayecilikteki başarısıyla doğrudan ilişkilidir. Ömer Seyfettin'in ‘Bahar ve

⁹⁹ Bulduker,2012: 443

¹⁰⁰ Bulduker,2012: 443

Kelebekler' adlı hikayesinde yazarın eski değerlerin karşısında daha doğru ve daha sağlam temellere dayalı yeni bir değer arayışında olduğu da tespit edilebilir. Bu durum onun sadece hikayelerindeki duruşu değil bütün hayatının amacı ve hayattaki mücadelesi de denilebilir. Çünkü o hem dil konusunda, onun da deyişiyile 'Lisan' konusunda da ısrarla üzerinde durduğu ve topluma, çağdaşı olan edebiyatçılara ama özellikle gençlere anlatmaya çalıştığı milli bilincin canlandırılması lakin yabancılaştırılmadan yapılması gerektiğini savunur.

İncelemiş olduğumuz Bahar ve Kelebekler hikayesinde Ömer Seyfettin'in ısrarla okuyucu genç kızın okuduğu kaynaklara dikkat çekmesi bu çalışmanın ortaya çıkma serüveninin başlangıcı olan alt yapı meselesinin ne denli önemli olduğunun göstergesi olmuştur. Yüz yıllarca doğu kaynaklarını okuyan halkın Tanzimat sonrası batılı eserlerle tanışması halkın zihniyetinde değişime neden olur. Kültürlerin tanınmasında etkin bir role sahip olan edebi eserlerin önemi de tekrardan vurgulanmıştır. Her kültürde olduğu gibi Batı kültürünün de tanınmasında edebi eserler etkilidir. Ömer Seyfettin Bahar ve Kelebekler adlı bu hikayesinde anlatıcı olarak seçtiği ninenin ağzından nineye kendi zamanındaki milli edebiyatçıları, yazarları, şairleri hatırlatmasının nedeni eski ile yeniyi kıyaslarken milli kültür öğeleriyle de Frenk kültürünü kıyaslamaktır. Çoğu eserinde bu duruma rastlanan Ömer Seyfettin iki karşıtlık üzerinden giderek konuyu sunar. Ömer Seyfettin birçok hikayesinde iki karşıtlığı harmanlayarak okuyucuya yöneltir.

“Ömer Seyfettin’de somut ve soyut olanın, yani kültür ile toplumun, ruh ile bedenin, düşünce ile eylemin birbirine paralel uzanıp, birbiriyle karıştırılmaması gereken doğası hissedildiğinde akla Spinoza’nın ‘Yaratılan Doğa’ ve ‘Yaratan Doğa’ olarak düalize ettiği ikilik meselesi gelmektedir. Ömer Seyfettin eserlerinde gelenek ile yeniyi, somut ile soyut olanı, olgular ile ilkeleri uzlaştırmak istese de bu uzlaşmayı ikisini makul derecede kabul edip birbirine paralel olarak işlemiştir.”¹⁰¹

Ömer Seyfettin'in bu hikayesi birey üzerinden topluma yönelen eleştirileri açısından önemlidir. İdeal toplumu hayal eden Ömer Seyfettin böyle bunalım içerisindeki bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları toplumun bir düzeni olamayacağından ve problemler ile boğuşan toplumda bir ilerlemeden bahsedilemeyeceğini de gizliden gizliye okuyucuya sunar. Fakat Bahar ve Kelebekler hikayesinde vurgulanan genç kızın okuduğu eser ile sosyal hayatın gerçekliği arasına sıkışıp kalması, o dönemin sosyal gerçekliğini yansıtması açısından ders kitabı niteliğindedir. Hikayenin ana kahramanları olan nine ve torunu genç kız üzerinden ortaya çıkan bireyselci ve yabancılaşmış tavır içerisinde Optimizm- Pesimizm vurgusu yapılmıştır. Yazar nine karakteri üzerinden optimist, üretken bir tavır vurgulanırken, genç kız

¹⁰¹ Doğrucan, 2018: 210

ve yaşadığı ruhsal çalkantılar, okuduğu kitaplar yüzünden içine düştüğü psikolojik buhranlar üzerinden de pesimist bir tavrın vurgusu yapılmıştır. Ömer Seyfettin'in bu ve buna benzer hikayeleri yalnızca edebi bir eser olarak incelendiğinde, yani edebiyat çerçevesinde incelendiği zaman anlaşılacak olan felsefi vurgular, çalışmanın genelinde üzerinde durulan Felsefe- Edebiyat birlikteliğinin göstergesidir.

3.2.3 Baharın Tesiri

Bu hikayesin de ise Ömer Seyfettin yaşlı bir adamın baharın gelmesiyle yaşadığı durumu anlatmaktadır. Adam bir sabah uyandığında önceden yaşadığı şeylerden, bulunduğu durumlardan farklı bir halde olur. Ve o sabah hayatının önceki zamanlarında, sabahlarında yaptığı rutin şeyleri yapmak istemez kendini tıpkı gençlik çağlarında gibi hisseder. Dışarı çıkar ve bir arkadaşıyla karşılaşır ve arkadaşının ısrarı üzerine onlara misafirlğe gider. Misafirlikte karşılaştığı sarışın bir kadına aşık olur. Günlerce uyku uyumaz hep onu düşünür. Bir gün bir arkadaşı durumunu fark eder ve nedenini sorar artık bu durumu birine anlatması gerekir ve başlar anlatmaya arkadaşı lafını keser ve ona şunları söyler:

“Sus lan bunak horoz der, işte gayet basit bir ilkbahar darbesi! Adam dayanamaz ve bu ne demek diye sorar. Arkadaşı gülerken şu cevabı verir: ne demek olacak? Bunak horozlar güneş bir bulutun altına girince havanın gölge olduğunu görürler. Baştan sabah oluyor sanırlar. Başlarlar gün ortasında ötmeye! Köylüler bu şaşkın hayvanları uğursuz sayar. Gün ortasında öttükleri için hemen keserler. İlkbahar da tıpkı bunak horozlar gibi ihtiyaçları aldatır. Yılların yorduğu yarım felç olmuş bir vücut birdenbire yalancı bir çeviklik duyar. Yılların doldurduğu hakikatlerle tıkanmış hayal birdenbire açılır. İşte bu fiziki tesire senin gibi enayiler kanar. Sahiden seviyorum filan zannına kapılır.”¹⁰²

Arkadaşının bu sözlerinden sonra yaşadığı şeyin gerçek bir aşk olmadığına inanır, fakat hala onu düşünmekten kendini alamaz. Bundan kurtulmanın yolunu bulma konusundan yine arkadaşından fikir alır. Arkadaşı ise ona baharın yaşanmadığı bir yere gitmesi gerektiğini söyler ve arkadaşının lafını dinler Kireç Burnu'na gider. Gittiği ilk günlerde bir etki göremez hala o kadını düşünüyordur ama bir gün sabah olduğunda yine eski günlerine döner ve yine yataktan çıkamaz. Arkadaşı durumunu görür neyin olduğunu ve hala o kadını düşünüp düşünmediğini sorar. Adam fark eder ki artık o kadın aklına gelmiyordur sadece üşüdüğünü düşünebiliyordur. Lakin adam, tekrar bahar geldiğinde yeniden aynı durumu yaşamaktan yana tedirgindir. Arkadaşı artık baharın onu kandıramayacağını söyler ve adamın içi ferahlar. Eskisi gibi kaldığı yerden yaşlılık hayatına devam eder.

¹⁰² Göktürk, ,2015: 33

Ömer Seyfettin Baharın Tesiri, Bahar ve Kelebekler hikayelerinde de görüldüğü gibi çoğu hikayesinin alt yapısı olan natüralizmden yararlanmışır. Natüralizm doğalcılık olarak da bilinir. Ömer Seyfettin'in bu iki hikayesinde, natüralizmin yanında Realizmi de kullandığını söylemek yanlış olmaz. Realizm (gerçekçilik); “gerçekçilik estetik biliminde idealizm karşıtı ve doğalcılık (natüralizm) eşanlı olarak kullanılır. Bu estetik anlamda sanatın doğayı kopya etmesi gerektiğini ileri süren diyalektik açıdan yanlış bir sanat anlayışı yansıtmakla beraber, gerçekliğin nesnel karakterine uygundur.”¹⁰³ Olduğu yerden başka bir yere giderek içinde bulunduğ u baharın etkisinden kurtulmayı amaçlayan hikayenin kahramanı adamın, korkusunu yaşadığı ‘ya tekrar bahar geldiğinde de aynı hale gelirim’, Ömer Seyfettin tarafında natüralist bir tavrıla anlatılmışır. “Sanat alanında da doğalcılık kimi yerde kaba bir doğa kopyacılığı olarak anlaşılma ile beraber aynı anlamdadır. Natüralizm realizmin fotoğrafçılığına karşı, olaylara el atan ve onların üstünde denemeler yapan bir akımdır.”¹⁰⁴

Hikayede hem natüralizmi hem de realizmi kullanan Ömer Seyfettin hikayeyi iki akımın arasındaki net bir ayrıma dayanmışır. Realizm ve Natüralizm arasındaki fark Natüralizmin deney yöntemine de yer vermesidir. Deney yöntemindeki doğa olaylarının aynı koşullar altında aynı sonuçları vermesi olayının doğada olduğu gibi insan yaşamında da olduğunu savunur. Pozitif bilimlerle sanatı bu görüş çerçevesinde birleştirmeye çalışır. İnsanı duyu ve düşünce dünyası içinde ele alan natüralistler, yetiştiğı doğal çevre ve toplumsal yaşam bazında, belli koşullar etkisinde kalan insanı o şekilde inceler. Tıpkı Ömer Seyfettin'in bu hikayesinde olduğu gibi Natüralist yazarlar hikayelerinde kahramanların psikolojisini ve fizyolojisini birbirine bağı olarak işler. Natüralistler hikayelerinde kahramanlarının psikolojik özelliklerinin yanı sıra fizyolojik özelliklerini de çok ayrıntılı işler. Natüralizm'in savunduğu doğada olduğu gibi aynı koşullar altında insanda da aynı sonuçlar çıkar görüşü, Ömer Seyfettin tarafından hikayede ki adamın tekrar baharın gelmesiyle aynı psikolojik durum içerisine gireceğ inden korkmasıyla okuyucuya sunulmuşır. Natüralist yazarlar gibi Ömer Seyfettin de bu hikayede hem ana kahramanın bireysel olarak kendi içinde yaşadığı psikolojik durumlara hem de fizyolojik özelliklerine sıkça yer vermişır. Ancak belirtilmesi gereken husus şudur ki Ömer Seyfettin aynı koşullar altında aynı sonuçlar ortaya çıkar, katı determinist tavrın karşısına yaşlı adamın arkadaşıyla bir karşı duruş sergiler. Sanki arkadaşı özgür insan iradesinin bir göstergesi gibi kullanılmışır. Baharın sebep olduğu ruhsal değışim, sebebi belli bir hali ve bu halin neticesinde yaşlı adamı saran ve benliğinden uzaklaştıran bir aşk halini beraberinde getirmişır. Bu durum baharın geçici olduğunu dolayısıyla sebep olduğu halinde geçici olduğunu görebilecek, görünenin ardındaki gerçeğı kavrayabilecek bir bilinç

¹⁰³ Haçerlioğ lu, 1970: 103

¹⁰⁴ Haçerlioğ lu, 1970: 65

halini gerektirir. Gerek arkadaşının yaşlı adamdaki ruh halindeki geçiciliği görmesi ve onu uyarması, gerekse yaşlı adamın bu uyarı neticesinde kendisini saran ve doğru düşünmesini engelleyen hali sorgulayıp ondan uzaklaşmaya çalışması Ömer Seyfettin'in insanı saran zorunlu belirlenimlere rağmen insan iradesine ve özgürlüğüne yer açtığını ve vurgu yaptığını göstermektedir. Yani Ömer Seyfettin koşulların etkisinde zorunlu olarak ortaya çıkan eylemleri ahlaki olarak değerlendirmektense koşulları doğru değerlendirip olması gerekene – yani yaşına ve doğasına uygun davranmaya- yönelik eylemleri ahlaki olarak görmekte ve telkin etmektedir.

3.2.4 Başını Vermeyen Şehit

Ömer Seyfettin, bu hikayesinde, Kuru Kadı, Deli Mehmet ve Hüsrev'in savaş alanında yaşadıklarını kaleme almıştır. Hikayenin kahramanları, Kıracın'ın aldığı Zigetvar Kalesini geri almak için savaşmaktadırlar. Fakat düşman sayıca kahramanlarımızdan oldukça fazladır. Bu durum onlar için bir şey ifade etmiyor, Allah'a dualarını edip cenk meydanına koşuyorlardı. Savaş başlamıştı. Düşman Deli Mehmet'i vurmuş oda yetmemiş gibi başını kesip almıştı. Bunu gören Hüsrev avazı çıktığı kadar bağırır: '... Mehmet! Mehmet!.... Canını verdin, Başını verme Mehmettt!' diye.

Deli Hüsrev'in bu feryadından sonra bir anda başsız vücut ayaklanır ve başını kesip alan düşmana doğru koşmaya başlar ve düşmanı alt edip başını düşmandan alıp olduğu yere yığılır. Bu sahneye, bu ana şahitlik eden Kuru Kadı ve Deli Hüsrev kalakalırlar. Kısa süreli bir şok yaşadktan sonra, 'Allah Allah' nidaları ile düşmana saldırmaya devam ederler. Savaş bittikten sonra Kuru Kadı, şehit düşen silah arkadaşlarını hisara taşır. Fakat Mehmet'i şehit düştüğü yerden kaldıramaz ve onu oraya gömer ve mezarın başında dua etmeye başlar ve mezarın nurla dolduğunu gördü nutku tutulur. Aynı durumu Deli Hüsrev de görür. Fakat Kadı sonra şahit olduğu bu muazzam olayı herkese anlatmaya, Mevlid-i Şerif lisaniyla yazmaya başlar. Artık Kadı eskisi gibi değildir, içini bir karanlık kaplar, hiçbir şeyden zevk alamaz, divane divane dolanmaya başlar. Kadı'nın bu halini gören Deli Hüsrev, bu hale gelmesinin nedeninin gördüğü o muazzam anı herkese anlatması olduğunu söyler. Bunu duyan Kadı anlattıklarından çok pişman olur, fakat artık çok geçtir. Durumu daha da kötüleşir, iyice fenalaşır, berbat bir hale bürünür. Bu halini gören komutanlar ise onun artık savaşa katılamayacağına karar verirler ve onu hisardan uzaklaştırırlar. Bir milletin var olma mücadelesini sembolik bir biçimde ele alan Ömer Seyfettin ontolojik olarak işlediği Başını Vermeyen Şehit'i ahlaki ve dini değerlerle okuyucusuna sunmuştur. Ömer Seyfettin'e göre milli olana dönmek var olmanın yegane öncülüdür. Yazar var olma arzusunda olan bir milletin verdiği savaşı inanç temelinde irdeleyerek, dini motiflerle de zenginleştirip öyle sunar.

Böylece bir milletin kendinden, tarihinden kopmaması gerektiğini, milli hafızanın canlı tutulması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermeyi hedefler. Ve bu hedefine de diline, dinine, geçmişine, toprağına ve geleneğine bağı nesiller yetiştirilebileceğı umudunu koruyarak ulaşmış olur. Başını Vermeyen Şehit Ömer Seyfettin'in diğere eserlerinde de ana düşünce ve tema olarak kullandığı mili bilincin ve kültürel değerlerin baskın olduğı bir hikayedir. Burada farklı olan ise kendilik bilinci ve bireyin iç hesaplaşmalarının daha baskın bir şekilde işlenmesidir.

“Eserde kendilik bilincine erişen bireylerin, kendini milleti için ötelere taşınması arzusu öyküye, büyük bir derinlik kazandırır. Öykünün başkahramanı Kuru Kadı'dır. Kendini tamamlamış bir kahraman olarak karşımıza çıkar. Jung'un ifadesi ile bu kişi 'bilge adam' veya başka bir tabirle Yüce birey'dir. Kuru Kadı, Yüce birey, olayların akışına yol veren ve insanları etkileyen ülkü bir değerdir. Kendi yetenekleri ve yüceliğı ile bilinç ve bilinçdışı arasında, bağ kurabilen üst bir kişidir. Yüce birey, bilinçdışını algılayıp kontrolü altına alabilecek ve yansıtabilecek yüceliğı sahiptir. Bireyde, bireyleşim sürecinde, iç benliğin izdüşümü olduğı için erdemine ve yardımına gereksinim duyulur.”¹⁰⁵

İşlenen bu bireysellik dinsel ve geleneğin yardımıyla daha da güçlendirilir. Bu durum ile birlikte okuyucunun hafızasına, Kuru Kadı'daki kendilik bilinci ve dini gücünün yüksek olduğı kazanır. “Öyküde din, millî ruhu ve millî belleğı büyüten en büyük güçtür. Kuru Kadı'nın kendini erişilmez bir noktaya çekmesi din ve geleneklerle bütünleşmesinden kaynaklanır.”¹⁰⁶ Ömer Seyfettin hikayede, Kuru Kadı'yı anlatırken ona öylesi bir otorite yüklemiştir ki, Kuru Kadı herkesin korktuğı sinirli, titiz, geceleri hiç uyumayan sürekli namaz kılan, zikir çeken biri olarak askerler üzerinde yarattığı korku kadar, okuyucu üzerinde de bir korku yaratmıştır. Hikaye de amaçlanan din ve mili duyguların okuyucu nezdinde yükselmesi Kuru Kadı'nın yükselişiyile aktarılmış olur. Ömer Seyfettin'in eseri ele alışı, kullandığı dil ve kahramanlık duygusunu işlemedeki ustalığı böylelikle tekrardan gözler önüne serilmiş olur. Eserlerindeki olayların bütünselliğı ve olayların akıcılığı, okuyucu da uyandırdığı milli duygular tarif edilemez bir hal alır.

“Kendi içinde, kendi değerleriyle oturmayı başaran Kuru Kadı ontolojik olarak bir bütünlük arz eder. Kuru Kadı'nın asker olmamasına rağmen, askeri bu şekilde etkilemesi Türk milletinin doğuştan asker olarak yaratılığının bir göstergesidir. Yazar, Kuru Kadı'nın varlığı ile öykünün tarihsel dokusunu millî bir potaya taşır.”¹⁰⁷

¹⁰⁵ Şahin,2008:112

¹⁰⁶ Şahin,2008:112

¹⁰⁷ Şahin, 2008:113

Kuru Kadı'nın bireyselliğinin temellerine değindikten sonra ele alınması gereken ve toplum için önem teşkil eden bir diğer konu ise Ömer Seyfettin'in dini ele alış şekli ve nedenidir. Seyfettin için din bireyin kendi olma serüvenindeki en önemli etmendir. Çünkü Seyfettin çoğu eserinde bireylerin kendine ve kendi değerlerine dönmesi onlara sahip çıkması asimile olmaması hususuna çok önem vermiştir.

Bu hikayesinde olduğu gibi dini olgular etrafında bütün Müslümanların buluşmasını sağlayan Ömer Seyfettin gazayı dinsel bir gereksinimin sonucu olarak görür. Bir karşı koyuş olarak nitelendirilen gaza dini, milleti ve vatani korumak içindir. Milli değerlere değindiği eserlerinde Ömer Seyfettin dinin ve geleneksel değerlerin insanlara güç vermesi özelliğinden yararlanır. Bu gücü üzerinde hisseden asker gazaya gözü kapalı bir şekilde gider. Bu hususta Kuru Kadı'nın asker olmaması, fakat çok iyi savaşıyor olmasıyla da Ömer Seyfettin Türk milletinin doğuştan asker olduğu ana fikrini arka plan olarak okuyucuya sunar. Dolayısıyla Ömer Seyfettin burada Türk milleti ve Türk milliyetçiliği için bu göstergeler üzerinden ontolojik bir temel hazırlamaktadır. İnsan hayatını bir bütün olarak değerlendiren evrensel dinlerin topyekünlük iddiasıyla o dine mensup bireyler için o gaza tamamlanması gereken bir parça halini alır. Ömer Seyfettin dini değerleri kullanırken bireyleri gaza da olduğu gibi sosyal hayatta da birleştirmiş olur. Yazar tarafından dinine ve devletine bağlı insanlar olarak tasvir edilen kahramanlar, düşmanın üstüne bütün varlıklarıyla hücum eder ve dinin onlara vaat ettiği gaza sonucu elde edecekleri mükafata içinde koşmuş olurlar.¹⁰⁸

“Bu kahramanların elde ettiği zaferi bir olgu olarak ele alıp bunun deterministik nedeni olarak iman kavramını vermiş, böylece iki karşıtlığın harmanlanması mümkün olmuştur.”¹⁰⁹ Sunduğu argümanlar kimi zaman açık bir şekilde, kimi zaman ise derinlik içerisinde okuyucuya sunulmuştur. Hikayelerinin alt yapısında felsefi akımlardan da yararlanan Ömer Seyfettin bu hikayesinde Erekselcilik görüşünü kullanır. Erekselcilik; “Fiziki dünyadaki bütün olaylarda bir amacın bulunduğunu, doğada hiçbir şeyin boşuna olmayıp, her varlık ve olayın bir amaca göre meydana geldiğini savunan bir akımdır. Dünyanın bir amaca göre düzenlendiğini iddia eder.”¹¹⁰

Daha önce de belirttiğimiz gibi edebi metinlerde felsefi akım veya görüşler açık bir şekilde ifade edilmez. Felsefe edebi metinlerde bir cümle de veya alt yapıda bulunur. Yere düşen başsız şehidin ayağa kalkması, gömüldüğü yere nurlar yağması gibi durumlarının alt yapısında Erekselcilik bulunur.

¹⁰⁸ Şahin, 2008:118

¹⁰⁹ Doğrucan,2018: 210

¹¹⁰ Cevizci, 2010: 668

3.2.5. Primo Türk Çocuğu

Ömer Seyfettin bu hikayesinde Batı medeniyeti içerisinde kimliğini kaybetme durumuna gelen Kenan'ın hayatını Hümanizm çerçevesinde anlatmıştır. Kenan'ı anlatırken kullandığı betimler büyük önem teşkil etmektedir. “Ecnebi ve Levanten mahfillerinde taassup ve hayvanlık denilen Türklükten nefretiyle, Türklüğe, karşı olan garazıyla Avrupa muaşeret kaidelerindeki vukuf ve maharetiyle, nazikliğiyle, şen ve şuhluğu ile meşhurdu.”¹¹¹ Yazarımızın burada da belirttiği üzere Kenan, Batılı hayat tarzını, batılı fikir ve kültürü benimser. Hikâyede kendisiyle ilgili söylenen “Ne anane, ne mazi, ne vatan, ne kavmiyet tanırdı. Irk ve muhit nazariyesini, ruhu ve fikri hasta bütün zavallılar gibi inkara kalkardı.”¹¹² ifadesi okurun zihninde bir Tefvik Fikret portresinin belirmesine neden olur. Tefvik Fikret'in de tıpkı Ömer Seyfettin'in bu eserine benzer bir şiir kaleme alması düşün dünyasında aralarında bir etkileşim olup olmadığı sorusunu zihinlerde uyandırır.

Tefvik Fikret'in kaleme aldığı “Halûk'un Âmentüsü” ve Ömer Seyfettin'in yazdığı ‘Primo Türk Çocuğu’nda dikkat çeken iki tip ile kaleme alınan her iki eserin metin bağlamı açısından ideal tip olarak değerlendirebilir. Aralarındaki tek fark ise Tefvik Fikret'in şiirinde savunduğu Hümanizm'e inanmak gerektiği görüşüne Ömer Seyfettin Kenan'ın düşün dünyasını okuyucuya aktarırken hümanizme karşı çıkar. Seyfettin Kenan ile bir aidiyete dayalı bir kimlik savunuculuğu yapar. Bu açıdan bakılacak olursa Ömer Seyfettin ‘Primo Türk Çocuğu’ ile Tefvik Fikret'in yazdığı ‘Haluk’un Amentüsü’ne bir karşı çıkış veya bir eleştiri niteliğini taşır. İki metin arasındaki benzerliklerin fark edilmesi noktasında iş okuyucunun bilgi ve okuma birikimine bağlıdır. İster yazar olsun ister filozof olsun düşün dünyasındaki düşünürler kendinden önce gelen veyahut çağdaşı olan düşünürlerin fikrîsel manada etkisinde kalabilir. Metinler arası bir etkileşimden bahsedilebilmesi için bilinmesi gereken en eski yöntemlerden de birisi olan önce gelen/sonra gelen metnin tespitidir. Bu noktadan bakıldığında zaman önce gelen Tefvik Fikret olduğu için Ömer Seyfettin'in bu eseri ondan etkilenecek yazdığı da söylenebileceği gibi Ömer Seyfettin'in Tefvik Fikret Haluk'un Amentüsünde savunduğu görüşlerden dolayı eleştirmek içinde yazdığı söylenebilir.¹¹³

İster Tefvik Fikret'i eleştirmek için olsun ister ondan etkilenecek yazmış olsun Ömer Seyfettin'in yazdığı bu eser Türk düşüncesinde önemli bir yere sahiptir. Hikayenin kahramanı Kenan'ın harbi hiç sevmemesinden, harbin hayatın kendisi olduğunu söyleyen feylesofun ise

¹¹¹Argunşah, 2001: 166

¹¹² Argunşah, 2001: 167

¹¹³ Özdemir, 2011: 60

canavardan bir farkı olmadığını iddia etmesinden ve mücadele yani harbin hayatın içinde var olduğunu fenle ve tecrübeyle gösteren Darwin'e karşı nefret duyduğundan bahsetmiştir.¹¹⁴

Kenan üzerinden de olsa Darwin'e gönderme yapması hemen akıllara Ömer Seyfettin Darwin'i okumuş mudur sorusunu getirir. Akıllarda beliren bu sorunun cevabı oldukça güçtür. Ömer Seyfettin'in felsefi düşünce sistemini takip eden bir edip olduğunu biliyoruz. Mantıksal olarak bu sorunun cevabı düşünülecek olursa birinden söz edebilmek, ona gönderme yapabilmek için o kişi hakkında fikir sahibi olmak gerekir. Ömer Seyfettin'in felsefe hakkındaki merakı ve hayatının bir bölümünde felsefe öğretmenliği yapmış olması onun Darwin hakkında bir bilgiye sahip olduğunun söylenmesinde bir dayanak oluyor. Ömer Seyfettin Darwin düşüncesinin dayandığı felsefi veya ilmi bağlamı zikrederken Kenan'ın daha net anlaşılabilmesi için eleştiri temelli değinir.¹¹⁵ Kenan'ı okuyucuya tanıtan Ömer Seyfettin'in 'Primo' kurgusu, Türk kimliği kazanmış, 'Oğuz' adını almış ve Türklüğünü, kendini ispat etmeye çalışan 'Primo' üzerinden ilerler. Türklüğünü ve kendini ispata çabalayan Primo gittiği Fransız okulundan ayrılır ve Türkçe eğitim veren bir okula kaydolur. Gittiği bu okul da aldığı Türkçe eğitim sayesinde Primo Türkçe'nin sandığının aksine çok güzel bir dil olduğunu fark eder. Milliyetçilik olgusuna birçok eserinde yer veren Ömer Seyfettin'in birçok eserinde bir anlayışın varlığından söz edilebilir.

Türkleşme için radikal kararlar alan Primo bu duruma en yakınından başlamak ister ve işe evindeki çalışanların Türk olmasıyla başlar. Türk çalışan arayan Primo evinde çalışacak Türk uşak, aşçıyı bulur. Çalışanlarını Türkleştiren Primo yani Oğuz artık Türkçe konuşmayı iyice ilerletmiş, Türkçesini babasının ona getirdiği Türkoloji'ye dair kitapları okuyacak kadar ilerletmiştir.¹¹⁶ Hikayenin başlarında ana kahraman olan fakat daha sonra olay kurgusunun oğlu Primo üzerine dönmesiyle dikkatlerden kaçan Primo'nun babası Kenan ile oğlu arasında geçen diyalog ve Kenan'ı Türk tarihini milliyetçi bir bağlamda yorumlaması da önemli bir noktadır. Hikayede Primo'nun annesi olan kadını toprak olarak ele alır ve tohumu erkekten yani babadan alan görüş ile soyu kültürü bu bağlamda ilerletir. Bu da Ömer Seyfettin'i Türk tarihinin göçebe yapısıyla barışık olduğunu göstermektedir.

Kenan oğluna der ki yaşadığımız bu bölgede de görüleceği üzere Türklerin hükmettiği yerde yaşayan nüfusu Türkleştirmemesi o dönemde yapılan yegane hataların başında gelir. Böylesi bir hatanın ardından Türkiye'de Cumhuriyeti ilanından sonra Türkleştirme bir devlet politikası olarak uygulanmış ve yaşanabilecek sorunların da önüne geçilmiştir. Türkleştirmemenin meydana getirdiği problemlere de değinen Kenan bu durumu küçük

¹¹⁴ Argunşah, 2001: 167

¹¹⁵ Özdemir, 2011: 60

¹¹⁶ Uyguner,2004: 7

yaştaki oğluna daha net anlatabilmek için metafor kullanmıştır. Türklerin aldıkları bölgelerde yaşayan halkı Türkleştirmemesini, yapılan bir limonatanın içine su katılarak çoğaltılmaya çalışmasına ama bu suyun limonatanın şekerini azaltmasına benzeterek birleştirme çabalarının yarattığı bozukluklara değinmiştir. Ömer Seyfettin'in bu hikayesini yazarken asker olduğu zamanlarda şahit olduğu olaylardan yola çıktığı söylenebilir. Yine bu hikayesinde güçlü bir devlet yapısından zayıflamaya ve parçalanmaya giden bir sürecin devlet geleneği açısından düşündürdüğü olguları da yansıttığı görülmektedir. Bu göstergelerden anlaşıldığı kadarıyla Ömer Seyfettin devlet felsefesinde devletin devamlılığı için dil ve din birliğini elzem gördüğü görüşüne ulaşılabilir. Eskiden milleti parçalar halinde idare edebilen Türklerin Tanzimat'tan sonra bozulduğundan dem vurmuş. Tanzimat ile yapılan yeniliklerinin topluma verdiği zararlardan da bahsetmiştir.¹¹⁷

Ömer Seyfettin kaleme aldığı bu eserde incelediği Kenan ve Primo karakterleri ile milliyetçilik hakkındaki görüşleri, hümanizme karşı çıkma hususunda hem edebi olarak hem de felsefi açıdan büyük bir öneme sahiptir.

3.2.6. Fon Sadriştayn'ın Oğlu

Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı bu eserde alman bir hanımla evli olan bir Türk gencinin evlilik hayatı anlatılır. Farklı iki millete mensup olan bireylerin evlilik hayatında aralarındaki milli ve kültürel farklar dolayısıyla yaşadıkları sorunlardan bahsedilir. Uzun zamandır dışarı çıkamayan bir adam olan Fon Sadriştayn'ın dışarı çıkmak istemesiyle başlayan olay kurgusu başlar. Fon Sadriştayn'ın dışarı çıkmak istemesi, milli şair Orhan Bey'in doğum günü denk gelir. Orhan Bey ile ilgili bilgiler verildikten sonra Orhan Bey ile Fon Sadriştayn'ın oğlu Hasip kıyaslanır. Tebrik etmek için gittiği Orhan Bey'in annesinin boşandığı eski eşi olduğunu fark eder. Fon Sadriştayn'ın eski eşi ile yeni eşi de kıyaslanır. Yeni eşi çok disiplinli, çalışkan alman bir kadındır. Fakat aralarındaki milli ve kültürel farklar zamanla dahi aşılammıştır. Yıllarca Türk bir eşe sahip olmasına, Türkiye'de yaşamasına rağmen tam manasıyla Türk kültürüne uyum sağlayamayan eşini eleştiren Fon Sadriştayn üzerinden yazarın amacı ortaya çıkar. Milliyetçilik zemininde eşler arasındaki farklılığı ve bu farklılıkların neden olduğu sorunları yazarın işleme niyetinde olduğu anlaşılır. Hikayenin devamında ise şair Orhan Bey ile Fon Sadriştayn'ın oğlu Hasip arasındaki karşıtlık daha net incelenir. Orhan bey başarılı, fikri yapısı ve düşünceleri tutarlı, milliyetçiliği baskın olarak tasvir edilirken, Hasip ise yalancı, düzenbaz, haylaz, olarak dikkat çeker.¹¹⁸ Ömer Seyfettin'in Orhan Bey tiplmesiyle genç kuşakların milli duygularını yükseltmek amacıyla

¹¹⁷ Uyguner,2004: 46- 47

¹¹⁸ Argunşah, 2001: 242

olduğu aşıkardır. Orhan Bey, arzulanan Türk medeniyetinin temellerindeki yapıtaşlarından bitanesidir.

Ömer Seyfettin'in sıklıkla kullandığı ikililik burada da karşımıza çıkmaktadır. Hikayede iki gencin fizyolojik ve psikolojik yönleri net bir şekilde ortaya konarak işlenmesi ise eski gençliğin yozlaşması ve dinamik olan yeni gençlik arasında karşılaştırma ortamının yaratılmasına zemin hazırlamıştır. Hasip'in sürekli olumsuzlanmasının yanı sıra Orhan Bey kutsanmıştır. Eşini Türk kültürünü bilmemek, öğrenmemekle suçlayan Fon Sadriştayn'ın kendisi de Alman bir kadınla evlendiğinden bu yana milli kültüründen uzaklaşmıştır. Eleştirdiği oğlu hasip sahtekâr olmasının yanı sıra Türklük şuurundan uzaktır. Onun böyle bir birey olarak yetişmesi, içinde bulunduğu aile yapısından da kaynaklanıyor olabilir. İki farklı millettten insanın oluşturduğu aile yapısında milli bir eğitim alamayan birey eksik kalmıştır.¹¹⁹ Oğlunun bulunduğu bu durumdan şikayetçi olan Fon Sadriştayn, hem kendini hem eşini dolandıran oğluna oldukça kızgındır. Eşi Linda bile Tanrı'ya oğlunun yüzünü bir daha ona bir daha göstermemesi için dua etmiştir. Ömer Seyfettin olay kurgusunu ortaya koyarken bireylerin psikolojilerini de en ince ayrıntısına kadar işlemeye özen gösterir. Bu husustaki en iyi örneklerden bir tanesi de bu hikayesidir. Bu hikayesinin önemli olmasının bir diğer özelliği de eseri kaleme alırken yalnızca edebi olmasıyla değil, düşünsel, felsefi bir zemininin de olmasına dikkat etmesidir.

“Fon Sadriştayn karakterini yarattığı eserinde, bir şüpheyi takip eder ve bu şüphe sonucunda kültür öğelerini materyalistik denebilecek derecede genetik devamlılığa oturarak, soy esassına dayalı bir üstünlük kültürüne yaslanıp dönemin hakim felsefesi olan evrimsel antropolojiye ve onun ortaya koyduğu genetik düşüncelere kayıtsız olmadığını gösterir.”¹²⁰

Ömer Seyfettin'in hikayeciliğinin mihenk taşlarından olan milli kimlik vurgusunun tam anlamıyla ortaya konulduğu eserlerden bir tanesi de bu hikayesidir. Kahraman olan Orhan, ait olduğu toprakların yazılı ve sözlü kaynaklarından faydalanmayı ve ortaya koyduğu eserlerin herkesçe anlaşılması için yalın ve anlaşılır bir dil kullanmayı, halkın duygularını eserlerine yansıtmayı amaçlayan bir edebiyatçı olarak nakşedilmiştir. Fon Sadriştayn'ın oğlu hikayesi, içerisinde barındırdığı kültürel, milli ve dilsel meseleler amacıyla ve Orhan'ın edebi görüşlerinin Ömer Seyfettin'in Lisan hakkındaki görüş ve tutumlarıyla paralel olması hasebiyle önemli ve dikkate değerdir. Aynı zamanda Ömer Seyfettin Hasip üzerinden Batı medeniyetine yönelik bir sembolleştirme yapmaktadır. Bu sembol de Batı medeniyetinin

¹¹⁹ Sürgit, 2013:257

¹²⁰ Doğrucan, 2018: 213

bütün modern göstergelere rağmen kadim değerler sisteminden uzaklaştığına dair bir vurgu vardır. Öyle ki hasip örneği kendi pragmatist ahlaki doğrultusunda kendi varlık sebebi olan anne ve babasını dolandırmaktan onlara zarar vermekten çekinmeyen bir yapıdadır. Buna mukabil Orhan Bey duruşu ve özellikleriyle pragmatizm, hedonizm ve vahşi kapitalizm ile belirlenen Batı medeniyeti karşısında kadim değerlerine sahip çıktığı gibi aydın ve ilerlemeci bir profil çizen geleceğin Türk toplumu profilini örneklemektedir.

3.2.7 Efruz Bey

Bu çalışmada yer verdiğimiz bir diğer hikaye ise Ömer Seyfettin'in Efruz Bey adlı romanıdır. Ömer Seyfettin'in ölümünden sonra yayınlanan bu eser yazarın yaşamının son zamanlarında yazdığı eser olarak bilinmektedir. Ömer Seyfettin'in bu hikayesinde kendisine kahraman olarak seçtiği asıl adı Ahmet Bey olan Efruz Bey, 1919 ile 1927 yılları arasında yayınlanan birkaç hikayenin de kahramanıdır. Ömer Seyfettin 1919'da yayımlanan hikayesinde bir Babıali memurunun yaptığı kurnazlıktan bahseder. Hürriyet fikrinin yanlış anlaşılmasını kullanan Babıali memuru, insanların konu hakkında bilinçli olmamasını kullanır ve biranda hürriyetin kahramanı oluverir. Kahraman olan bu kişi toplum tarafından da gazlanır omuzlarda gezdirilir. İnsanları meydanlara toplar onlara nutuklar atar. "Bu nutuk uzadıkça uzadı. Kendi memleketimizi bizden daha çok sevdiklerinden hiç kimsenin şüphe edemeyeceği sadık Yunanlı kardeşlerimiz, ellerinden kınılcımlar çıkararak derecede bu nutku alkışlıyorlardı."¹²¹

Toplumun fertlerinin kendine içinde buldukları bu saçma duruma nasılda biranda kaptırdıklarından yakınan Ömer Seyfettin, Efruz Bey'in abarttıkları bir kişilik olmadığını göstermeye çalışmıştır. Efruz Bey'in anne tarafından 'Çerkez' olduğunu ve uzun yıllardır İstanbul'da olmasına rağmen hala Türkçe bilmediği bilgisini vererek dil konusunun önemine değinmiştir. Bu denli nutuklar atan bir kişinin daha ailesine bir yardımı dokunmadan millete ne yardım edebileceğini akıllarda soru olarak uyandırmak istemiştir. Dilin toplum olma hususunda ne denli önem arz ettiğine değinmiştir.

Ömer Seyfettin bu hikayesi gibi Hürriyet Gecesinde ve Hürriyetin Bayrakları adlı hikayelerinde de Meşrutiyet'in ilanından sonra bireylerde ve toplumda ortaya çıkan şuursuz davranışları anlatmıştır. Kaleme aldığı hikayelerinde kahramanlar vasıtasıyla yapılan yanlış tavırları eleştirmiştir. Onun yazdığı hikayelerin okuyucuyu bu denli etkilemesinin nedenlerinden biri de realist bir tavra sahip olmasıdır. Bu realist tavır onun yazılarından da ziyade artık hayatına ve davranışlarına da yansımıştır. Onun bu tavrı çağdaşları arasında girdiği edebi sohbetlerden de anlaşılabilir. Yakup Kadri ile olan bir sohbetinden sonra Yakup

¹²¹ Seyfettin, 2015: 24

Kadri'nin “ O, sanat bahsinde, henüz bizim farkına varamadığımız, birtakım hakikatlere ermiş gibiydi.... Ömer Seyfettin edebiyatta dilde, o zamana göre, en ileri cereyanların önünde geliyordu.”¹²² şeklindeki sözlerinden Ömer Seyfettin'in ne kadar ileri görüşlü ve gerçekçi bir düşünür olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Ömer Seyfettin'e göre efruz bey de olduğu gibi o dönemde birçok kişi olmadığı biri olarak toplum tarafından algılanmış ve alkışlanarak omuzlarda dolandırılmıştır. Bu durum üzerinden bir epistemoloji vurgusu yapman Ömer Seyfettin hikayede konakta çalışan Rum kızı üzerinden de yine bir episteme algısı ortaya koymuştur. Rum kızı anlatırken kullandığı ifadelerle de bakılacak olursa bu durum daha net anlaşılmış olacaktır.

“Şeytan, maskara, güzel bir Rum kızı Hürriyetin ne olduğunu çapkın pekala biliyordu. Sokaktaki gürültüden, bağışmalardan hiçbir şey anlamayan Bolulu aşçıbaşıya demin hürriyetin manasını, Sizin hanımlar da bizim gibi olacak artık! Hürriyet bu demek! diye anlatmıştı. ‘Tuh tuh, töbe...Sus köpeğin gızı...’ diye hürriyeti anlamayan koca Türk, hala bu gürültüleri, bu kalabalığı bir yangın sanıyordu.”¹²³

Hürriyetin ne olduğunu bilen kızın Türkün bilmemesinden faydalanarak yanlış bir şekilde aktarması üzerinden sunduğu episteme algısı hikayenin önemine dikkat çekmektedir. Ömer Seyfettin bu hikayesinde milliyetçi düşünceyi vurgulamasının yanı sıra evlilik, milliyet, aile, gibi değerlerin önemini vurgulamıştır. Bu vurgulamaları yaparken bazı zamanlarda ırkçılığa kayan görüşlerde belirtenlere karşı bir tavırda ortaya koymuştur. Çingeneler üzerinden ırkçı söylemlerde bulunanları hikayelerinde ustaca kendi görüşünde olan kahramanların karşısına konumlandırarak onları görüşlerini çürütmüştür. Bazıları tarafından en alt katmandaki ırk olarak görülen çingeneleri Efruz Bey'in kahramanı olduğu ‘Tam Bir Görüş’ adlı hikayesinde işler. Tam Bir Görüş adlı hikaye Efruz Bey'in arkadaşlarıyla sosyolojik bir araştırma için İstanbul dışında bir köye gitmeleriyle başlar. Gittikleri köyde bekledikleri ağır lanma ile karşılaşamayan Efruz Bey ve arkadaşlarını içinde buldukları zor durumdan kurtarmak için yardımlarına bir çocuk koşar. Onların yardımına koşan bu çocuk üzerinden Efruz Bey köklüleri yerer.

“İşte içimizde bozulmayan yalnız bu çocuk! Köyde ondan başka yüzümüze gülen, bize yol gösteren, ekmek bulan olmadı. Hatta verdiğimiz bahşişleri bile kabul etmedi. İşte Türk köylüsü böyle olur. Yaşasın! Aşkolsun!”¹²⁴ Efruz Bey'in köylüler arasında bu çocuğu övmesi

¹²² Ercilasun, 2010: 10

¹²³ Seyfettin, 2015: 28

¹²⁴ Seyfettin, 2015: 91

üzerine köylüler güler ve o çocuğun çingene olduğunu söylerler. Bu durumla karşılaşan Efruz bey'in morali bozulur.

Ömer Seyfettin bu hikayede tasvir ettiği kahraman Efruz Bey modern Türk aydınları gibidir. Onun köy hakkındaki tutumu ve onun gibi düşünen kahramanın arkadaşlarının taşrayı tanımlama hakkında yaşadıkları sorun önemlidir. Osmanlı- Türk aydınlarının Taşrayı tanımaması ve belki de hikayenin en etkileyici kısmı olan verdiği, toplumun en alt tabakası dediği çingenelerden bir tanesinden gördüğü yardımı üstün gördüğü, kendi milletinden görmemiş olmasının kurmaca ve ironik bir şekilde verilmesidir. Hikayeden de anlaşılacağı üzere Ömer Seyfettin bilgiye önem vermektedir. Efruz Bey'in ailesinin Türkçe bilmemesine yaptığı eleştiriler, köşkte çalışan aşçı başının hürriyete dair hiç bir şey bilmemesi ve Rum kızın ona yanlış bilgiler vermesine getirdiği eleştiriler Ömer Seyfettin Epistemolojiye verdiği önemi gözler önüne serer. Tam bir görüş adlı hikayede bahsedildiği üzere Efruz Bey'in taşraya dair hiçbir şey bilmemesi, Türk aydınlarındaki taşrayı tanımama durumuna verdiği tepkiler Ömer Seyfettin'in bilgiye verdiği önemin vurgulandığı noktalardır.

Ömer Seyfettin bu ve buna benzer hikayelerinde ele aldığı konular bazında bakıldığında yaptığı sosyolojik tespitler düşün dünyası adına gerçekten büyük önem arz etmektedir. Yazarımız hayatı boyunca savunduğu ve arkasında durduğu toplum bilinci hususunda aslında ne kadar da eksilerimizin olduğunu kurmaca metinler ile okuyucuya sunmuştur. Bazı hikayelerinde kesin hatlarla çevrili bir milliyetçilik görüşü olsa dahi, amacı hayallerindeki o ideal toplumu yaratmaktır.

3.2.8 Ahsab-ı Keyfimiz

Ömer Seyfettin'in hikaye yazmak amacıyla yola çıktığı fakat daha sonrasında küçük roman olarak nitelendirdiği bu eser yazarın yaşadığı dönemin Türk aydınlarının çarpıklaşan düşünceleri ile sosyal gerçeklikleri yansıtan vakaların karşılaştırılması amacıyla yazıldığı bilgisiyile okuyucuya sunulmuştur. Yani eserin daha başında buradaki amacın sadece edebiyat, sanat yapmak değil, dönemin içtimai gerçeklerini gün yüzüne çıkarmak olduğu bilgisi verilmiştir. Yazar bu eserinde anlatıcı olarak Ermeni birini seçer. Ve değişimin sürekli olduğu vurgusunu eserin en başında çarpıcı bir şekilde okuyucuya sunar. Eserin devamında ise yazar, farklı dine ve farklı millete mensup bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları bir kulüpten bahseder. Bu kulübün ismi 'Osmanlı Kaynaşma Kulübü'dür. Bu kulübün yürüttüğü faaliyetlere, savundukları görüşlere yer verdikten sonra bu düşüncelere getirdiği eleştirileri sunar. Osmanlı ulusunu ortak bir payda da toplamaya çalışan bu grup Osmanlı içindeki Türklerden oldukça rahatsızdır. Grubun amacı Osmanlı içindeki Türklerin önce Türklüklerini, beraberinde de dini inançlarını yok etmektir. Kurulan bu kulübün üyeleri toplantılar düzenler

ve dış dünyayla alakalı yeterli donanımına sahip olmayan bu grup eksik olan bilgilerine bakmaksızın dil, ilim, sanat, siyaset gibi konular da hükümler verirler. Lisan hakkında verdikleri hükümlere dikkat çeken Ömer Seyfettin, grubun üyelerinin yaşamayan bir lisanı yeniden canlandırarak onu kullanma hususunda yaptıkları tartışmalara yer verir. Grubun bir üyesi İbranice'nin seçilmesini bir diğeri ise Latince'nin seçilmesi gerektiğini söylerler. Fakat içlerinden biri yeni icat olunan dillerin toplum nazarında bir anlam ifade etmeyeceğini ve yok olacağını birkaç yeni dilden örnek vererek konuya olan itirazını dile getirmiştir.¹²⁵

“Osmanlılık iddiasında bulunan Türkler bile yalnız yazarken, şiir düzerken Arapça, Acemce kaidelerle kelimelerle yapılmış yabancı terkipler kullanıyorlar. Konuşurken cümleleri hep kısa, hep tabii... Hatta Arapça, Acemce, kelimeleri kendi Tecvitlerine uyduruyorlar. Lakin yazarken tabiatın yaptığı temsili âlimane bir tehalükle düzeltiyorlar.”¹²⁶

Bu ifadeler Millî Edebiyat dönemi içerisinde Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının üzerinde durdukları konuşma dili ile yazı dilini birleştirme fikrine dayanak olarak gösterilebilir. Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı bu kendi tabiri ile küçük roman olan Ahsab-ı Keyfimiz adlı hikayesinin, içinde barındırdığı felsefi alt yapılar bakılacak olursa; yazarın öncelikli olarak bu eserinde dil ile ilgili yaptığı tespitler önemlidir. Arkadaşları ile birlikte savunuculuğunu yaptıkları milli dil oluşturma fikrini, milli bir edebiyat için milli bir dile ihtiyaç olduğu hususundaki görüşlerini belirtmesi, dayanak göstermesi açısından önemlidir. Bunun yanı sıra bu eser Ömer Seyfettin'in felsefi bilgisinin ve felsefi literatüre olan hakimiyetini anlamak açısından da önem teşkil etmektedir. Eserin en başında Değişimin sürekli olduğu hususunda yaptığı vurgu akıllara hemen ünlü filozof Herakleitos'u getirmiştir. Ömer Seyfettin değişimin sürekli olduğunu geçen her gün içinde fikirlerin, düşüncelerin değişeceğine yaptığı vurgu onun felsefe konusundaki bilgi birikimini göstermektedir.

“Herakleitos'a göre, evren sürekli bir oluş ve değişim içindedir. Her şey her zaman durmaksızın değişmektedir. Hiçbir şey aynı olarak kalmamaktadır. Değişme, ya gelişme ya da başka bir şeye dönüşme şeklinde gerçekleşmektedir.”¹²⁷ Herakleitos'un görüşüne paralel görüşler sunan Ömer Seyfettin, değişim hakkındaki görüşlerine dil üzerinden devam eder. Sürekli değişim gösteren, etki tepkinin devinim halde olduğu dil içerisinde alıcıya bağlı olarak değer kazanan mesaj, iletilerin çok defa aynı çözümlenmeyle işlenirse sözlerin kullanıldığı bağlam olağan olur. Dolayısıyla dilin canlı bir varlık olduğunu nasıl ki gelişen bir canlılığın gelişim öncesi boyuta geri dönemeyeceğini biliyorsak canlı olan dil içinde aynı şey geçerlidir.

¹²⁵ Argunşah 1999: 12

¹²⁶ Argunşah 1999: . 25

¹²⁷ Aydoğdu, 2018: 217

Bununla birlikte her canlı nasıl ki doğal ortamında gelişirse dil içinde aynı durum söz konusudur. Bu durum romanda Türklerin yaşadığı ülkede gelişimin teminatı olan dil üzerinde gerek yapay gerekse geriye dönük hesapların tutmayacağı dilin kendi kültür çerçevesinde değişim ve dönüşümünü kendi doğal seyrinde tamamlayacağını vurgulamaktadır.

3.2.9. Kesik Bıyık

Ömer Seyfettin'in bu hikayesinin konusu bir gencin yaşadığı dönemde popüler hale geldiği için bıyıklarını Amerikanvari tarzda kestirmesidir. Fakat bıyıklarını kestirmesini herkesten ailesinden bile saklamıştır. Annesi ise oğlunun bıyığını kestiğini görünce onu hain olmak, alçak olmakla suçlamıştır. Çocuk bıyıklarını arkadaşlarının kestirmesi üzerine, onları taklit etmek amacıyla kestirmiştir. Yaşadığı dönemde genç bilmese de bıyıklarını farmasonlar diye bir grup varmış, o gruba üye olanlar kestirmiş ancak. Bu durumu bilen baba da eve geldiğinde oğlunun bıyıklarını kestirdiğini görür ve onu evden kovar. Oğluna: artık bıyıkların çıksa bile namussun geri gelmez der. Bunun üzerine çocuk evden ayrılır ve bir arkadaşına gitmek için yola çıkar fakat yolda herkesten gizlenerek yürür başkaları da görmesin diye. Tam arkadaşının evine varacakken hoca ile karşılaşır ve onunda bıyıklarını kestirmesine laf söyleyecek diye gizlenir. Fakat hoca ona bıyıklarını kestirmenin sünnet olduğunu ve bunu görmekten mesut olduğunu belirtir.

Ömer Seyfettin bu hikayesinde, efruz Bey romanında vurguladığı gibi 'bilgi'yi vurgulamıştır. Toplumun içinde bulunduğu bilgisizlik halini eleştiren yazar epistemolojik görüşlerini sunarken dayanak olarak hikayede gencin kıyıklarını kesmesini seçer.

“ Felsefenin en temel kaygılarından biri olan ontoloji ve ona ait epistemoloji ise, Ömer Seyfettin toplum olmağı bir ontoloji, kültür meselesini de bir epistemoloji gibi işleyerek önümüze sermektedir.”¹²⁸

Taklidin yaygın olduğu bir dönemde cahillikle taklitçiliğin birbirine karıştırıldığını, Batıya duyulan bu özentilik sevdasının ve toplumumuzun nasıl yabancılaştırıldığının üzerinde de durmuştur. Darwin dönemindeki evrim anlayışını kullandığı hikayelerinden biri olan Kesik Bıyık hikayesi, bireyin değerler alanına yapılan bir müdahalenin de örneği niteliğindedir.

3.2.10. Yoğun Olarak Ahlak Felsefesi Konularını Ele Aldığı Hikayeleri

Çalışmanın bu kısmında Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı hikayelerinde yer verdiği ahlaki kavramların irdelenmesi amaçlanmıştır. Fakat hikayelerin tek tek değil, hikayelerden işlenen ahlaki kavramların ortaklığı üzerinden gidilerek işlenmiştir. Bu İlk Cinayet adlı bu hikayesinin konusu kısaca, henüz 4 yaşında iken işlediği cinayet yüzünden hala acı çeken

¹²⁸ Doğrucan, 2018: 215

birisidir. Hikayenin kahramanı 4 yaşında iken annesi ve annesinin arkadaşları ile yaptıkları vapur yolculuğu sırasında bir martı yavrusu buluyor. Ve henüz 4 yaşında olduğu için onunla oyun oynamak istiyor. Bunu gören annesi oğluna yavru kuşu nasıl tutması gerektiğini gösteriyor ve onu kuşu sıkıması konusunda tembihliyor. Fakat çocuk kuş ile oynarken onu boynundan sıkarak öldürüyor. Kuşu öldürmüş olması çocukta ağır bir travma yaratıyor. İşlediği bu ilk cinayeti yaşamı boyunca daima hatırlıyor. Bu yaşadığı travma yüzünden çocukluğuna dair anılarına dönmek istese bile ilk cinayetinden başka bir anı hatırlayamıyor.

Her vapura bindiğinde ise vicdan azabı çekiyor ve bu olayı hatırlıyor. Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı bu hikayenin bazı kişiler ve eserlerde yazarın kendi başından geçtiği konuşulsa da buna dair kesin bir kanıt yoktur. Ömer Seyfettin'in bu hikayesinde olduğu gibi birçok hikayesinde de konu edindiği 'ahlak'* ile iyi kötünün ne olduğu ahlakın ne anlama geldiğini irdeler. Ömer Seyfettin'in bu hikayesinde irdelediği ahlaki kavramlardan olan 'vicdan'* gibi birçok ahlaki kavramı hikayelerinin alt yapısında bulmak mümkündür. Ömer Seyfettin'in ahlaki kavram olarak üzerinde durduğu 'Namus' kavramı en önemliler arasındadır. Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür adlı hikayesinde Ömer Seyfettin Herodote'un tarihinde yer verdiği bir hikayenin yüzyıllar sonra canlanması üzerine kurgulayarak hikayede namus, edep, hayâ gibi bazı kavramları vurgulamıştır. Ömer Seyfettin ahlaki kavramların en ilkel kavimlerde bile önemsendiğinden, evrensel birer kavram olduklarından bahseder. Ömer Seyfettin kaleme aldığı hikayesinde kadın kahramanı Efser'in ağızdan ifade ettiği kendi görüşleri ile Efser'in kocasına yazdığı mektupta ideal namus anlayışını yansıttığını görürüz. Namus kavramı üzerinde ne denli bir ciddiyetle durulduğunu gösteren bu mektupta geçen cümleler ile ahlaki değer vurgusu yapılmıştır.

“(...) Bidar bize geldiği zaman bir kız kadar mahcup, bir melek kadar âli, bir köylü kadar saf ve mertti. (...) Sizde din, his, ahlak, fazilet, kabiliyet-i teessür, hissiyet-i maneviye yoktu. (...)Namussuzluğu katiyen kabul etmem! Eğer namussuz yaşamaya biraz istidadım olsaydı sizinle yaşardım. Ben gayet namuslu bir kadın idim ve daima namuslu kalacağım”¹²⁹

* Ahlak: İyi ile kötünün ayrılması için ölçütler koyan bilim. Yunan kökünden gelen 'Etbiqie' sözcüğüyle Latin kökünden gelen 'morale' sözcüğü Osmanlıca da Ahlak ve Türkçede Törebilim sözcükleriyle karşılanmıştır. Gerçekte töre(ahlak) bireysel değil sosyal değer taşımaktadır, bu yüzden de çeşitli ekonomik koşullarla belirlenmiş olan çeşitli toplumların çeşitli töreleri vardır. (Hançerlioğlu, 1970, s: 285)

* Bulunç: İnsanın görgü ve bilgileriyle kendini yargılama yetisi. Sözcüğün Latince kökündeki bilinç anlamı bu yetinin bir bilinç işi olduğunu açıklar. Nitekim bilinç ve bulunç arasındaki kavram ayrılığı bilincin algılama, buluncun yargılama işini gerçekleştirmelerindedir. Nitekim Kant, buluncu bilinçle aynılaştırır ve bir sayar. Rousseau'ya göre bulunç Tanrısal bir içgüdüdür, yanılmaz. Akıl yoluyla aydınlanır ve insanları yönetir. (Hançerlioğlu, 1970, s: 37)

¹²⁹ Beyitoğlu, 2018: 29

İşte buradan da anlaşılacağı üzere Ömer Seyfettin hikaye boyunca şiddetle üzerinde durduğu ‘namus’ kavramıyla edebi eserlerin sadece edebiyat açısından değil felsefe açısından irdelenmesi gerektiğini göstermiştir. Çünkü yazar bu ve bunun gibi hikayelerinde ele aldığı ahlaki değerler ile ahlak felsefesi konusundaki başarısını da gözler önüne seriyor. Ahlak felsefesinin soruları olan Ahlaki eylemin bir amacı var mıdır? İnsan ahlaki değerde bulunurken özgür müdür? İnsan neye karşı ahlaklıdır? Ahlakın kaynağı nedir? Sorularının insanların aklında canlanmasını sağlamıştır.

Ömer Seyfettin’in Namus kavramını işlediği tek eseri bu değildir. Yazar ‘Piç’ adlı hikayesinde de gayri meşru bir ilişkiyi eleştirdiği bu hikayesinin alt metninde de Namus ile alakalı görüşlerine, mesajlarına yer vermiştir. Ömer Seyfettin ‘İffet adlı eserinde ise Arap bir kadınla edilen sohbetin dahi kadının namusuna tecavüz olarak değerlendirildiğini anlatmıştır.¹³⁰ diyerek bir nevi hayıflanır. Ekseriyetle üzerinde durduğu ve toplumu bir nevi de bu konu da eksik olduğunu düşündüğü için namus konusuna sıkça eğilmiştir. Ömer Seyfettin yegane gayesi olan edebiyatsız edebiyat yapmak, dili olabildiğince yalın kullanmak, halkın içinden kahramanlar ile halka daha yakından etki edebilmek için hikayelerinde açık ve net mevzuları en yalın haliyle sunmak işte böylesi bir şeydi.

Namus kavramı üzerinde durduğu bir diğer hikayesi ise ‘Uçurumun Kenarında’ adlı hikâyesidir. Kaleme aldığı bu hikayede de kurmaca bir şekil de konuştuğu hikayenin kadın kahramanı Raika’nın ağzından toplum içinde kadınların güzel giyinebilmek, zengin bir hayat sürebilmek için namuslarını nasıl tehlikeye attıklarından bahseder ve eleştirir. Hikayenin kahramanı olan Raika’ya arkadaşı Peride’nin verdiği öğütler aslında her bireyin alması gereken öğütlerdir. Peride arkadaşına namusunu kaybetmemesi gerektiğini, çünkü ruhu kirlenen bir insanın artık ne kadar çaba sarf ederse etsin güzelleşemeyeceğini söyler.¹³¹ Ömer Seyfettin hikayede ders verir nitelikteki mesajları toplum için, birey için oldukça önemlidir. Ahlaki kavramlara verdiği değer yazarın birçok eserinde bu kavramlara sıkça yer vermesinden anlaşılmaktadır.

---

¹³⁰ Beyitoğlu, 2018: 30

¹³¹ Beyitoğlu, 2018: 31

SONUÇ

Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in Türk düşüncesinde nasıl bir yerde bulunduğu ve yalnızca edebiyat çevrelerince okunup, edebiyat alanındaki çalışmalara konu olmasının ne denli bir eksiklik olduğuna değinmek istedik. Çünkü Seyfettin felsefe alanında da okunup üzerinde çalışmalar yapılması gereken bir düşünürümüzdür. Çağdaş Türk düşüncesinin modernleşme girişimlerinde Batı dünyasından alınan düşüncelerin, felsefi akımların bazı aydınlar tarafından direk Türk düşüncesine taklit yoluyla aktarılması Ömer Seyfettin'in daima karşı olduğu durumdur. Onun takındığı bu tavır yeniliklere, modernliğe bir karşı duruş değildir. Ömer Seyfettin'in felsefi tarzına yer vermeden önce Tanzimat sonrası Türk düşünce sisteminde etkisi hissedilen materyalizm, bergsonizm, pragmatizm, pozitivism gibi felsefi cereyanların ve bu akımların savunuculuğunu yapan düşünürlerin Şark ile Garp arasında yaşadıkları sarsıntılara değinmenin yerinde olacağını düşündük. Baha Tevfik de görülen felsefenin bir toplumun kültürüne, ahlakına ve hatta mizacına dahi etki edeceği görüşü Ömer Seyfettin'de de hissedilmektedir. Baha Tevfik, felsefenin iki temel meselesi olarak ahlak ve mantığı seçer. Ömer Seyfettin'in de hikayelerinde ahlaktan bahsetmesi ve daima üzerinde durması, ve bazı hikayelerinde Darwin'den bahsetmesi Baha Tevfik gibi materyalist bir görüşünün olduğuna şüphe uyandırmıştır.

Ömer Seyfettin'in günümüze kadar sadece edebiyat çerçevesinde ele alınması, onun felsefi disiplinler, siyaset, din ve ahlak konularında ne kadar ilgili ve bilgili olduğunun irdelenmemesi bu çalışma konusunun seçilmesi hususunda bir neden olmuştur. Elbette ki Ömer Seyfettin edebiyat sahasında çok büyük ve önemli bir yere sahiptir. Lakin sadece bununla sınırlı bir çalışma alanı yoktur. Onun 'Genç Kalemler' dergisinde kaleme aldığı yazılar ile dile getirdiği ve önderliğini yaptığı 'Yeni Lisan Hareketi' ile savunduğu dilde sadeleşme konusu onun yaşamı boyunca dikte ettiği önemli konulardandır. Bir yandan da içinde yaşadığı topluma hikayeleri ve kişiliğiyle sanat ve sanatçının nasıl olması gerektiği konusunda da ders verir durumdadır. Nitekim bu da sanat felsefesi açısından sanat nedir ve kim için yapılır sorularına cevap verir niteliktedir. Ömer Seyfettin Türk düşüncesinde yazdığı hikayeleri ile edebiyatın düşüncenin bütün alanlarıyla ilişkisinin vücut bulmuş halidir. Edebi eserlerde sosyolojiye yer verildiğinin kanıtı niteliğinde olan Ömer Seyfettin, yaptığı sosyolojik tespitler ve hikayelerinin alt yapısında anlattığı ideal toplum görüşleriyle düşünce dünyasında çok önemli bir noktadadır. Sosyolojiyle de yetinmeyen Ömer Seyfettin hikayelerinde toplumsal olaylara ve savaflara da yer vererek edebiyatın tarih ile yakın bir ilişki içinde olduğunu göstermiş ve psikoloji, coğrafya ve özellikle de felsefeyi edebiyatla

harmanlamıştır. Hikayelerinde anlattığı olay kurgusu içerisinde mekanlara yani coğrafyaya da yaptığı tasvirlerle sıkça yer verir. Sosyolojik tespitlerini ortaya koyarken hikayedeki bireylerin psikolojik durumlarına da yer verirken felsefi alt yapıları oluşturma hususunda da eksik kalmamıştır. Hürriyet bayrakları adlı hikayesinde insanların Meşrutiyetin ilanının ardından yaşadıkları psikolojik bocalamanın alt yapısında bir episteme algısını da ustaca okuyucuya sunmuştur. İnsanların büyük bir arzu ile bekledikleri bu hürriyet ilanının aslında ne olduğu bilgisine kani olmadıklarına ve bu oluşan yeni durum karşısında şuuruzca kutlamalarda bulunmalarına ironik bir biçimde değinen Ömer Seyfettin, hikayesinin alt yapısında bilginin önemine değinmiştir. Ömer Seyfettin Francis Bacon(1561-1626)nda olduğu gibi ‘bilmek hükmetmektir’ görüşünü felsefi arka plan olarak sunar. Hürriyet Bayrakları ve Efruz Bey hikayelerinin alt yapısında bilgi eksikliğinin toplum ve bireyler üzerinde büyük etkiler yarattığına değinerek bir episteme algısı ortaya koymuştur. Çünkü bilgi insan doğasında elde edilebilecek en güçlü silahlardandır. Bu silahı elinde bulunduramayan bireyler ve toplumlarda şuuruzca davranışların ortaya çıkması muhtemel bir sonuçtur. Ortaya çıkan bu bilinçsizce davranışlar toplumun ilerlemesini sağlayabilecek adımların önünde bir engel niteliğindedir. Bilgiye sahip olmamanın yarattığı bu durumların yanı sıra Ömer Seyfettin’in de savunduğu gibi Batı’dan alınan bilginin de kendi toplumumuza, kültürümüze doğrudan empoze edilmesi de toplum ve bireyler üzerinde kırılmalara ve bozulmalara neden olacaktır. Toplumsal hassasiyetlerle harmanlanmamış yada bu hassasiyetler açısından değerlendirilmemiş ‘bilgi’ de toplum değer yargılarında, toplumsal kimlikte hasarlara sebebiyet verir. İşte Tanzimat sonrasında yaşanan toplumsal kimlik üzerindeki bozulmaların nedeni de budur. Ömer Seyfettin’in çağdaşlarına Batıdan getirilen yeniliklerin taklit olarak kalmasını, kültürümüzde ve toplum değer yargılarında, toplumun kimliğinde hasarlar bıraktığını görülmemeleri hususunda eleştiriler yöneltir. Hasar gören bu toplumu düzeltme çabası güden Ömer Seyfettin yazdığı eserler ve yaydığı düşünceleriyle hayalini kurduğu ideal toplumun nasıl olması gerektiğini okuyucusuna aktarır.

Hikâyelerinde ideal bir toplum yaratmayı amaçlayan Ömer Seyfettin bunu anılarından, gözlemlerinden ilham alarak genellikle kahramanları aracılığıyla ve ustaca kurgulayarak yapmıştır. Sanatçının hikâyeleri vasıtasıyla oluşturmak istediği ideal topluma bakacak olursak; onun ideal toplumundaki bireyler sağlam bir güven duygusuyla birbirlerine bağlı, samimi ve arkadaşlık ilişkileri sağlam temellere oturtulmuş, arkadaşları için her şeyi gözen alan bireylerdir. İdeal toplum için bireylere yüklediği ahlaki değerlere bakılacak olursa; ideal toplumun erkekleri kahraman, mert; kadınları ise cesur, fedakar ve ahlaklıdır. Gençleri ise vatanına, milletine ve ailesine düşkün ve hayırlıdırlar. Ömer Seyfettin’in en önem verdiği

toplumdaki bireylerin başında gençler gelmektedir. Onun gençlere yüklediği misyon çok büyüktür ve onlardan milletin yükselmesi ve gelişmesi için beklediği çok şey vardır. Yazarın ideal toplumundaki her bir birey ahlaki değerlerine sıkı sıkıya bağlıdır.

Ömer Seyfettin için vazgeçilmesi düşünülemeyecek ahlaki kavramların başında namus gelir. Hangi durumda veya hangi şartta olursa olsun bir toplum bu kavramdan ödün vermemelidir. Ömer Seyfettin'in bu denli önem verdiği namus kavramını sıklıkla kullanması kendisinin epistemolojik algısını gösterme, dayandırma konusunda başarısını gözler önüne sermektedir. Onun episteme algısı doğrudan felsefi bir epistemoloji değil, kültür ve toplum bazında bir epistemolojidir. Üzerinde durduğu bir diğer önemli konu ise toplumun huzurlu ve ideal olabilmesi için bireylerin yalandan ve menfaatçilikten uzak durmalarıdır. Yazarın hayalini kurduğu ve kaleme aldığı ideal toplumun bireyleri hem geleneklerine sadık hem de gelişen yeni şartlara ayak uydurabilen kişilerdir. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kurguladığı ideal toplumun öğretmenleri bilgili ve hoşgörülü, sanatçıları millî değerlere bağlı ve topluma yol gösteren, devlet adamları ise adil ve cesurdur. Hem asker çocuğu olması hem de kendisinin de bir asker olması dolayısıyla disipline ve milletine, içinde bulunduğu topluma çok önem verdiği fark edilmektedir. Milletin yükselmesi için, millî edebiyatın yükselmesini elzem görmüştür.

Ömer Seyfettin yaşadığı dönemde, çağdaşlarını ister Doğu düşünce dünyasından olsun ister Batı düşünce dünyasından olsun hiç fark etmeksizin yakından takip etmiştir. Batı düşüncesinde filozofların, düşünürlerin sistemlerini kurarken dil merkezli olmaları mantıkçı düşünceyle uğraşmaları, Ömer Seyfettin'in dil hususunda bu kadar ısrarlı olmasının nedenlerinden biridir. Ömer Seyfettin'in ister millî edebiyatın olması gerektiği konusundaki düşüncelerine, isterse ideal bir toplum yaratma konusundaki düşüncelerine bakılacak olsun arka plan dil vardır. Millî bir dil olmadan millî bir edebiyatın ve millî bir düşüncenin varlığından söz edilemez diyen Ömer Seyfettin, millî edebiyatın olmaması o milletin yok olup gitmesine dahi neden olur. Çünkü milletlerin ortaya koyduğu ürün olarak edebiyat, o milleti yüceltir. Millî bir edebiyatı olan bir millet zaman geçip tarih sahnesinden silinse bile bıraktığı eserlerle varlığını devam eder ve bir gün yine geride bıraktığı kültür unsurları çevresinde toplanarak yeniden ayağa kalkabilirler. Fakat bunun olabilmesi yani millî bir edebiyatın varlığından söz edilebilmesi için millî bir dile ihtiyaç vardır. O nedenle Ömer Seyfettin yaşadığı zaman zarfı boyunca millî bir dil yaratmamanın ilerleyen zamanlarda mensubu olduğumuz bu milletin ne denli büyük sorunlarla karşı karşıya kalacağını göstermeye çalışmıştır. Milliyetçi olduğu bilinen Ömer Seyfettin toplumun içinde bulunduğu bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla 1911'de Ziya Gökalp, Ali Cânip gibi devrin sanat ve fikir

adamlarıyla Selanik'te toplanarak ilmî ve edebî bir hareket olarak Türkçülük akımını başlatmışlardır. Edebiyatımızda Millî Edebiyat dönemiyle birlikte programlı bir biçimde görülmeye başlanan milliyetçilik kavramı, özellikle Ömer Seyfettin'in eserlerinde geniş yer bulmuştur. Dilin millet hayatındaki yeri ve önemi, dilin insana bağlı bir değerler bütünü olarak kendi kurallarının olduğu, Türklük bilinci ve bu bilince ulaşmada aile kurumunun işlevi gibi pek çok hususiyet Ömer Seyfettin tarafından hikayelerinde nakşedilmiştir.

Yeniliklere asla karşı olmayan Seyfettin, Batı'dan alınan yeniliklerin yalnızca taklit olarak kalmasına, topluma, gelenek ve göreneklere uyarlanmamasına karşıdır. Bu karşı koyuşları aslında bize topluma yönelik bir ontolojik görüşünü göstermektedir. Yaşadığımız toplumun ve bu toplumun dinamiklerini ve toplumu inşa eden kültürü inceleme şekli onun ontolojisidir. Ömer Seyfettin'in eleştirdiği bu yenilikleri uygulama hususundaki bozukluğun başlıca nedeni Tanzimat'ın ilanıyla birlikte Batı'ya yönelen Türk edebiyatçı ve aydınlarıdır. Batı kültürünü tanımayı ve bu kültürü benimsetmeyi amaçlamışlardır. Batı düşüncesinin tanınması siyasi, felsefi ve sosyal bilimlerle başlamış olmasına rağmen edebiyat bu dönemde Batı'dan alınması amaçlanan yeniliğin öncüsü olmuştur. Çevirisi yapılan ve örnek alınan Batı kültürüyle pek çok yeni düşünce, anlayış edebi eserler ile aktarılmıştır.

Edebiyat ile Türk düşüncesi üzerinde etkili olan felsefi akımlar ile Ömer Seyfettin de yaşadığı dönem ve kişiliği, görüşleri hasebiyle kontak halinde olma durumunda kalmıştır. Bu düşünce tarzlarından karşı çıktıkları olduğu gibi kendisinin de görüşlerini dayandırdığı, eserlerinde hem eleştirme hem de savunma yoluyla kullandığı da olmuştur. Bu çalışma sınırları dahilinde incelediğimiz Ömer Seyfettin'in eserlerine bakacak olursak; Diyet adlı hikayesi sosyolojik tespitlere yer verdiği gibi, epistemelerini dayandırdığı toplumsal sorunlar ve topluma ait dinamiklerin işlenmesi hususunda da önemlidir. Diyet hikayesinde hacı kasap üzerinden pragmatizm vurgusu yaparken, koca ali üzerinden ise siyaset felsefesinin değerler alanını vurgulamıştır. Hacı kasap karakteri üzerinden pragmatizm karşıtı olduğunu arka planda okuyucuya sunar. Koca alinin hacı kasap karşısında bedeli ödenen kolunu kesip bırakmasıyla çikarsızlığı bir erdem olarak sunarak hür irade, vefa gibi ahlaki kavramları hacı kasap üzerinden sunduğu pragmatizmin tam karşısında konumlandırır. Ömer Seyfettin'in pragmatizm karşıtlığını Efruz bey adlı hikayesinde de görmek mümkündür. Hikayede kullandığı kahramanın adını yani efruz beyi Tam Bir Görüş adlı hikayesinde tekrardan kullanan Ömer Seyfettin, o hikayesinde ise Efruz bey üzerinden Türk aydınlarına göndermelerde bulunmuştur. Kahramanın çingeneleri küçük görmesine ve ırkçı yaklaşımlarda bulunmasına hikaye içerisinde bir karşı duruş ortaya koyarak cevap vermiştir. Bahar ve Kelebekler adlı hikayesinin başında eski nesil ve yeni nesil olarak bir düalizm sunar ve

sonrasında ve sonrasında ise düalizmi Doğu kaynakları- Batı kaynakları üzerinden devam ettirir. Hikayenin genelinde yeni neslin okuduğu Batılı kaynaklara dikkatler çekilmiş sonrasında ise eski neslin okuduğu Doğulu kaynaklardan bahsedilerek uzlaştırma çabasına girdiği Batı ve Doğu'yu paralel olarak işlemiştir. Düalist olarak ele aldıkları bununla sınırlı değildir. Hikayede Frenk kültürü ile Türk kültürü düalizmi de yine uzlaştırma çabalarının sonrasında paralel olarak devam ettirilmiştir. Ömer Seyfettin birçok hikayesinde karşıtlıklardan yola çıkar sonrasında onları harmanlayarak devam eder. Bu hikayede de gelenek ile yeniyi, ilkeler ile olguları uzlaştırmayı amaçlasa da başaramadığını kabullenip iki unsuru da paralel olarak işlemiştir. Frenklik üzerinden yeni neslin atasından, kendi kültüründen, mensubu olduğu toplumdaki koparılması eleştirilmiştir. Bu bağları koparılan yeni neslin toplumcu değil bireyci hale dönüşmesi hem kendine hem de mensubu olduğu topluma 'Yabancılaşması' üzerinde durulmuştur. Ömer Seyfettin'in ele aldığı noktadaki yabancılaşma, akıllara Marks'ta bulunan Yabancılaşmayı getirmiştir. Tıpkı Marks'ın sözünü ettiği insanın doğaya yabancılaşmasının bir örneği niteliğinde olması bakımından da Bahar ve Kelebekler hikayesi önemlidir.

Ömer Seyfettin'in alt yapısal bakımdan felsefi düşünceler ile bezenmiş bir diğer hikayesi ise Başını Vermeyen Şehit hikayesidir. Yazar bu hikayesinde ele aldığı olaylar çerçevesinde ahlaki değerleri aktarırken kullandığı dinsel motifler ile ontoloji görüşünü süslemiştir. Felsefenin başlıca araştırma problemlerinin başında gelen varlığın neliği problemine dayanan ontoloji batı dünyasındaki geniş çalışma sahasını Türk felsefesinde bulamamış ve sınırlar ile karşılaşmıştır. Türk felsefesinde ontoloji Tanrı ve varlık üzerinde Tanrının etkisi ile sınırlandırılmıştır. Ontolojik görüşünü bu sınırlar içinde belirten düşünürlerden bir tanesi de Ömer Seyfettin'dir. Ontolojik bir bütünlüğü sunma amacındaki yazar bu husustaki görüşlerini hikayenin kahramanlarından olan Kuru Kadı üzerinden verir. Ontolojik görüşünün yanı sıra felsefi akımlardan da yararlanan Ömer Seyfettin'in fiziki dünyada olan olayların tümünün bir amaca nail olduğunu savunan Erekselci bir tavır sergilediği de söylenebilir. Dünyanın belli bir amaca dayandığını savunan bu erekselci görüşte de yine Tanrı'yı görmekteyiz. Hikayeyi işlerken kullandığı dini motiflerde de sezilen Tanrı, varlık karşısındaki konumu sebebiyle de önemlidir. Hikayenin bir diğer önemli yanı ise, Ömer Seyfettin'in diğer pek çok hikayesinde de kullandığı karşıtlık, ikilik meselesidir. Bu hikayede ise karşıtlığı somut ile soyut üzerinden vermiştir. Karşıtlığı uzlaştırma amacıyla başlayan bu hikayenin devamında her ikisi de paralel olarak işlenmiştir.

Milli kimlik vurgusunu tam anlamıyla ortaya koyduğu eserlerinden biri olan Fon Sadriştayn'ın Oğlu hikayesi de onun hikayeciliğinde önemli bir yere sahiptir. Hikayenin

kahramanlarından olan Orhan'ın fizyolojik ve psikolojik olarak net bir şekilde tasvir edilmesi önemli bir noktadır. Ömer Seyfettin yazdığı hikayenin kahramanın düşün dünyasını okuyucuya sunarken onun milli yazılı ve sözlü kaynaklardan faydalandığından, eserlerinde kullandığı dilin anlaşılır olmasına özen gösterdiğinden ve halkın duygularını önemseyen bir edebiyatçı olduğundan bahsederken bir bakıma kendini anlatmış diyebiliriz. Seyfettin kurmaca bir şekilde konuşturduğu Orhan ile kendi savunduğu görüşleri dile getirmiştir. Orhan'ın dil ile ilgili tutumu Ömer Seyfettin'in daima savunduğu milli dil, lisan hakkındaki görüşleriyle aynı olması açısından da önemlidir. Milli değerlere, kültürel öğelere yaptığı vurgular ise yazarın milliyetçiliği ile ilişkilendirebilir. Tekrardan bir karşıtlık içerisine giren yazar bu hikayesinde ise iki eş arasında verir. İki eş arasındaki karşıtlık milli değerler üzerinden verilir ve karşıtlık hali daha sonrasında iki genç arasında da yapılır. Her iki karşıtlık da bir uzlaştırmaya varamadan paralel olarak devam eder. Ahlaki değerler bakımından eksik olan bir gencin milletine bağlı, ahlaki değerlerine sadık olan diğer gençle kıyaslanması milliyetçilik zeminine de indirgenmiştir. Toplumun veya milletin bozulmasında etkin bir role sahip olan birey ve bireydeki bozulma net bir şekilde işlenmiştir. Yalancı, düzenbaz, olan bir birey üzerinden ahlaki kavramların ne denli önemli olduğu vurgusu yapılır. Bu hikayesi Ahlak felsefesi konusunda bir ders niteliği taşır.

Ahlaki değerlere, ahlaki kavramlara yer verdiği eserlerine bakılacak olursa; *İlk cinayet*, *iffet*, *Uçurumun Kenarında*, *Piç*, *Namus* adlı eserleri örnek olarak verilebilir. Ömer Seyfettin İlk Cinayet adlı eserinde küçük yaşta bir çocuğun yaşadığı vahim bir olay üzerinden kurguladığı ve ahlaki bir kavram olan 'Vicdan'ı işler. Bireyin kendi içinde yaşadığı bir muhakeme olan vicdanın bireyin kendilik bilincindeki önemine dikkat çeker. Ahlaki kavram olarak Namus kavramını işlediği Piç, Namus ve Uçurumun Kenarında adlı eserleri de Namus hakkında yaptığı tespitler toplumun gelişmesi açısından bir önem arz eder. Toplumdaki ahlaki değerlerin eksikliğinin eleştirisini yaptığı bu eserlerinin yanı sıra sosyolojik olarak ele aldığı bir başka eseri de Kesik Bıyıktır. Ömer Seyfettin Kesik Bıyık adlı eserinde bir gencin bıyığını kesmesi üzerine toplumdan, ailesinden aldığı eleştirilere yer verir. Küçük bir mesele olan bu konunun toplum nazarında oldukça abartılmasını eleştiren yazar, sosyolojik tespitlerde bulunur ve toplum tarafından yapılan bu baskının bireyin yabancılaşmasına neden olduğunu alt metin olarak okuyucuya sunar. Bu hikayesinde Darwin ve dönemindeki evrim anlayışını kullanması da önemli bir noktadır.

Ömer Seyfettin Primo Türk Çocuğu adlı hikayesinde ise, milli kimlik vurgusu yapar ve hikayenin kahramanının yaşadıklarını hümanizm çerçevesinde ele alır. Milliyetçilik zemininde işlediği Primo'nun Türkleşme çabaları ve önyargılı olduğu Türkçeye karşı sevgi

duyması da yine Ömer Seyfettin'in kendi görüşleriyle bezenmiş bir hikaye olduğunun göstergesidir. Hikaye de kahramanlardan Kenan'ı Darwin'inden nefret ettiği belirtmesi bir nevi Ömer Seyfettin'in felsefe ile olan ilişkisinin anlaşılması açısından bir püf noktadır.

Ömer Seyfettin bilindiği üzere Milliyetçi bir düşünürdür. Milli olanın korunmasını ve ilerlemesini sağlayacak etmenlerin, sağlam temeller üzerine inşa edilen milli dil, milli edebiyat ve milli düşüncenin olduğunu savunur. Ömer Seyfettin'in edebiyat literatüründe sahip olduğu bilgi ve donanımına felsefi düşün dünyasında sahiptir denilebilir. Seyfettin'in yaşadığı dönem itibarıyla Batı dünyasındaki felsefi literatüre de hakim olduğu, gelişmelerin yakından takipçisi olduğu söylenebilir. Kimi eserinde ortaya koyduğu siyaset felsefesi alanındaki görüşleriyle, ahlak felsefesi hakkındaki görüşleriyle, kimi zaman da sanat felsefesi hususundaki görüşleriyle süslediği hikayelerine çalışmanın içerisinde olabildiğince yer verilmiştir. Ömer Seyfettin'in ortaya koyduğu dil hususundaki görüşlerinden, onun deyimleriyle 'Lisan' hakkındaki görüşlerinden de dil felsefesindeki bilgi ve donanımını görmek mümkündür. Batı dünyasındaki filozoflarında yaşadıkları dönem içerisindeki dilde sadeleşme meselesine yönelmesi ve Seyfettin'in de milli bir dil oluşturmanın kaidesi olarak dilde sadeleşmeye gidilmesi gerektiğini ısrarla, yaşamı boyunca savunması ve bu konudaki görüşlerini belirtirken bazı noktalarda filozofça bir tavır takınması yine onun Felsefe ile bir ilişki içerisinde olduğuna örnek teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alangu, T. (1968). *Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul.
- Altınörs, A.(2015). *Dil Felsefesi Tartışmaları Platon'dan Chomsky'ye*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Argunşah, H.(2000). *Ömer Seyfettin, "Türkçeye Karşı Enderunca", Bütün Eserleri Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Aydemir, C.(2008). *Modern Türk Hikayeciliğinde Ömer Seyfettin Etkisi*, Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmalar Merkezi, Adana.
- Aydoğdu, H. (2018). Herakleitos ve Whitehead'ın Ontolojilerinde Dinamik ve Organik Bir Bütün Olarak "Sınırsız Evren" *Kaygı Dergisi*, Sayı: 31, s. 217- 238, Bursa.
- Başçallı, Ş.(2010). *Ömer Seyfettin'in Eserlerinde Dil ve Milliyetçilik*, İstanbul.
- Beyitoğlu, Kemal, Y.(2018). İdeal Bir Toplum Yaratmak: Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Toplumsal Eleştiri, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1,s:26- 54,Adana.
- Cassirer, E. (1997). *İnsan Üstüne Bir Deneme*, Çeviren: Necla Arat, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Cevizci, A.(2010). *Felsefe Sözlüğü*, Pradigma Yayıncılık, 7 baskı, İstanbul.
- Çetinkaya, A.(2002). Modern Türkiye'nin Felsefi Kökenleri, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2,s: 66-91,Sivas.
- Çubukçu, İbrahim, A.(1986). *Türk Düşünce Tarihinde Felsefe Hareketleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Yayınları, Ankara.
- Çüçen, A.(2012). *Bilim Felsefesine Giriş*, Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Demir, R.(2016). *Bilim ve Felsefe*, Lotus Yayınevi, Antalya.
- Demir, Ö.(2007). *Bilim Felsefesi*, Vadi Yayınları, 3. Basım, Ankara.
- Doğrucan, F.(2011). *Rorty'nin Çok Kültürlülük ve Birey Dengesine Koyduğu Dinamit; Felsefe'nin Edebiyat'a İndirgendiği Noktada Atomize Bireyler*, IX. Ulusal Sempozyumu Düşüncenin İletişim Aracı Olarak, Edebiyat Bilim, Sanat ve Felsefe Alanlarında: Dil, İzmir.
- Doğrucan, F.(2018). Ömer Seyfettin'de Bilim ve Felsefe Algısı, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı:7\1, s: 203-216.
- Duymaz, R.(2008). *"Ömer Seyfettin"in Estetiği*, IX. Ulusal Sempozyumu Düşüncenin İletişim Aracı Olarak, Edebiyat Bilim, Sanat ve Felsefe Alanlarında: Dil, İzmir.

- Erdağı, S. And Şenel, M.(2008). *Ömer Seyfettin'in "Pembe İncilli Kaftan ve Diyet" Adlı Öykülerinin Metindilbilimsel Açıdan Çözümlemesi*, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Ercilasun, B.(2010). Meşrutiyet ve Edebiyat, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Türkoloji Dergisi*, s: 57-81. Ankara.
- Göktürk, M.(2015). *Ömer Seyfettin'den Seçmeler*, Avrupa Yakası Yayınları, İstanbul.
- Gökalp, Z.(2009). *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*, Tuna Yayınları, Konya.
- Gökberk, M.(2014). *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitapevi, 26. Basım, İstanbul
- Güneş, M.(2011). 20. yüzyılın Başlarında Balkanlardaki Siyasi ve Etnik Çatışmaların Ömer Seyfettin'in Hikayelerine Yansıması, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:29, s:150- 170.
- Gündoğan, A.(1996).“Edebiyat İle Felsefe İlişkisi Üzerine”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, s:195- 203, Ankara.
- Hançerlioğlu, O.(1970). *Felsefe Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- *Hürriyet Gazetesi Yayın Ekibi, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Hürriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1969.
- Kantarcıoğlu, S.(1993). *Edebiyat Akımları ve Temel Metinler*, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaa Eğitimi Bölümü, Ankara.
- Kantarcıoğlu, S.(2004), *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm*, Akçay Yayınları, 2. Basım, Ankara.
- Kılınç, A.(2008), *Metinler arası İlişkiler Bağlamında Ömer Seyfettin'in Halk Anlatı Kaynaklı Hikayeleri*, Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmalar Merkezi, s:55- 62.
- Kılınç, A.(2008), *Mizahta Rahatlama Kuramına Göre Ömer Seyfettin'in Halk Anlatı Kaynaklı Hikayelerinde Mizah*, 2. Dünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kızılçim, Y.(2008), Guy De Maupassant ve Ömer Seyfettin'de Öyküleme Teknikleri, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:18,s: 217- 232, Ankara.
- Korlaelçi, M.(2002). *Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi*, Hece Yayınları, Ankara.
- Koçak, A.(2015), *Savaşın Gölgesinde Yazılan Hikayeler: Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Savaşın Yansımaları*, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, Sayı: 18, s: 637- 656.
- Kudret, C.(1981), *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman II*, Varlık Yayınları, IV. Baskı, İstanbul.
- Kuş, B.(2013), Milli Lisan Anlayışının Ömer Seyfettin'in Hikayelerinde Yansımaları, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s: 9-16, Erzurum.

- Öktem, Ü.(2010), Felsefe- Edebiyat Etkileşimi: Felsefi Roman, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*,s:1-17, Ankara.
- Öner, N.(2013), *Dil Üzerine*, Divan Kitap, 2. Baskı, Ankara.
- Özdemir, E.(2013), *Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler ve Yönelimler*, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, İstanbul.
- Şahin, V.(2008), Ömer Seyfettin'in 'Başını Vermeyen Şehit' adlı Öyküsünde Kendilik Bilinci, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı:680,s: 111- 123, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (1998) *Bütün Eserleri 14 Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (1999) *Bütün Eserleri 13, Dil Konusunda Yazılar*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2000) *Bütün Eserleri 15, Olup Bitenler, Toplumsal Yazılar*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2001) *Bütün Eserleri 6, Yüzakı*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 9. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2002) *Bütün Eserleri 12 Doğduğum Yer*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 3. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2002) *Bütün Eserleri 16 Türklük Üzerine Yazılar*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2002) *Bütün Eserleri 17 Yaşasın Dolap*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2003) *Bütün Eserleri 4 Harem*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 5. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2005) *Bütün Eserleri*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 8. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2009) *Bütün Eserleri 11 Gizli Mabet*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 9. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2013) *Bütün Eserleri7 Yalnız Efe*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 12. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2014) *Bütün Eserleri 5 Yüksek Ökçeler*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 8. Basım, Ankara.
- Seyfettin, Ö. (2015) *Bütün Eserleri 1 Efruz Bey*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, 14. Basım, Ankara.

- Sürgit, B.(2013), Ömer Seyfettin'in 'Fon Sadriştayn'ın Oğlu' Adlı hikayesi Çerçevesinde Yeni Lisan Hareketi, *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* Sayı:2,s: 247- 259, İstanbul.
- Taju, İ.(2008), *Felsefe Tarih Edebiyat Üzerine*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Timur, T.(2002), *Osmanlı-Türk Romanında Tarih*, Toplum ve Kimlik, İmge Yayınevi, Ankara.
- Torun, İ.(2004),“Ömer Seyfettin'in Askerlik ile İlgili Görüşleri ve Öykülerindeki Asker Tipleri”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 634, s:477- 488, Ekim.
- Tourame, A.(2016), *Modernliğin Eleştirisi*, Çeviren: Hülya Uğur Tanrıöver, Yapı Kredi Yayınları, 10.Baskı, İstanbul.
- Uçman, A.(2006), *Tevfik Fikret Halük'un Defteri*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Ural, Ş.(2011), *Bilim Tarihi*, Çantay Kitapevi, 8. Basım, İstanbul.
- Ülken, Hilmi Z.(2018), *Türkiye 'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul.
- Vendryes, J.V(2001), *Dil ve Düşünce*, Çev: Berke Vardar, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Yakıt, İ.(1992), *Ihvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, 2. Baskı, İstanbul.
- Yardım, Mehmet N.(1997), *Ömer Seyfettin Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, M.(2012), Dil Mantık ve Kültür İlişkisi, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:14, s:93- 120.
- Yüce, S.(2012), *Felsefi Düşüncenin Edebiyata Yansıması: Türk Edebiyatında Pozitivist ve Materyalist Anlayış*, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012, Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmalar Merkezi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	YASEMİN ŞAHİNASLAN
Doğum Yeri - Tarihi	ÇANAKKALE\ MERKEZ - 1993
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Nedime Hanım Kız Teknik Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez/Dönem Projesi Konusu	Türk Düşüncesinde Ömer Seyfettin
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
Stajlar	Gazi Anadolu Lisesi
E- Posta	Yaseminevren1717@gmail.com